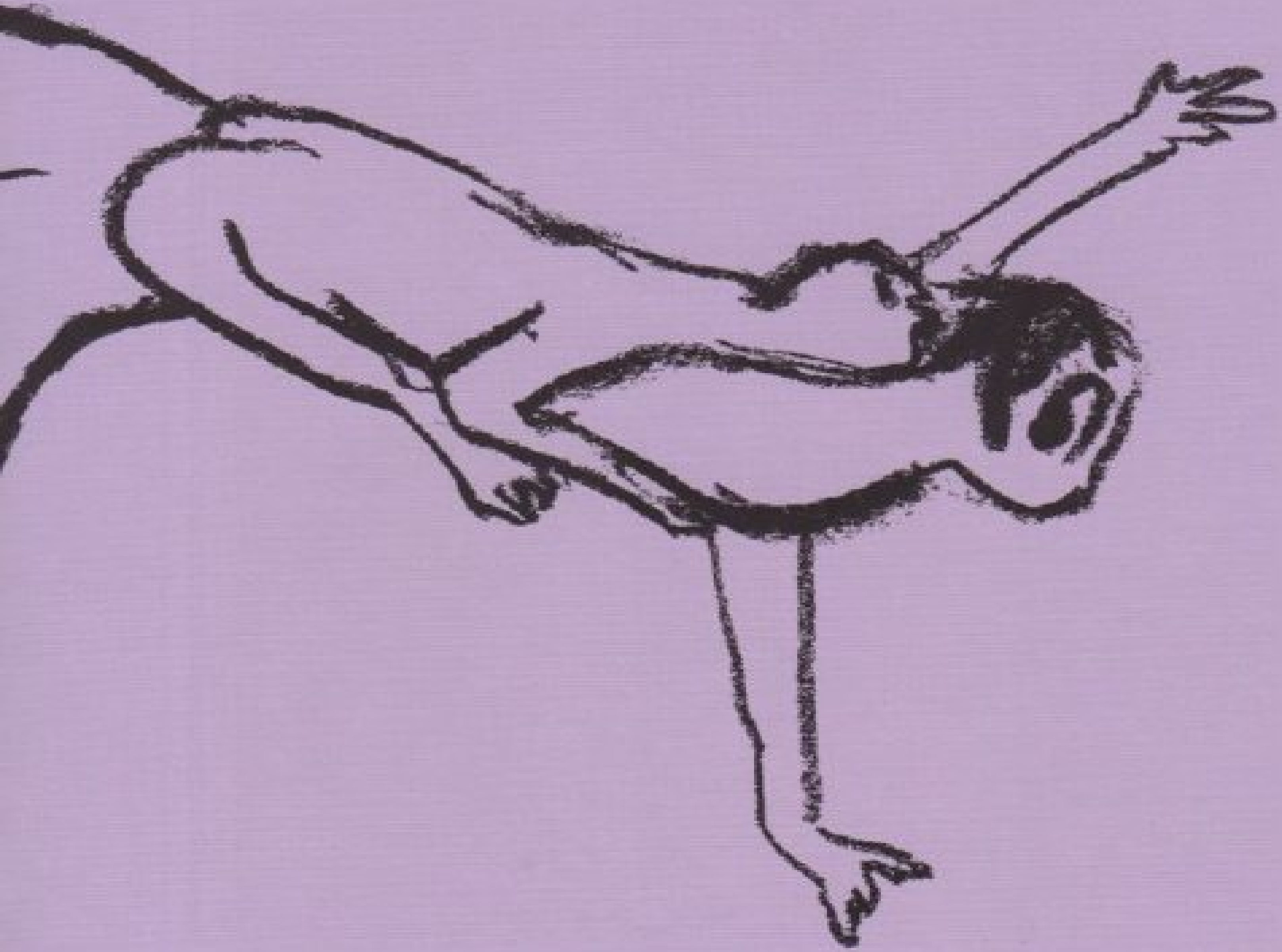
karşılıksız aşk

kovalamak ve kovalanmak üzerine

gregory dart

AYRINTI YAYINLARI

GREGORY DART 1968 yılında doğan Dart, Cambridge, Clare College'da yüksek öğrenimini ve doktorasını tamamladıktan sonra, 1993-2000 yıllan arasında İngiltere'nin kuzeyindeki York Üniversitesi'nde ders verdi. Halen College London Üniversitesi'nde romantik edebiyat dersleri veriyor. İngiliz ve Fransız romantizmi, şehrin edebiyatta ve sanatta temsilleri, XIX. yüzyıl başlarında gazetecilik ve opera konularıyla ilgileniyor. Yan otobiyografi, yan deneme tarzında kaleme aldığı *Karşılıksız Aşk'm* yanı sıra *Rousseau, Robespierre ve Eng-lish Romanticism* adlı bir inceleme kitabı var. Cambridge University Press tarafından yayımlanan kitap, Fransız Devrimi ve İngiliz yazarlar üzerindeki etkisiyle ilgili. William Hazlitt, Leigh Hunt ve Charles Dickens gibi XIX. yüzyıl yazarları üzerine makaleler kaleme alan Dart, halen Londra'da yaşıyor. Başta *London Review of Books* ve *Times Li-terary Supplement* olmak üzere çeşitli İngiliz dergilerine kitap yazılan, *Covent Garden* için opera yazılan yazıyor.

Gregory Dart

Karşılıksız Aşk

Kovalamak ve Kovalanmak Üzerine

Bana yazmaktan vazgeçmeyecek, e-mail'ler, mektuplar, mesajlar, kartlar... Ama ona artık cevap vermememin nedeni sadece onu pek az tanıyor olmam değil. Asıl neden gittikçe kuvvetlenen o ısrarcı ton; bir de benim hiç katılımım olmadan aramızda gelişen bir aşk macerasının giderde ivme kazandığı gerçeği. Kimi zaman şikâyetleri o kadar akla yakın geliyor ki, suçlanması gereken ben miyim diye şüpheye düşüyorum. Başka bir an geliyor, kadının katıksız nefretinin alevi beni büyülüyor, işte o zaman korkmaya başlıyorum.

Cep telefonumdan bir sinyal sesi duyduğum anda telefon gibi ben de titremeye başlıyor, vahşi ve soyut bir korkunun içinde

kayboluyorum. SENİN ÎÇİN ENDİŞE DUYUYORUM. DAVRANIŞLARIN NORMAL DEĞİL. Metro girişinden uzaklaşıp, bir

arka sokaktan aşağı yürüyor, hukuk bürolarının bulunduğu boş bir meydana geliyorum. Güneşten ağarmış taşlar ayaklarımın altodan kayıp dağılıyor, adım seslerim her tarafla yankılanıyor. Pencerelerden birinde yeni bir mesaj, yüzünü cama yapıştırmış: KONUŞMAMIZ GEREK. HER ŞEY O KADAR KARMAŞIK Kİ. Bu tür yazılan görmezden gelmek de, bunlara cevap vermek de aynı derecede imkânsız. Kendimi, bir grafikteki tek bir nokta misali, anlamsız beyaz bir denizde süzülüyormuş gibi hissediyorum. Ve her geçen gün ondan ve diğer herkesten gelen sabırsız mesajlar giderek daha can sıkıcı ve bunaltıcı olmaya başlıyor: DÜN SENİNLE GÖRÜŞMEK İÇİN ÇOK UĞRAŞTIM. NİÇİN TELEFONA HİÇ CEVAP VERMİYORSUN?

Baı İngiliz Edebiyatı dersleri veren otuz dört yaşında bir okutmanım; söz konusu kadın da yani Lucy, aynı konuda çalışan bir öğrenci. Bu durumda biraz kuşkulu bir hava var, bunu kabul ediyorum, trajik bir hoca-talebe ilişkisinin tüm klişeleri mevcut. Aslında bu gerçek bir hoca-talebe ilişkisi olsaydı belki de her şey daha basit olurdu; en azından kimin suçlanacağı fazlasıyla belli olurdu. Ancak böyle tipik görünse de, bu o tür bir hikâye değil. Ben hiçbir zaman Lucy’nin hocası olmadım, yani gerçekte öğrencilerimden biri falan değil. O, yirmili yaşların ortalarında bir doktora öğrencisi, benden yüzlerce mil uzakta bir üniversitede okuyor.

Peki o zaman ben niçin ondan bu kadar korkuyorum? Ve neden bu kız benim başkalarından da böylesine çekinmeme sebep oldu? Belki de özgüvenimi böylesine sarsması ve tüm diğer ilişkilerimi sorgulamama neden olması, özellikle onun hayatımdaki garip ve oldukça soyut konumundan kaynaklanıyor, çünkü ne eski bir arkadaşım ne de eski sevgilim. İşleri daha da kötüleştiren bir başka gerçek de tam bir yıldır Londra’da yaşamama rağmen yeni arkadaşlıklarımın birçoğunun bende yarattığı duygunun büyük bir istikrarsızlık ve kararsızlık olması; öyle ki yaptığım her hareketin yanlış olduğunu sanıyorum. îşin garip tarafı, yeni dostlarım ve iş arkadaşlarımla ilgili belirsizliklerin esas nedeni olan Lucy’nin nefret ve cazibe karışımı kaprisli tavn, hızla her zaman bel bağlayabileceğim yegâne unsur olmaya başlıyor, sanki bu, her zaman hayatımda var olmuş gibi hissediyorum. Ayrıca şikâyetlerinin nereden kaynaklandığının belli olmaması gerçeği, ona sanki tuhaf bir yetki kazandırıyor. Yakınmaları, Tanrı **katından** gönderilen yargılar gibi onları aı

az beklediğim zamanlarda sanki gökten başıma yağıyor. BEN BUNU HAK EDECEK HİÇBİR ŞEY YAPMADIM. BANA KARŞI DUYDUĞUNU DÜŞÜNDÜĞÜM SOĞUKLUĞU VEYA ACIMASIZLIĞI HİSSETMEYİ HAYAL BİLE EDEMİYORUM. Bu tür mesajlar aldığımda içim **kızgınlıkla** doluyor ve öylesine yoğun bir tepki veriyorum ki onun bana haksızlık ettiğine kani oluyorum. Sadece haksız olduğuna değil, suçlamalarının bir temele dayanmadığına da inanıyorum; bunda rai ufak bir yanılma payı yede diye düşünüyorum. Ancak aradan çok zaman geçmeden kuşkular yavaşça içime sızmaya başlıyor, tüm hikâyeyi bir kez daha gözden geçirirken buluyorum kendimi.

Her şey iki yıl önce ben hâlâ Yoık Üniversitesi'ndeyken başladı. Yaz tatilinde ve güneyde bir üniversitede XIX. yüzyıl edebiyatı konusunda bir konferansa katılmıştım. XIX. yüzyıl benim özel ilgi alanım olduğu için hevesli olmam gerekirdi ama ilk tanışma gecesi resepsiyonu için kampus boyunca yürürken, en iyi konferanslarda bile bir miktar stres ve uyumsuzluk olabileceğini düşünerek ister istemez kendimi biraz tedirgin hissediyordum. Resepsiyonun yapıldığı binaya yaklaştığımda bann, büyük bir yapay göle bakan iri taşlarla döşeli, yüksek bir teras üzerinde olduğunu ve orada şimdiden gürültücü bir konferans kalabalığının **toplandığım** gördüm. Onlara katılmak üzere yavaş yavaş merdivenlerden çıktım. Merdivenlerin en üst basamağında yalnız başına duran genç bir kadın vardı, etrafına bakmıyordu, sanki bir arkadaşını bekliyormuş gibi. Terasa şöyle bir göz gezdirdiğimde **tanıdıklarımdan** hiçbirinin henüz gelmemiş olduğunu fark, ettim ve ne yapacağıma karar veremeden bir iki dakika orada durdum. Bütün bu zaman boyunca bu kısa san saçlı, solgun ve güzel kadın önümde durmaya devam etti, benim gibi ne yapacağım bilmeyen tek başına kalmış birisi. Belki özverili davranmak, onu bu durumdan kurtarmak istedim; belki de amaçlarım daha bencilceydi, sadece kendimi kurtarmakla ilgileniyordum. Bir ihtimal de ona, şimdi hatırlamakta veya anlamakta çok zorlandığım gerçek bir ilgi duymuştum. Amaçlarım ne olursa olsun, arzularımın içeriği ne olursa olsun, sonuçta tek ve dönüşü olmayan bir hareket yaptım: Onun yanma yürüdüm ve kendimi takdim ettim.

Kadının adı Lucy idi, oldukça içten görünüyordu, fakat sohbetimiz ilerledikçe ve ben ona bir içki almayı teklif ettiğimde, davranışlarında biraz

asabi ve dalgın bir hava sezdim, sanki düşünceleri başka bir yellerdeymiş gibiydi. Ona birisini, bir arkadaşım falan mı beklediğini sordum.

“Yo, hayır,” dedi. “Yani bir arkadaşım vardı, en iyi arkadaşım Karen. Planlarımıza göre buraya, ilk konferansımıza onunla birlikte gelecektik. Fakat bir iki hafta önce bir trafik kazasında öldü. Benim için çok korkunç bir şok.”

“Aman Tanrım,” dedim, “ne kadar kötü bir şey, çok üzüldüm.”

“tik önceleri ne yapacağımı bilemedim. Kazadan sonra buraya kendi başıma gelme fikrinden nefret ettim. Ama sonra kendime, onun gelmemi isteyeceğim söyledim. Ve işte buradayım.”

Bu kötü sürpriz ortaya bir bomba gibi düştü ve aramızdaki resmi mesafeyi darmadağın etti; Blitz’in *The Heat of The Day* adlı romanında Elizabeth Bowen’in Robert ile Stella’mn ilk karşılaşmasını anlatırken dediği gibi “tüm bir ânm tamamen yerle bir edilmesi” olmuştu bu. Lucy’e bir içki almayı önerdim; ikimiz birlikte bara doğru giderken Karen ile arkadaşlıklannı ve onunla paylaştığı coşkulu akademik başan hayallerini anlattı. Ondan sonra bana kısaca tezini anlattı; XIX. yüzyıl melodram-lan konusunda bir çalışmaydı. Ona baktığım zaman doktora düzeyine bu kadar çabuk erişmiş olmasına şaşırmıştım, çünkü çok daha genç bir insanın iıkek ve hafif kırılgan havasım taşıyordu hâlâ, yani en azından bana öyle görünmüştü.

Etrafımda, tanıdığım insanların bir kısmı yavaş yavaş bara doğru yığılmaya başlamıştı. Onu bir ikisiyle tanıştırdım, ondan sonra da bir başkası beni çeneye tuttu. Bir zaman sonra, terasın diğer tarafında gözüme çarptı. Orta büyüklükte bir grubun arasında gülüp konuşmaktaydı ve genel olarak keyfi yerinde gibi görünüyordu. Aniden aklıma bir şey geldi; belki de bir iki saat önce kendimi tanıştırmak suretiyle bir tür hayır işlemiş, yanma gidip çevresiyle arasındaki buzların erimesine katkıda bulunmuş, onun bir geçiş ayininin olası güçlükleriyle baş edebilmesini sağlamıştım. Aynı zamanda, kendisini olaylann akışına ne denli süratle kaptırdığına da şahit olmuştum; aslında kızın göründüğü kadar utangaç ve kırılgan olmadığım ve benim şövalyeliğim olmadan da pekâlâ becerebileceğini fark ettim.

Bundan sonraki bir iki gün boyunca Lucy ile birlikte çok vakit geçirmedik ama genellikle aym gruplarda bulunduk ve ahbaplığımız devam etti. Konferansın son günü herkes gibi biz de birbirimize e-mail adreslerimizi verdik; ben onun verdiği kâğıt parçasını, bir sürü başka yazı, kıvır zıvır ve buruşuk bir deste notla birlikte ceketimin ceplerinden birisine tıkıştırdığımı hatırlıyorum.

Sonbahar boyunca ara sıra haberleştik, yazışmaların esas amacı benim gelecek ilkbaharda onun okuduğu üniversitede bir seminer vermekle ilgilenip ilgilenmeyeceğim konusunu kesinleştirmekti. E-mail'lerinin tonu genelde ciddiydi. Kendisini tezini tamamlamak ve kariyerindeki bir sonraki aşamaya geçmek isteyen son derecede çalışkan ve hırslı bir genç kadın olarak tanıtıyordu. Ancak arada bir benimle dalga geçiyor, sefih bir çapkın bekâr hayatı yaşadığımı filan yazarak eğleniyordu. Bu tür hafif alayları pek de ciddiye almadım ama bazen, yine zarif bir biçimde kendimi bu suçlamalara karşı savunuyordum. "Gerçekten," diyordum "senin bu konuda hiçbir fikrin yok. Durum hiç de düşündüğün gibi değil."

Ondan sonraki yılın başlarında University College Lon-don'da açılan yeni bir okutmanlık pozisyonuna müracaat etmeye karar verdim; sonuçta bu işlemler beni o kadar meşgul etti ki Lucy'nin üniversitesindeki seminere katılamadım. Aylar geçti. Şanslıydım, işe kabul edilmiştim, dolayısıyla haziran ve temmuz aylarının büyük bölümünü Londra'da gezip bir daire aramakla geçirdim. İki iş arasmdaydım, bir sürü boş vaktim vardı, kendimi bir hayal dünyasının ılık akıntısında tek başıma yüzer bir halde buldum, geç saatlere kadar sokaldan dolaştım durdum Big Smoke'un -ve yapısının, ardında yatan hikâyenin- tarihsel topografyası üzerine coşkuyla çalışmaya başladım; batıya doğru yürüdükçe Finsbury ve CleıkenwelTin ortaçağa özgü sokak örgüsünün, yerini Bloomsbury'nin vakarlı, Geoıge tarzı bir geometriye bırakışını ve Piccadilly'den South Kensington'a doğru yürürken erken XIX. yüzyıl mimarisinden Victoria dönemine geçişi gözlemledim. Bu geçişlerden daha hoşu da, pek tabii ki çılgın, aykırı ve uyumsuz unsurlar, genel örüntüde bunların yarattığı karmaşa, garip yeni gelişmelerdi; ve daha da garip olan, eski şeylerin her yüzyıl, biçim ve dini inancı bir araya getirerek, birleştirerek hayatına devam etmesiydi.

Her şeyden önemlisi de Londra'nın, özgürlük psikolojisine nesnel bir biçim verilmiş olan bir şehir gibi görünmesiydi. City’de, Mansion House, Wellington Dükü’nün heykeli, İngiltere Bankası ve Kraliyet Borsası’nm buluştuğu merkezde kesişen yollarda yürüdüğüm ilk bir iki sefer buraların Paris’teki büyük kamusal mekânlarla kıyaslanamayacak kadar donuk bir yerleşim alanı olduğunu düşünmüş, küçük bir yere tekerlek göbeği misali sıkışmış binalara benzetmiştim. Bu çok İngiliz olan karmaşanın olağanüstü dinamizminin ancak zamanla faikına varabildim: Bir merkezden kollara aynlan, uçan sandalyeler misali savrularak her yöne açılan sokaklar, ticaretin dal budak salarak

* Şehir ya da insan yapısı bir yerleşim alanı için kullanılan argo bir söz. Burada Londra kastediliyor, (y.h.n.) gelişmesini kusursuz biçimde simgeliyordu. Londra’ma tutarsızlığı, değişik dönemlerin ve mimari stillerin sanki karmakarışık bir aile tartışmasındaymışçasına sürekli olarak itişip kakışması, bilbirieriyle tezat oluşturması da bu sembolizme katkıda bulunuyordu. Şehir, hayali Piranesi zindanları gibi garip bir paradoksun içinden çıkmış gibiydi: Hapislikteki özgürlük paradoksu. Sayısız merdiven, yaya yolu, balkon, kemer, kalabalık devasa meydan, yılankavi tekinsiz arka sokak, geçit., rüyaların şaşkın ve muhteşem mantığı ile hepsi her yere giden ve hiçbir yere gitmeyen yollar. Kalbim bu uzaktaki şeyler tarafından her bir yöne çekiliyordu: Döndüm, dolaştım durdum buralarda.

İyi bir yazdı, o ilk yaz. Ağustos ayında Spitalfields’de bir daire satın almıştım, City’nin yüksek ve dimdik güzelliğini East End’in daha zavallı ve beli bükük çekiciliğinden ayıran bir sınırdaydı bu semt. Metropolde hâlâ çok fazla insan tanımıyordum ama buraya biraz olsun alışmaya başlamıştım, hafta boyunca British Library’de çalışıyor, hafta sonlarında da şehri keşfe çıkıyordum. Ancak eylülün sonlarına doğru biraz yalnızlık hissetmeye başladım, yanımda birlikte eğlenip etrafı gezdircbilece-ğim, tercihan benim gibi kente yabancı bir **kimsenin** olmasını istiyordum. Sonra, durup dururken Lucy’den bir e-mail aldım. Taşradaki öğrenci yaşamından sıkılmış görünüyordu ve Londra’ya taşınmayı düşünüyordu. Bir şeyler beni dürttü, onu dönem başlamadan gelip bende kalmak üzere davet ettim.

Ekimin ilk günlerinde bir cumartesi sabahı Euston İstasyo-nu’nda bariyerlerin arkasında beklerken, trenden inen Lucy’nin bir anlık

görüntüsünü hatırlıyorum. Bavulunu vagondan indirip platformda yürümeye başladığında kararlı bir havası vardı. Hatırladığım kadarıyla üzerinde kırmızı bir ceket, içinde siyah bir gömlek, altında kısa bir siyah etek, bacaklarında dizine kadar gelen koyu kırmızı deri çizmeler vardı. Onu o kırmızı çizmelerle yavaş ve kararlı adımlarda platformdan yukarı doğru yürürken izlediğimde içimde saçma bir duygu, belli belirsiz bir endişe duygusu hissettim, çünkü çizmeleri onun, hatırladığımdan da

daha genç ve kırılgan ama aynı zamanda garip bir şekilde tahrik edici ve erişilmez görünmesine sebep olmuştu.

tik başlarda birbirimizden biraz çekinmemiz normaldi, ne de olsa bir yıldan uzun bir süredir görüşmemiştik. Ancak o gün akşamüstü olduğunda bile aramızda bir yalanlık kurmayı henüz becerememiştik, bu da bana biraz garip görünmüştü. Lucy’nin konuşmaları bir doktora öğrencisinin yaşantısındaki sıkıntılarla doluydu, ben de onun çeşitli yakınmalarına içtenlikle anlayış gösterdim. Öyküsü pek bir tanıdık gelmişti: Tezini bitirmek için sabırsızlanıyordu ama danışman hocasından yeterli düzeyde yardım alamadığını düşünüyordu, daha da kötüsü kampusta sosyal ilişkilerini sürdürebileceği kendisi gibi düşünen talebe pek azdı. Bu hafif yakınmalar arasında merkezi Londra’nın bazı yerlerini gezdik: Modem Tate ve Soane Müzeleri’ni, Regent Cad-desi’ni, St. James Parkı’m. Gün biraz görev havasına bürünmüştü. Aslında pek de canım sıkılmıyordu ama ister istemez onun ziyaretim kendi açımdan bir cömertlik gösterisi, bir iyilikseverlik olarak düşünmeye başlamıştım.

Villiers Sokağı’ndaki Gordon’s’da, koyu renkli tuğla duvarlar ve **balmumu** kaplanmış şişeler arasında akşamüstü içkilerimizi yudumlarken, Lucy bulunduğu kampustan ayrılmakta acele etmesinin bir başka nedeni olduğunu söyledi. Bana eski bir arkadaşı tarafından taciz edildiğini anlattı; adam obsesif bir şekilde ana âşıktı, onu davetleriyle, birtakım istekleriyle sürekli rahatsız ediyordu. Kız kaç kere onunla ilgilenmediğini söylerse söylesin, adam da ne kadar artık sadece arkadaş olarak kalmayı kabul ederse etsin, kısa sürede eski kararlarını unutup kampanyaya yeniden başlıyordu. Şarabımı yudumlayıp bu öyküyü dinlerken, onun adına sinirlenmeye başladım ve kızgınlığımı dile getirdim; ona neden adamla

ilişkisini bir kerede tamamen kesmediğini sordum. Kız başım salladı ve her şeyin o kadar da basit olmadığım, her ikisinin de aynı sosyal grubun parçası olduklarım ve aynı kasabada yaşamaya devam ettiği sürece ondan kaçınamayacağını anlattı.

Gordon’s’ta birer içki daha içtik, ancak hareketlerimizdeki o garip rahatsızlık hâlâ geçmemişti; öyle ki bir restoran aranmaya başladığımızda, birbirimize söyleyecek hiç lafımız kalmayacak mı acaba diye meraklanmaya başlamıştım. Komik bir şekilde, tam da sohbet tükenmek üzereyken gökler delindi ve kendimizi yoğun bir yağmur altında Oxford Caddesi’nden karşıya, Fitzro-via’ya doğru koşarken bulduk. Her tarafımızı taşlara vuran yağmurun şıkırtısı sarmıştı; sular oluklardan aşağı çağlıyor, neon ışıklarının üstünden zıplıyor, ayaklarımızın altında minik ışık pı-nltılan halinde oraya buraya sıçnyordu. Charlotte Sokağı’ndan aşağıya doğru sevinçle baktım; sanki sokaklar altınla kaplanmıştı. Sonunda Charlotte ve Goodge sokaklarının kesiştiği köşede bir Thai restoranı bulduk. Garson bize Fitzroy Arms’a bakan f bir pencere önünde bir masa verdi. Mönülerimiz geldi; henüz V listeyi incelemeye başlamıştık ki Lucy kendi mönüsünü bir kenara koydu, bir an duraksadıktan sonra **temkinli** bir soğukkanlılıkla konuştu: “Sana söylemek zorunda olduğum bir şey var,” dedi.

Başımı kaldırıp ona baktım. Sesinde garip bir ton vardı. Ne olursa olsun, söyleyeceğinin fıstık aleıjisi veya beyaz pilavdan nefret etmek gibi bir konuyla ilgisi olmadığını anlamıştım.

“Bir yıldan fazla bir süredir sana âşığım,” dedi. “O kadar uzun zaman oldu ki.”

Bu bildiride öylesine kesin ve resmi bir hava vardı ki afalladım kaldım. Gülmem gelmişti ama gülemezdim. Ne diyeceğimi bilemiyordum.

“Özür dilerim,” dedi, “herhalde bunu söylememem gerekirdi. Ve şimdi bütün bir akşamı berbat etmiş oldum.” Tavrı mesafeli ve garipti. Belki aslında son derece sinirli ve endişeliydi ama bana akseden, alaycı bir tarafsızlıktı, sanki az önce söyledikleri kendisini hiçbir şeklide bağlamazmış gibi.

Burada önemli olan şey, onun kendisini rahatsız hissetmesine sebep olmamaktı, ya da ben öyle düşündüm ve böylece başladım saçmalamaya, sessizliği doldurmak için bir dizi açıklama

ve bahane sıraladım durdum. Geçmişte onun yaşında bir kadınla yaşadığım ateşli bir aşk ilişkisini uzun uzun anlatmaya koyuldum. Aramızdaki atmosfer biraz daha gerçek gibi görünsün diye çabaladım, lafı başka yerlere getirdim. Nihayet üzüldüğümü ancak duygularına cevap vermemin oldukça imkânsız olduğunu söyleyebildim ona; çünkü çok gençti.

Âşık olmadığımız için bir neden göstermek zorunda falan değiliz, ama nedense bunu hep yapanz. Bu, başkalarının bize zorla kabul ettirdiği, bizim de kendimizden beklediğimiz, bizi reddetmek zorunda kaldıkları zaman bizden uzaklaşan sevgililerimizden de beklediğimiz bir şeydir. Şu da bir gerçek ki bu gibi konuların açıklaması olmaz, çünkü aşk da dini inanç gibi ne rasyoneldir ne de isteğe tabi. Yapabileceğimiz tek şey ya bize sunulan mazeretleri kabul etmek ya da etmemektir. Lucy benimkileri kabul edemedi. Tüm bu tutarsız mantık yürütmelerimi sarsılmaz bir kuşkuculukla karşılamış görünüyordu. Şu veya bu şekilde, onu ikna etmeyi başaramadım.

Kahvelerimizi içerken Lucy'ye, söylediklerinden dolayı utanmaması gerektiğini belirttim ve pek tabii hâlâ arkadaş olarak kalabileceğimiz konusunda güvence verdim. Ancak bu ani ilanı aşkın, ziyaretinin geri kalan bölümünü etkilemesi kaçınılmazdı. O gece benim ev ikimize dar geldi, kahvaltı sırasındaki sohbetimiz iyimser bir yorumla "garip" olarak nitelenebilirdi ancak. Oldukça sinir bozucu bir şekilde sesinde kulak tırmalayan, cırlak bir ton gelişmeye başlamıştı, sanki her an daha önce duymadığım yeni ve daha saldırgan bir ses tonuna geçecekmiş hissi uyandmyordu. Aramızda herhangi bir belirsizlik kalmasın diye bilinçli bir girişim miydi, yoksa sadece onun içimi donduralı aşkından kaçma arzusu muydu şimdi hatırlayamryorum, ama planladığımdan daha eıken bir vakitte, yani ertesi sabah ona kibarca gitmesini söyledim. Angel îstasyonu'nda onu d sallayıp geçirdikten hemen sonra müthiş bir rahatlama hissettim. En sonunda, beni onaylamayan o bakışlardan kurtulmuştum. Yine de Lucy'nin olanlardan dolayı kendisini aşağılanmış hissedebileceğini düşünmek içimi sızlatıyordu. İnsanın gururunu inciten kimseleri affetmesi kolay değildir.

Biıkaç gün sonra bana bir kart gönderdi. Basit bir teşekkür kartıydı, kısa bir de not yazmıştı. Bundan bir iki hafta sonra gelense oldukça uzun bir mektuptu, hem önceki neşeli hava da kaybolmuştu. Restoranda konuştuklarımızı düşündüğünü, yaptığım açıklamalardan giderde daha az tatmin olduğunu söylüyordu. Onu sadece benden biıkaç yıl daha genç olduğu için reddetmemin saçma olduğunu bildiriyordu. Böyle bir mazereti nasıl yorumlaması beklenirdi ki? Benim kendi amaçlarımı gözden geçirmemin zamanı gelmişti: Niçin hafta sonunu birlikte geçirmek için onu davet etmiştim? Neyin peşindeydim?

Davranışlarımı açıklamak amacıyla ona cevap verdim. Birisine onun hakkında hiçbir zaman romantik emeller beslemediğinizi anlatmak kolay değildir. Bu nedenle konuyu mümkün mertebe yumuşak ve dolaylı bir şekilde anlatmaya çalıştım, o da artık durumu anlar diye düşündüm. Bir sonraki hafta bana çok daha öfkeli bir cevap gönderdi; mektubunda beni döneklikle, onu duygusuzca kullanmakla, oyunlar oynamakla, kasıttı olarak ona cesaret vermekle suçluyordu. Bunlan ilk okuduğumda öfkelenme sırası bana gelmişti artık, çünkü hiçbir zaman böyle bir niyetimin olmadığından emindim ben. Ama bir iki gün sonra duyduğum kızgınlık midemi bulandırmaya başladı; bu duygunun beni küçük düşürdüğünü, yozlaştırdığım hissediyor, giderek artan bir sabırsızlıkla bu duyguyu başka bir şeye dönüştürmek istiyordum. Bu nedenle olayları bir de Lucy’nin bakış açısından görmeye çalıştım. Gerçekten de durumu tamamen yanlış yorumlamıştı ama bu bdki de kısmen benim suçumdu. Belki de bazı şeyleri yoruma açık bırakmıştım, davranışlarım belirsizliklere yol açmıştı, bütün bunlan düşünmeye çalışarak öfkemi bastırmak için elimden gelen her şeyi yaptım.

Aradan bir hafta daha geçti, hâlâ ikinci mektubunu cevaplayıp cevaplamama konusunda bir karara varamamıştım. Sonra bir akşamüstü, Waterstones’a yaptığım kısa bir gezi dönüşü ofisime giderken koridorda Lucy ile karşılaştım, kapımın önünde beni bekliyordu. Gözlerinde küstah bir ifade vardı. “Nerelerdeydin?” diye sordu. “Nerede olduğunu kimse bilmiyordu.” Onu görür görmez nabzımın hızlandığım, bacaklarınım uyuştuğunu hissettim; anahtarımı zorlukla bulabildim, kapıyı açtım ve onu içeri aldım. Korkudan başım dönüyordu. Londra’ya, kütüphaneye geldiğini söyledi, bir de aramızdaki olaylan son kez bir açıklığa kavuşturmak için

gelmişti. Sesimle sinirli bir titreme vardı. “Bu durumun devam etmesine izin verilmemeli,” dedi, “çok zor bir durum, çok rahatsız edici. Benden ne istediğini anlamak istiyorum. Bütün bunların ne demde olduğunu bilmek zorundayım.”

Ben kolay kolay tepesi atan bir insan değilim; öfke nöbetine tutulup parlamak ayrıcalığı benim hemen hemen hiç yaşamadığım bir duygudur. Fakat bu sefer Lucy’e son derecede sert davranmayı, bütün iddialarını reddetmeyi süratle başardım. Beş dakika sonra da onu başımdan savdım, gerçi onu kovalamam kendi seçimimden çok koşullar gereği idi. Katılmak zorunda olduğum önemli bir toplantı vardı, bu nedenle bu yüzleşmeyi hemen bitirmekten başka seçeneğim de yoktu. Ancak o sırada bile, onu öyle derdest edip evine postalamak bana biraz zalimlik git» görünmüştü; onun ümitsizce Euston İstasyonu’na yürüdüğünü ve trene bindiğini hayal ettiğim zaman içimde keskin bir acı hissi duydum.

Bir iki gün sonra bana yine yazdı. Mektubunda benimle ilgili duygularından ne kalmışsa son karşılaşmamızda tamamen söndüğünü, çünkü o gün benim karakterimin zalim ve çirkin yönlerinin açığa çıktığını, artık beni küçümsenecek birisi olarak gördüğünü söylüyordu. Aradan bir iki hafta daha geçti. Sonra bir başka mektup geldi. Bu kez mektup bir özür mesajı taşıyordu, pek ciddiydi ve ileride arkadaşlığımız yeniden başlayabilir mi gibi bir dilde iletiyordu. Bu mektubu aldığımda herhangi bir zafer hissi duymadım, daha çok bir rahatlama duygusuydu benimkisi. İlişkimizi, ne kadar kısa süreli olursa olsun, bir israf, bir yenilgi, bir çıkmaz sokak olarak düşünmeye **dayanamazdım** ilişkimizi, herhangi bir ilişkiyi, bu şekilde **tanımlamak** beni huzursuz ederdi. Dolayısıyla, karşılıklı öfkemizi **çözümleyebildiğimiz** ve yıkıntılar arasından bir şeyleri kurtarabildiğimiz için pek bir memnundum.

Sevinçle, ona bir kez daha arkadaşlık teklifinde bulundum. Bu samimi bir teklifti, en azından ben öyle olduğunu düşünüyorum, fakat aynı zamanda yapması görece kolay bir öneriydi de, çünkü aramızdaki coğrafi mesafe öylesine büyüktü ki zaten yollarımızın fazla kesişeceğini hiç sanmıyordum. Ancak iki ay sonra, şubat ortalarında blöfüm görüldü. Lucy bana Hackney’den, sokağımın bıkaç mil ötesindeki bir adresten, bir akşam yemeği daveti gönderdi. Aradan geçen zaman içinde sadece Londra’ya

taşınmakla kalmamış, East End'de bir daire kiralamıştı. Londra'nın bu yakasına benim yüzümden taşındığını düşünmek tabii ki pek saçma bir şeydi. Yoksa saçma değil miydi? İçimde hafif bir korku dalgasının kıpırdadığını hissettim ve var gücümle bastırmaya çabaladım. En sonunda ve birtakım önemli sakıncalarına rağmen, yapılacak en iyi şeyin akşam yemeği davetini So-ho'da bir grupla birlikte geçirilecek bir geceye dönüştürmek ve om kendi yaşındaki birkaç doktora öğrencisiyle **tanıştırmak** olacağına karar verdim.

Gece oldukça keyifli geçti. Planlanma göre, Lucy ile bir grup içinde buluşmak suretiyle tem sosyal davranmış olacak, hem de belli bir mesafeyi koruyarak kendimi garantiye alacak ve bu kez onun herhangi bir şekilde beni yanlış anlamasını engelleyebilecektim. O zamanlar bu bana çok başanlı bir strateji gibi görünmüştü. Ancak, daha ertesi gün orada bulunanlardan bir iki kişi ile sohbet edince, fena halde rahatsızlık duymaya **haşladım** Anlaşıldığına göre Lucy gecenin büyük bölümünü benim hakkımda konuşmakla geçirmişti, genellikle de karakterimin çeşitli yemlerini eleştirmişti. Aynca ikimizin ne denli birbirine uygun olduğumuzu anlamamakla da suçlamıştı bati. Ondan sonraki gün, yani Soho'daki geceden iki gün sonra, beni tekrar akşam

F2ÖN/Karşılıksız Açk yemeğine davet etti. İşte şimdi gerçek bir problem vardı başımda. Kaba çizgileriyle bakıldıkta, pek tabii ki henüz yanlış bir şey yapmamıştı ve endişe etmek için henüz somut bir nedenim yoktu, ama yine de onun devam eden bu yoğun ilgisinde uygunsuz ve hatta takıntılı bir şeyler olduğunu düşünmekten kendimi alamıyordum. Bütün bunlara karşın onu yeni baştan reddetme fikrinden de nefret etmekteydim. O da benim gibi büyük şehre yeni gelmişti ve belki de sadece dostça davranmaya çalışıyordu.

17

En sonunda, aramızda arkadaşlık etmeye elverişli bir ortamın bulunmadığım düşündüğümü Lucy'ye anlatmak zorunda olduğumu **anladım;** galiba en iyisi durumu ona nazik bir şekilde ve telefonda açıklamaktı. Hiç kuşku yoktu, ondan korkuyor, onun öfke nöbetlerini ateşleyecek herhangi bir şey yapmak istemiyordum. Sonunda, söylemeye gerek var mı bilmem, ben bu fikirlerimi açıkladığımda müthiş parladı.

Ardından oldukça sert bir mektup geldi. Soho'da geçirdiğimiz gecenin tek amacının onun **hakkında** suçlayıcı delil toplamak olduğunu anlamıştı artık, benim acınası bencil takanaklarımı beslemek için hiç yoktan uydurulmuş delilleri. Ben paranoyak bir narsist idim, dediğine göre. Benim kabul edemediğim -kabul etmek istemediğim- şey de onun uzun zamandan beri bana karşı romantik duygular beslemekten vazgeçmiş olmasıydı. Onun kabul edemediği -aslında son derecede tiksindirici bulduğu- şey ise benim sözde "arkadaşım" dediğim bir kişiye böylesine çirkin bir davranışta bulun-mamdı.

7aman geçti, bir kez daha aramızdaki sessizlik uzadı. Yavaş yavaş kötü anılar silinmeye başladı. Üç ay sonra, haziranda, nereden estiyse, bir başka yazdı mesaj geldi ondan. Yakın tarihte yayımlanan bir eleştiri yazım için beni kutlayan kısa bir nottu. Bu, cömertçe yazılmış, iyi niyetli bir nottu; besbelli bir tür banş önerişiydi, ama mesajı aldığım için memnun olsam da yanıtlamanın pek akıl kân olmadığım düşündüm. Daha sonra, üç hafta sonra Bristol'de yapılacak, benim de katılacağım bir konferansın katılımcılar listesinde onun isminin bulunduğunu faik ettim.

Bu konferansta karşılaşmamız kaçınılmazdı, hâlâ aramızdaki tatsızlığın devam etmesi fikrinden nefret ediyordum. Böylece konuyu bir miktar aklımda evirip çevirdikten sonra neticede bir cevap verme riskim göze almaya karar verdim. Lucy'nin telesekreterine bir mesaj bırakarak notu için teşekkür ettim, konferans rastlantısından söz ettim ve toplantılar sırasında buluşup bir içki içme önerisinde bulunup lafi bitildim. Kısa bir zaman sonra ondan yazılı bir cevap aldım. Mesajda tek bir kelime vaıdı: İLGİNÇ. Önceleri ne demek istediğini **anladığımı** sandım, **ama** boş ekranda sakin sakin duran o kelimeye baktıkç' **kafam** yine kanştı. Kelimenin kendisi ilgi çekiciydi, **sanki** ilgiyle tınlıyordu, onun derin ilgiyle doluydu ve ben ona bakarken derine, daha derinlere gidiyordu. Bundan sonraki bir iki hafta boyunca Lucy'den art arda mesajlar geldi, belki de gereğinden fazla sayıda... Yine de aramızdaki yanlış anlamanın sürüp gideceğine pek de inanamıyordum. Artık bu meselenin yeniden **haşlaması** imkânsızdı.

Sonuçta ben konferansa gidemedim. Annem has<u>talan^</u> ben de onu ziyarete gitmek üzere gezimi son dakikada iptal etmek zorunda kaldım. Lucy konferansa **ka<u>tılmadığımı</u>** anlar **<u>anlamaz</u>** birkaç saat içinde bir sürü yazılı mesaj göndermişti bile. Neredeydim? Niye yerimi iptal etmiştim? Oraya gitmek için gerçekten ciddi bir niyetim olmuş muydu hiç? Han ona söz verdiğim içkiye ne olmuştu? Ne zaman içecektik? İlk kez kendimi tamamen aklanmış hissettim; ona kısa bir yazıyla yokluğumun nedenlerini açıkladım. O da özür diledi, konferans dönüşü Londra'da buluşup bir içki içmeyi önerdi. Bu kez cevap vermedim, şehirde buluşmak hiç de aklımdan geçen bir şey değildi. cep telefonum bozulmuştu, cevap verebilmek için imce telefonu tamirciye götürmem gerekiyordu.

Üç gün sonra cep telefonum tamir oldu; telefonu açtığımda birikmiş mesajlar bir biri ardına ekranda çıkmaya başladı. Hepsi ondan gelmişti. Londra'ya döner dönmez içki teklifim için beni aramaya başlamıştı. İlk mesajı, konferanstan sonraki çarşamba günü buluşmayı öneriyordu, daha sonra yer ve zamanı hatırlatan bir mesaj daha göndermişti. Çarşamba gecesi gönderilen üçüncü ve dördüncü mesajlar pek öfkeliydi, söz konusu pub'a gitmediğim için beni azarlıyordu. BU GECEMİ ZİYAN ETTİĞİN İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM, diyordu, BURADA İKİ SAATTEN UZUN BÎR SÜREDEN BERİ SENİ BEKLİYORUM. Sanıyorum ki işte tam bu dakikadan sonra gerçekten kaygılanmaya başladım, çünkü hiçbir kaçış yolu olmayan bir ilişkinin tuzağına yakalanmış olduğum açıkça belliydi artık.

Bu noktadan itibaren, onun herhangi bir mesajına kesinlikle cevap vermeme karan aldım, çünkü artık dersimi almıştım, yani en sonunda. Fakat benim bu sessiz kalma kararım, Lucy'nin aynı derecede azimli ve tam ters yönde aldığı bir kararla çakışmıştı, beni her zamankinden daha ısrarlı talepleriyle bunaltma karan yani. İlk mektubu müthiş bir hıncı yansıtıyordu. Anlattığına göre ilk mesajına cevap verdiğimde öylesine şok olmuştu ki telefonu açacak gücü kalmamıştı. “Dürüst olmak gerekirse ilk başta, inanılmaz derecede aşağılanmış hissettim kendimi,” diyordu, “Soho'daki gecenin ertesinde bana bütün o söylediklerinden sonra, bana yönelttiğin tüm o korkunç, yanlış ve kinci suçlamalardan sonra, sen bizzat beni telefonla anyor, birlikte içki içmeyi teklif ediyordun, üstelik seninle ilgilendiğim için pek memnun olmuştun. Gösterdiğin bu inanılmaz tepki yüzünden doğal olarak kafam feci şekilde kanşmıştı.” Aynca konferanstan sonra bana gönderdiği mesajlann

annemin durumuyla dostça bir ilgilenmenin neticesi olduğunu, benim bunlan yamtlamamakla büyük kabalık ettiğimi söylüyordu. Ancak, yavaş yavaş mesajlarında öfkenin yanı sıra bir yumuşama başladı; hatta bana bir iki tane esprili e-mail bile attı, sanki hiçbir şey olmamış gibi. Fakat gönderdiği mektuplann tonu ne olursa olsun, asla cevap vermemem gerektiği açıktı; çünkü artık şunu biliyordum ki Lucy’nin hayal gücü, ona söyleyeceğim her şeyi işleyip yeniden şekillendirerek saldırgan bir davranışa veya ihtiraslı bir aşka dönüştürebilirdi.

Durum böyleydi ama kendimi mektuplanndan tamamen soyutlamam da mümkün değildi; her şeyin daha da beter hale gelmesi olasılığına karşı olan biteni izlemem gerekiyordu. Çoğu zaman, durumun kötüleşerek çılgın bir suçlama veya şiddet eylemine dönüşebileceğinden korkuyordum; bazen de zihnim daha az pratik konulara takılıp kalıyordu. Hâlâ aramızda geçenlerin doğrularım eğrilerini birbirinden ayıklamaya, olayların altında yatan gerçek nedenleri saptamaya çalışıyordum. Bu konuda konuştuğum bir iki yakm arkadaşımın hepsi de Lucy’nin suçlu olduğundan emindiler, fakat her nedense bu ortak yargı sadece kendimi daha da çok sorgulamama sebep oldu. İletişimi meslek edinmiş iki kişinin birbirini anlamakta tekrar tekrar müthiş başarısızlıklara uğraması bana olağanüstü geliyordu; çünkü Lucy ve ben her şeyden çok birer dil uzmanı idik, yani hayatımızı okuyarak ve başkalanyla konuşarak kazanıyorduk. Bu başarısızlık olgusu, yol açtığı acıların ötesinde, bende hafif bir saplantı haline gelmeye başlamıştı; biraz da tüm eleştiri becerimi ve tüm yorum yapma yeteneğimi sorgulamama sebep olduğu için aklıma takılıyordu. Lucy artık edebi metinlerin en zorlusu gibi görünmeye başlamıştı gözüme; öylesine karmaşık biriydi ki neredeyse hiç okunamaz bir metin gibiydi. Bende eleştirel bir özgüvenin bulunması gereken yerde büyük bir boşluk açılmıştı ve burayı doldurmak üzere tüm suçluluk duygularım akın ediyordu.

Kızın öfkeli sorulanm tekrar tekrar aklımdan geçiriyordum: Daha en başta, neden onu Londra’ya davet etmiştim ki? Niçin o ilk ilam aşkı yapmasına izin vermiştim, onu hemen reddederek utanması için mi? Aylar sonra onunla Soho’daki grup eğlencesinde buluşup bir iki gün sonra da telefon ederde onu yeni baştan reddetmeye neden gerek görmüştüm? Sonra bir kez daha, Bristol konferansı öncesi neden eski davranışımı tekrar etmiş, niye başta görünüşte dostça bir tepki verip hanen ardından korkakça geri

çekilmiştim? Hatası tam olarak neydi? “Eğer bu bir oyun ise,” demişti, “kurallan, içimizden sadece birisi biliyor.”

Ve benim bu sessizliğim, bu korkuyla geri çekilmelerim... Tam anlamıyla neden korkmuştum acaba? Gerçekten bir şiddet gösterisinden mi veya bir skandal çıkmasından mı? Yoksa aslında beni korkutan şey onun yalnızlığı mıydı, yani iki yıl önceki ilk karşılaşmamızda beni ona çeken o özelliğin ta kendisi miydi? Mektuplarında, ülkenin çeşitli yerlerindeki uzak tanıdıklarımla görüştüğünü anlatıyordu; hepsinin benimle ilgili öyküleri onunkine çok benziyormuş: Benim popüler olma adına romantik ilişkileri ve hatta dostlukları feda edebilen vicdansız ve dönek bir yaratık olduğumda hemfikirmişler. “Bir de başkaları vardı ki” diyordu, “egonu ve çok büyük deşildikleri olan özgüvenini besledikleri sürece onlara sarılmış kalmışsın, başından atmadan önce. Herhangi bir insanla anlamlı bir birlikteliği devam ettirme yeteneğin yok senin.”

Bu tür sözlerin en kötü tarafı da, Lucy bunlan yazmaya başladığında doğru olmasalar da şimdi gerçekleşmeye başlamış olmalarıydı. Artık başkalarının olası buyurganlıklarına, her zaman yapmak üzere olduklarını sandığım inanılmaz ağır taleplerine karşı duyduğum korku giderde artıyordu. Aynca yeni saplantılar **edinmiştim;** gündelik konuşmalar sırasında bile hiç bulaşmaya niyetli olmadığım halde kişiselleşmeyi teşvik etme veya farkına varmadan hiçbir zaman yerine getiremeyeceğim sözleri verme olasılığından ürküyordum. Böylece her geçen hafta daha çok içime, daha derinlere kapanmaya başladım; kendisinin hiçbir şekilde bilmesine imkân olmasa da, Lucy’nin sözleri bir kehanetti aslında: “Davranışların normal değil,” diyordu bana, “ve senin bir gün kendini çok yalnız bir erkek olarak bulmandan korkuyorum.” Değişmez olan bir şey vardı ki o da mektuplarını hep bir tür yumuşama denemesiyle sonlandırmasıydı. “En derinlerde,” diyordu, “aramızda çok ortak nokta var. Seni asıl korkutan şeyin bu olup olmadığından emin değilim.”

Bu mesaj bombardımanı altındayken, belki de hayatımda ilk kez, bir kadın olmanın, devamlı olarak başkalarının arzularından sorumlu tutulmanın ne demek olduğunu anlamaya başladım.

Hedefi olduğunuz ve tepki vermek zorunda kaldığınız onca ilgi; nasıl davranırsanız davranın her zaman sonuçta sebep olmakla suçlanmanız

kaçınılmaz (dan onca teklif. Birçok kadının bu kadar kuşkulu davranmasına şaşmamak gerek. Kaderlerinin başka birinin dinde olmasından böylesine bıkmalarına da şaşırmamalı. Jean Rhys’m *Good Moming Midnight* kitabındaki orta yaşlı kadın kahramanı hatırladım: “Tabutun kapağı gürültüyle kapandı. Artık sevilmek, güzel, mutlu veya başardı olmak istemiyordum. Sadece bir şey, tek bir şey istiyordum: Yalnız bırakılmak.”

Lucy’nin yaşamında bile, nispeten genç olmasına rağmen, bir erkeğin saplantılı ilgisi sorun olmuştu. Londra’da o gün konuştuğumuz konuyu anımsadım, okuduğu üniversitede peşini hiç bırakmayan bir erkekten bahsetmişti. Şimdi aylar sonra, sanki beni de aynı şekilde değerlendirmeye başlamış gibi görünüyordu. Artık onun mesajlarına hiç yanıt vermiyor olmam onun bu yorumunu etkilemişe benzemiyordu, çünkü onun bakış açısından benim ona karşılık vemıeyişim artık onun peşini bıraktığım anlamına gelmiyordu, ona göre sadece daha incelikli bir takip yöntemiydi bu.

Geçen sonbahar onunla görüştüğümüzde, belli tip erkeklerle yaşadıklarının onun diğer erkeklere bakış açısını etkilemiş olabileceğini söyleyecek olmuştum bir kez, ama bu fikre şiddetle karşı çıkmıştı: “Benim bir kurban olduğumu mu düşünüyorsun? Böyle düşünmediğini umarım,” demişti. Buna rağmen, eylül ayında yazdığı mektuplardan birinde beni tekrar bu şekilde düşünmeye sevk eden bir şeyler vardı. Her zamanki eleştirilerini sıraladıktan sonra mektubunu, âdeti olduğu üzere, son paragrafta bir zeytin dalı uzatarak bitiriyordu, sayfanın en altında ev ve cep telefonlarını yazmıştı, onu aramak istersem diye. Daha sonra da kendisinin telefona doğrudan cevap veremeyeceğini eklemişti. îsmini bilmediği bir telefon sapığı tarafından rahatsız edildiğini, eğer telefondan ona hakaretler yağdırmak istersem önce bir mesaj bırakmam gerektiğini söylüyordu. .

Bu kişi belki de çatlağın biriydi; belki de yeni Londralı arka-daşlanndan birisi. Büyük olasılıkla bu onu daha önce izleyenden başka bir adamdı. Bu haber beni kaygılandırmış ama şaşırtmamıştı. Bu yeni olayın nasıl geliştiğini kolaylıkla tasavvur edebiliyordum. Lucy yirmili yaşlarının ortasındaydı, tahminen yirmi altı veya yirmi yedi yaşında olmalıydı ama hâlâ çok genç gösteriyordu. Solgun ve cazibeli bir tipti, kızılımsı san saçlan ve gençliğin o saf ve açık, hatta yumuşak başlılık olarak adlandın-labilecek

ifadesi vardı üzerinde hâlâ. Ancak bu saf genç kız görünümünün altında, erkeklerin projeksiyonlarını yansıtan boş bir ekran muamelesi görmeye ve Pygmalionvari inceleyici bakışlara fazlasıyla aşina birisinin tedbirli davranış tarzı vardı. Belki de beni peşine takılan erkeklerle kanşürma ve her hareketimde -veya hareketsizliğimde- saldırgan bir arzu görmekte ısrar etmesinin sebebi buydu. Ben ondan yaşlıydım, mesleki açıdan ondan bir basamak yukandaydım Belki de bana olan ilgisi bir tür mesleki hırstan başka bir şey depdi; onu rahatsız eden karşılıksız âşıkların, arzu edilmeyen o erkeklerin pençesinden kesin bir kurtuluşu sağlayacak yeni bir yaşam alanına geçmeye duyduğu umutsuz bir özlemdi onunki.

Bana musallat olan şey bazen onun öfkesi, bazen de çektiği acılardı. Ekimin başlanndan itibaren her yerde halüsinasyon şeklinde onu görmeye başladım. Oxford’a bir makale sunmaya gittim; tam oraya vardığımda yürüyende tren istasyonundan dı-şan çıktığım gördüğümü sandım. Bir başka kızla konuşup şakalaşıyordu; seminerime çıkıp gelecek ve bir olay yaratacaktı, bundan emindim. Bir iki hafta sonra, Spitalfıelds’de yürürken, onun sokağın karşı tarafında dalgın ve yalnız başına bir barın kapısında durduğunu görür gibi oldum. O olup olmadığından emin değildim ama bu koşullarda onun ölünden yürüyüp geçmek bana büyük bir suç gibi gddi. Onca mesafeden, belirsizliğin yanıp sönen ışığında bile beni göreve davet etme gücüne sahipti hâlâ.

Mantıki açıdan, bu tür hayali ziyaretleri hak edecek bir şey yapmadığımı biliyordum Lucy’ye; ama o, yine de bir intikam meleği gibi, beynimde ve gözlerimin önünde tekrar tekrar belirmeye devam etti. Burada onun neyi temsil ettiği sorusu ortaya çıktı. Boldeki bu suçluluk duygusunun gerçek kaynağı neydi veya kimdi? Belki de her şey sosyal davranışlarla ve rastgele verilen sözlerle bağlantılıydı. Belki de çok daha özel bir sorun vardı.

Karşı cinsle olan ilişkilerim her zamankinden daha gergin ve belirsiz hale gelmişti sanki; Lucy bana o öfkeli mektupları yazmaya başladığından beri, cinsellik özellikle ürkütücü bir boşluk gibi görünmeye başlamıştı bana. Giderek aıtan bir düzenlilikle eski aşklarımı düşünüıken yakalıyordum kendimi; bunlar iki uzun süreli ilişki ve altı ay süren bir aşk hikâyesinden ibaretti. Acaba bu ilişkilerin neden sonu gelememişti? Niçin nihai bağlılık anlaşmasını yapmayı becerememiştim? Nerede yanlış yapmıştım? Kendime

soruyordum: Acaba kadınların gayet makul olan taleplerini çok mu az anlıyordum, yoksa çok mu fazla irdeliyordum?

Geceleri devamlı yinelenen bir rüya bana sıkıntı vermeye başlamıştı: Bir mahkemenin huzurundaydım, ısrarla masum olduğumu iddia ediyordum, kendimi savunuyordum ve yargıç dahil, herkes tamamen benim yanımda gibi görünüyordu. Ancak mahkemenin ileri aşamalarında ben, sadece ben, geçmiş yaşantımın, son zamanlara kadar ne belli bir formu ne de bir düzeni olan hayat hikâyemin, şimdi üzün bir suç eylemleri listesinden başka bir şey olmadığı hissine kapılıyor, huzursuz oluyordum.

Birkaç hafta sonra, Soho'daki pub'lardan birinde, yeni arkadaşlarımdan Gabriel adlı biriyle buluşmak için sözleştiğimde hâlâ Lucy'den mesajlar almaktaydım. Arkadaşım Dean Sokağı'ndaki French House'a gitmemizi önermişti, ama küçük bar öylesine kalabalıktı M içkilerimizi sokakta içmeye karar verdik.

Ekim sonlarında ılık bir akşamdı. Ön pencerenin kenarına yaslanmış Old Compton Sokağı'nda gezinenleri seyrediyor, arada sırada aıkamıza dönüp, yan aralık pencereden içeriye, hayal meyal seçilen sigara, el ve içki bardaklanmn oluşturduğu potpuriye bir göz atıyorduk.

“Aşk hayatın nasıl?” diye sordum. Aramızda her zaman yaptığımız bir muhabetti bu.

“Pek parlak sayılmaz,” diye cevap verdi. “Dün gece rüyamda bir partide Ölüm üe sohbet ettiğimi gördüm, uyandığım zaman tek düşüncem telefon numarasını almayı unuttuğumdu.” “Beni şimdi kıskandırdın işte,” dedim. “Kız güzel miydi, Ölüm yani?”

“Düşündüğün kadar soğuk değildi.”

“Joy'u hatırlar mısın, hani Hilton Oteli'nin en üst katındaki barda tanıştığım Chicagolu kızı?”

‘Tanrım ne kadar zor bir kızdı,” dedi Gabriel, “ömrünü, o özel beklentisinin hayaliyle geçilmiş olmalı.”

“Doğal bir tepkiydi,” dedim, içimde parlak bir düşüncenin büyüyüp geliştiğini hissediyordum. “Bütün Hıristiyan isimleri ana babalarımız tarafından beceriksizce uydurulan kehanetlerdir, bu nedenle birçoğumuzun isimlerimize isyan etmesine şaşmamalı. Bütün Verity’ler [doğruluk, gerçeklik] hastalık düzeyinde yalancıdır, adı Faith [inanç] olan bir kıza da bu nedenle asla güvenemezsin.”

Gabriel pek de etkilenmişe benzemiyordu. “Gregory ne demek?”

“Uyanık, tetikte. Benim gibi yan kör bir kitap kurduna pek de uygun ya! Gregory papalar, sonradan tecavüzcü olan rahipler için kullanılan bir isim - Rasputin de bir Gregory idi. Sana gelince, hatırladığım kadanyla, Gabriel meleklerden birisinin ismidir.”

“Pek komik. Yakınlarda bir başkası daha bunu söylemişti.” “Sahi mi?”

Ciddileşti. “British Library’de konuştuğum bir kadın,” dedi, “son güneşli günlerden birinde. Onunla bir iki kez uzun uzun sohbet ettik, meydanda, açık havada oturduk. Yaşam hakkında konuştuk, yalnızlıktan söz ettik, o ağladı. O zamandan beri bana günde on, bazen yirmi e-mail atıyor, benim onun koruyucu meleği olduğuma inanıyor, kütüphanenin merdivenlerinde pusuya yatıp beni bekliyor. Onu nazikçe başımdan savmayı denedim ama bir işe yaramıyor galiba. Her seferinde özür diliyor, pişman oluyor ve sonra bir öncekinden çok daha ısrarla bana ilanı aşk ediyor. Ona kötü davranmaya dayanamıyorum, bu yüzden son zamanlarda kütüphaneden uzak durup, evde çalışıyorum. Aslında biraz da zor oluyor çünkü oradaki kitaplara gerçekten ihtiyacım var, fakat her sabah o saçmalığın arasından yolumu bulup Az Bulunan Kitaplar Odası’na gitmeyi göze alamıyorum.” Dean Sokağı’nda ışıklar çoğalmaya başlamıştı. Soho’daki bar ve restoranlar dolmaktaydı. Bir stirü insan içki içiyor, konuşuyor, yemeklerini ısmarlıyordu. Diğerleri, pencere kenarlarında veya kaldırımdaki masalarda «uranlar ise, daha faiklı bir açlığa sahip yaratıklardı, bunlar hevesli ve uzun kirpikli bakışlarla süzüyorlardı gelip geçenleri. Biramdan koca bir yudum aldım. “Ya sana gönderdiği e-mail’ler nasıl, hiç tehdit edici veya tehlikeli bir mesaj yolladığı oldu mu?”

“Yo, hayır,” dedi, “sadece ihtiraslı ve hüzünlü.”

Böi de ona almakta olduğum mesajlardan ve duyduğum suçluluk hissinden bahsettim. “Bundan birkaç yıl önce,” dedi Gabriel, “Jasper adında bir avukat arkadaşım, mağazada hırsızlık yapmakla suçlanan bir kadını mahkemede savunmuştu; müşterisini temize çıkardığı zaman kadın o kadar memnun olmuştu ki ona uzun, destan gibi bir mektup ve büyük bir hediye göndermişti. Ardından çok sayıda mektup ve hediye birbirini izlemiş. Her seferinde daha pahalı hediyeler. Çok geçmeden onu evden telefonla aramaya başlamış. Hatta bir seferinde, arkadaşımın sevgilisiyle birlikte batıya yaptığı bir seyahatte peşlerine düşmüş ve her on dakikada bir otobanda, arkadaki arabadan ona telefon edip ‘Konuşmamız gerek!’ demiş. En sonunda arkadaşım bütün telefon numaralanni değiştirmek ve yeni bir daireye taşınmak zorunda kaldı, çünkü kısmen kadının ısrarlı ilgisinden kaçmak istiyordu, kısmen de ileride mahkemelere düşmek, çalınmış mal almakla falan suçlanmak fikrini pek cazip bulmuyordu. Bir anlamda, izleyerek taciz etme olayımn bir alegorisi bu; tacizcilerin kurbanlarım nasıl işbirlikçiye dönüştürerek onlan söz konusu suça ortak ettiklerinin bir örneği. Birisiyle tanışırsın, onunla biraz konuşursun, bir tür bağlantı kurarsın, bir de bakarsın kısa zaman sonra bu bağlantı yazılı olmayan bir sözleşme gibi, senin dışında, karşındakinin aklından ne geçiyorsa ona göre işleyen bir anlaşma gibi kullanılmakta.”

Cafö Boheme’de akşam yemeğimizi yetken yan masada oturan iki kadınla sohbete koyulduk. İkisi de Wamer Brothers’da çalışıyordu, işleri Londra’ya gelen Hollywood yıldızlarına yardımcı olmak gibi bir şeydi. Daha geçen hafta George Clooney ve Brad Pitt’i ağırlamışlardı.

“Aslında sıradan insanlardı,” dedi ikisinin genci olan Alex, koyu renk gözleri Oscar gecesi yanıp sönen bir çift kamera gibi parlayarak, “hiçbir özellikleri yoktu.”

Zamanla sohbetimiz kaçınılmaz biçimde tacizcilere yöneldi, önce ünlü kişileri izleyenlere sonra da diğerlerine. Alex için bu, b<u>enîm</u> için olduğu kadar yeni veya kafa karıştıncı bir konu değildi.

“Annem,” dedi, “eski sevgilisi tarafından bir yıl boyunca izlenerek taciz edildi. Adam onu her yerde takip ediyordu; tek savunması, <u>kendini</u> görünmez kadına dönüştürmek, en azından bunu denemek olabilirdi. Her gece karardıkta yatağına sürünerek giriyordu, çünkü onun sokağın karşı

tarafında durup yatak odası penceresini gözlediğini biliyordu. Bir keresinde, adamın alt katta gezindiğini duyduğumuzda, annemle ben banyo dolap**larından** birinin içine saklanmak zorunda kalmıştık. En sonunda **yakalandı** ve iki yıl hapis cezasına mahkûm oldu, ama gelecek yıl cezası bitecek ve ikimiz de hapisten çıktığında olabilecdder-den korkuyoruz.”

“Ne yapabilirsiniz ki?” diye sordum.

“Eh, yeni Taciz Yasası biraz olsun yardımcı olabilir,” dedi. Alex’in yaşı yinni üçten fazla olamazdı, ama deneyimli bir avukat gibi konuşmuştu. Annesinin yaşadıktan besbelli onu olgunlaştırmıştı ve bu konuda yazılmış bütün kitaplan okumuştu.

“Eski yasada ‘Kasıtlı Olarak Rahatsız Etmek’ ile ilgili olarak,” diye devam etti, “izlenende taciz kurbanlanna yok denecek kadar az bir koruma sağlanıyordu. Ama yeni yasa bir tür koruma getirdi. 1996’dan itibaren, belli bir zaman boyunca tekrarlanan tehdit veya rahatsız edici her tür davranış, söz konusu davranış kendi başına suç olmasa bile, suç sayılarak cezalandınla-biliyor. Bunun için kriter şöyle: Dört haftalık bir zaman dilimi içinde en az on kez istenmeyen haberleşmede bulunulmuş olması.”

Hemen atıldım. “Bu oldukça geniş bir tanım değil mi? Demek istediğim şu, bu tanım kapsamına daha ileri uçtaki taciz vakalarının nasıl dahil edilebileceğini anlıyorum da, birçok başka davranış biçimini de aynı kategoride ele alma ihtimali de var bence.”

“Ne gibi?”

“Eh... bilmem ki... mesela abartılı bir arkadaş sevgisi. Kötü komşuluk. Yalnızlık. Aşk.”

Alex “Annemin çektikleri kesinlikle aşk yüzünden değildi,” dedi, “fakat haklı olduğun bir taraf var, taciz olaylarındaki sorunlardan birisi de, sıkıntıların bir dereceye kadar peşine düşülen kişinin bakış açısından kaynaklanmasıdır. Bu nedenle yasalar, taciz olayım herhangi mantıklı bir insanın korkmakta haklı bulacağı davranışlar olarak tanımlıyor, yani olayı sağduyunun yargısına havale ediyor.”

Gabriel eskiden tamdığı bir kadınla ilgili bir hikâye anlattı. Kadın ona postayla garip paketler yolluyormuş. “Bana çok kızmıştı,” dedi, “çünkü onunla çıkmak istememiştim, ama öfkesi son derece acayip bir şekle dönüştü. Paketlerin içinde bazen çürümüş yiyecekler, bazen bir oyuncak bebek başı, bazen bir bıçak oluyordu. O zamanlar, bunlarla bani tehdit ettiğini düşünmekten kendimi alamamıştım. Gerçekten de epeyce endişelenmiştim; ama şimdi geriye doğru baktığımda, bu hareketlerinin düz değil mecazi anlamda olduklarım görebiliyorum: Bana bıçak gönderiyordu çünkü eline alıp getirmek zorunda kalmak istemiyordu. Size garip gelebilir ama, şimdi her paketin bir tehdit değil de bir şiir, bir sanat eseri olduğuna kesinlikle inanıyorum.”

AIex ile ben ona hayretle baktık, yorumu pek de kafamıza yatmamıştı. Öbür kızın, Loulse’in anlatacak bir hikâyesi yoktu. Sanırım **kendisini** biraz dışlanmış hissetti. “Bugünlerde herkesin peşine takılan bir tacizcisi var,” dedi, “ben hariç.”

O gece Great Eastem Sokağı’ndan aşağı evime doğru yürürken, önümde giden yalnız kadına kendisini takip etmediğimi ifade etmek için her zamanki gibi yolun karşı tarafına geçtim, ancak beni aniden dürten bir merak duygusuyla ona küçük bir nazar atmaktan kendimi alamadım; hemen de ödülümü, daha doğrusu cezamı aldım, kadın sinirli bir şekilde gözlerini yere çevirdi ve adımlarım hızlandırdı.

Ne anlama geldiği bilinmeyen bakışlara karşılık kuşku dolu gözler: Birbirimize gösterdiğimiz ilgi hangi noktadan sonra gerçekten rahatsız edici olmaya başlar? Günlük yaşamın, sayısız karşılaşmalar, kaçırılan bağlantılar, hatalı değerlendirmeler, yanlış anlamalar esnasında beceriksizce yapılan olağan nezaket gösterileri, hangi noktadan sonra gotik bir drama dönüşür? Bunlar kadar önemli bir başka konu da, kimi korkunç potansiyellerin giderde daha çok farkında olmamızın, korkunç hikâyelerin gerçekleşmesine ne derecede katkıda bulunduğu sorusudur. Sokaktaki kadım, gerçekten peşine takılmış olsam ancak bu kadar korkutabilirdim: O delici bakış aracılığıyla aramızda geçenler, bir olasılığın ikimiz tarafından faik edilmesinden başka bir şey değildi, ancak o bakış, aramızdaki mesafeyi manyetik bir alana çevirmiş, bir öykü örgüsüne dönüştürmüştü bile.

Ertesi gün British Library’ye gidip izleme yoluyla taciz hakkında birkaç kitap istedim. Mullen, Pathe ve Purcell’in *Stalkers and Their Vıctims’i* gibi akademik çalışmalar, Richard Gallag-her’in/7/Se *Watching* Fom’su gibi gerçek hayattan alınmış suçlan anlatan ve Gavin de Becker’in *The Gift ofFear’i* gibi tacizcilere karşı kendi-kendine-yardım kitaplan vardı. Genellikle bu kitapların hepsi izleme yoluyla tacizin özellikleri konusunda tamamen aynı fikirdeydiler. Hepsi de bunu, bir kişinin bir başkasının özlük haklarına, istenmeyen ve korkutan bir biçimde iletişim veya yaklaşma yöntemlerini kullanarak tecavüz etmesi olarak tanımlıyorlar. Bu tamtam kapsamında kabul edilen çok çeşitti davranış biçimi konusunda da hemfikirler. Onlara göre tacizci, bazen bildiğimiz avcı gibi davranarak fiziksel bir rahatsızlık verebilir. Kurbanını izleyerek, peşine düşerde, pusuya yatarak. Ancak bu bağlamda söz edile» girişimler, çok daha incelikli yöntemlerle, örneğin tehdit mesajlan veya ufak tefek vanda-lizmlerle sürdürülüyor. Son zamanlarda sibertaciz giderek daha popüler olmuş: İnsanları e-mail vesya web aracılığıyla taciz ve takip etmek yani. Siberalamn, kendileri ile yazıştıkları kimseler arasında bir tür tampon bölge yarattığını sanan çoğu insan, internette kendileri hakkında gereğinden fazla bilgi veriyor ve sonra da arada olduğu varsayılan fiziki mesafenin rahatsız edici, taciz-kâr davranışlara karşı bir garanti oluşturmadığını anlıyor, üstelik bu taciz türü bir kez bir adres veya telefon numarası elde edildikte müthiş bir süratle uygulamaya konulabiliyor. Kitaplara göre tacizcilerin hepsi aynı şeyin peşinde değil. Kimisi aşk peşinde, kimisi intikam. Bazılan yalnızca herhangi bir tür bir ilişki istiyor umutsuzca. Bazı hallerde, bir başkasının yaşantısının bir parçası olmak arzusu başlı başına bir amaçtır; diğerlerinde birisinin hayatına girmek sadece bir araçtır, asıl amaç birisine sarmaşık gibi sanlma ile vahşi bir saldın arasında herhangi bir şey olabilir.

Stalkers and Their Victims adlı kitap bu fenomenin yakın geçmişini inceliyor. Kitapta da işaret edildiği gibi bu tür taciz, nispeten yem bir insan davranışı kategorisi, aşağı yukan yirmi beş yıldan fazla bir geçmişi yok. Konu, 1970’lerin sonuna kadar ne yetkililer ne de kamuoyu tarafından pek ciddiye alınmış; daha önce, çoğunlukla kurbanlann kendilerine yapılan muamele ile bir şekilde işbirliği içinde olduğuna inamhyordu. Fakat zaman içinde bazı ünlü kişilerin yaşadığı izlenerek taciz olaylan basında bol bol reklam edildikçe, ki bunlann en dikkat çekenleri John Lennon ve Jodie Foster’in başına gelenlerdi, insaniann fikirleri de değişmeye başladı. 1990’h

yıllara gelindiğinde, izlenerek taciz, kyrbanın hiçbir sorumluluk taşımadığı, rastgele oluşan bir şiddet biçimi olarak algılanmaya başlandı. Aym bağlamda, tacize uğrayanların yalnızca ünlü kişiler olmadığı da anlaşıldı artık. Yazarlar, bundan on yıl sonra, milenyuma geçildiği sıralarda, sorunun hatın sayılır derecede **yaygınlaştığım** iddia ediyorlar. Kaynak gösterilen yeni bir araştırmaya göre sadece ABD'de her yıl 200,000'den fazla sayıda tacizcinin külhanının peşine takıldığı tahmin ediliyor.

Stalkers and Their Victims aynı zamanda, bu konuda yeni istatistiklerle ilgilenenler için en iyi kaynaktı. Tacizcilerin %90'ının erkek, kurbanlannın büyük çoğunluğunun da, yani %80'den fazlasının kadın olduğu belirtiliyor. Tipik tacizci, tamamen yabancı bir insan değil, kurbanın ya eski bir sevgilisi ya da günlük hayattan tesadüfen tanıdığı birisidir ve psikolojik açıdan bakıldıkta, büyük olasılıkla sosyal ortamlarda **başkalarıyla** iyi iletişim kuramayan yalnız bir kişidir. Çoğu zaman, bu rahatsız edici davranışlara başlamadan önce aynlık veya ölüm sonucu bir yakınım kaybetme deneyimi yaşamışta-, ya da mesleki açıdan sorunları olmuştur, güvensizlik duymaktadır veya işinde kendisine yeterince değer verilmediğini düşünmektedir. Mullen, Path6 ve Purcell daha da ileri giderek bu tip tacizcilerin genelde hayalleri boşa çıkmış, kendilerini daha iyi şeylere layık gören, hırslı insanlar olduklarım iddia ediyorlar. Onlara göre han tacizciler han kurbanlan bekâr ve yalnız kişiler; tipik olarak bunlar otuzlu yaşlarında, iyi eğitimli, profesyonel veya yan-profesyo-nel kariyerleri olan insanlar. Bütün bu argümanlar son derece de akla yakın görünüyordu, ancak benim dert ettiğim tek bir şey vardı: Bu teze göre ülkedeki her hırslı, huzursuz, genç bekâr potansiyel bir tacizciydi. Bütün bunlar bir yana, bu taciz türünün, birçok açıdan kendi kuşağımın -1990'larda erişkinliğe ermiş neslin- icadı olması beni çok ilgilendirdi, görünüşe göre benim cinsiyet, yaş ve sosyal sınıfıma özgü bir delilikti bu. Pek tabii ki, tacizcilerin hepsinin de erkek olduğu söylenemez; kitaplar bu noktaya da değiniyor zaten. Kadınların da giderek artan bir oranda aynı garip taciz etme hakkını kendilerinde gördükleri sanılıyor. Ancak verilen örneklerin çok büyük bir çoğunluğu, han de en fazla şiddet ve eziyet içerenleri kesinlikle erkeklerden kadınlara yönelik olanlar. Rebecca Gilman'm yakın tarihte kaleme aldığı tiyatro oyununun adından da anlaşılacağı üzere *Boy Gets*

F3ÖN/Kaıyhksız Aşk.

Girl: Oğlan km kapar.

Bazı psikologlar, web'de yaptıkları yayınlarda veya kitaplarında, değişik tip izleme yoluyla tacizciler arasındaki faridılıkla-n belirlemeye çalışmışlar. Örneğin kişisel btf ilişkileri olmayan bir insana kafayı takanları "saplantılı âşık" ve bir arkadaşlarına, tanıdıklarına veya eski sevgililerine takılan tipleri de "basit saplantılı" kişiler olarak nitelendiriyorlar. Saplantılı âşık kategorisi altoda akut paranoya ve şizofreni gibi ciddi psikolojik hastalıkları olanlar ile daha hafif yaşanan, daha az hasar veren ve "kişilik bozuklukları" olarak bilinen paranoya türleri bulunuyor. Basit saplantılı taciz olarak adlandırılan türler de hane içi şiddetten *Fatal Attraction* [Öldüren Cazibe] tarzına kadar birçok çeşit takıntılı davranışları içeriyor. Hatta modem psikoloji, aşk saplantısı kategorisinin içinde bile birtakım aynmlar yapıyor: Aşklarının **karşılık** görmediğinin bilincinde olan düş kırıklığına uğramış âşıklar ile tüm aleyhte delillere rağmen aşklarına karşılık verildiğine ısrarla inanmaya devam eden "erotik manyaklar" gibi. XX. yüzyılın ilk yıllarında yaşamış olan Fransız psikolog de Clerambault, erotik manyak teriminin sadece, kendisinin söz konusu ilişkide etkin olmayıp, ancak karşısındakinin yaptığı varsayılan hamlelere cevap veren kişi olduğuna inanan kimseler için **kullanılması** gerektiğini savunmuştu. Mullen, Path6 ve Pur-cell ise daha da ileri giderde, benim durumuma çok uyan yeni bir taciz kurbanı kategorisi belirliyorlar. "Yapay taciz kurbanı" olarak **tanımladıkları** bu kişi, izlenme fenomeninden öylesine etkileniyor ki bu tamamen hatalı bir şekilde kendisinin peşine düşüldüğünü, taciz edildiğini sanmasına neden oluyordu. Ancak bütün bu yeni bilimsel ayrımlara karşın, bu konuda fikir yürütenlerin çoğu, izleme saplantısı konusunda henüz anlayamadık.
F3ARKA/KarşılıksızAşk.

lan birçok şeyin bulunduğunu ve taciz teriminin **kendisinin** de bir siirii günahı kapsayabilecek bir kelime olduğunu kabul ediyorlar.

Kütüphane katalogundaki araştırmalarımı daha da genişlettiğim zaman, giderde daha iyi anladım ki, son on yıllık dftnemdf bu tür taciz olaylarının artması ile paralel olarak bu konuda yayımlanan literatürde, akademik sosyolojiden kendi kendinp yardan kitaplarına, lan McEwan'ın sarsıcı romanı *Enduring Lo*-ve'dan, çok satan romanlara ve gerçek suçlan anlatan kitaplara kadar uzanan bir gelişme olmuştur. Araştırmalarımın sonucunda

iki şey di~~kk~~ati~~mi~~ çekti. Birincisi, izleme yoluyla taciz vakalarında artış vardı. Açıkçası, peşine düşülen ünlüler ve toplum genelinde kişisel tacize maruz kalanlaıia ilgili habeıier her geçen yıl artıyor. İkincisi, izleme yoluyla taciz yalnızca sokaklarda yayılmıyordu, sayfalara da girmişti: İnanılmaz bir süratle bu kelime tüm kültürümüzün içine sızmıştı. Bu terim her yeıde kullanılır hale gelmişti, kendisine bir şemsiye terim konnm» edinmişti. Geçmişte insan iyi yürümeyen bir ilişki tülünü açıklamak için *doğra* kelimeyi aramak zorunda kalabilirdi ama *1990'h* yılların sonunda "staDring" [izleme yoluyla taciz] kelimesi her şeyi anlatabildi bir deyim haline geldi. Bu da yanıtlanması zor bir sualin ortaya atılmasına neden oldu: Bu taciz türündeki artış ne dereceye kadar gerçektir? Bu, ne dereceye kadar bir tür hortlak^ uydurulmuş bir kelime, toplumsal paranoyanın bir yan ürünüdür? Bu, sadece kelimeyi gereğinden fazla **kullanmak** suretiyle çok sayıda değişik deneyimi, tek bir dar alana sıkıştırmak gibi basit bir tehlike olasılığı değildir. Bu terimin kalbinde kendi kendini gerçekleştirebilen bir tür kehanet pusuya yatmış olabilir, öyle ki belli bir durumda taciz olasılığını düşünmek bile bu olgunun meydana çıkmasına hizmet edebilir.

1980'lı yıllann sonu, 1990'lı yılların başında geçen kolej günlerimi düşününce, o dönemde piyasaya çıkan taciz konulu biıkaç Hollywood filmini hatırladım. Bunların en dikkat* değer olanları *Sleeping With The Enemy* [Yatağımdaki Düşman] ve

Fatal Attraction [Öldüren Cazibe] idi. Öğrendiklerimin ışığında geriye dönüp o filmleri yeniden değerlendirdiğimde, filmlerin izleme yoluyla taciz fenomeninin insanlara duyurulmasına yardımcı oldukları ama neleri kapsadığım açıklayan yeterii bilgileri veremedikleri kanısı oluştu bende. Başrolde Julia Roberts'ın oynadığı Joseph Rubens'in *Yatağımdaki Dü§man* adlı filminde, kontrol hastası sadist kocasından kaçmak için kendinin sahte ölümünü tasarlayan bir kadın vardı; koca rolünde de Patrick Bergin oynuyordu. Hatırladığım kadarıyla, filmin inşam gerçekten çarpan bölümü, Julia'nm oynadığı karakterin, uzak bir kasabada kftnrtisinft yeni bir hayat kurmaya çalışırken kocasının sonunda bulunduğu yeri keşfettiğini anladığı sahneydi. Durumun faikına vardığı an, kadının mutfak dolaplarım açtığı zaman kusursuz biçimde sıralanmış konserve kutulannın hepsinin etiketlerinin dışanya dönük olduğunu gördüğü andı. Bu, eski evlerinde kocasının ısrarla istediği dolap düzeninin ta kendisiydi, konserve kutulan

veya kadının kendisi, kocanın çizdiği çizginin dışına çıktığı zamanlarda adam kadını dövüyordu. Burada söz konusu olan, had safhada bir kişilik çözülmesi örneği, her şeye hâkim olan bir güç ve kontrol sahibi olma saplantısının doğurduğu bir tür tacizdi. Patrick Bergin'in oynadığı karakterin niye böyle davrandığını ya da Julia Roberts'ın daha ilk başta onunla evlenmenin iyi bir fikir olduğunu nasıl düşünebildiğini açıklamak için herhangi bir gayret sarf edilmemiş filmde. Bu aynntılar, yegâne ilgi odağı kaçma-kovalamaca ile yaratılan gerilim olan *Yatağımdaki Düşman* filminin kapsamı dışında kalmış.

Adrian Lyne'in dişi bir tacizciyi anlatan filmi *Öldüren Cazibe* ise çok daha ilgi çekici bir yapıt Filmin başlarında Glenn Close'un oynadığı karakter, *Madame Butterfly'dm* en sevdiği opera olarak söz eder, terîc edilmiş kadın figürünün o meşhur prototipidir Madam Butterfly ve sevgilisi (ki Michael Douglas tarafından oynanmaktadır) toparlanıp gitmeye kalktığı zaman yaptığı ilk iş, bu tip kadının kişiliğine uygun şekilde, gayet estetik bir tarzda, bir mutfak bıçağım kaptığı gibi bileklerini kesmek olur. Michael'in oynadığı karakter de bir *Butterfly* hayranıdır ve içtenlikle kadının ıstırabına anlayış gösterir. Onu teselli etmek ve yaralarını sarmak için biraz daha yanında kalır. Ancak günün sonunda karısına ve ailesine geri döner, Glenn'e de kısa kaçamaklarının -gerçekten de iki günlük bir aşk macerasından başka bir şey değildir onlarınki- sona ermesi gerektiğini söyler.

işte bu noktadan sonra Glenn keçileri kaçırmaya başlar. Önce Michael'i telefonla arayarak taciz eder, daha sonra arabasına zarar verir, ondan sonra da ailesinin evcil hayvanı olan tavşanı kaynar suya atar -meşhur "tavşan haşlama" sahnesi. Daha sonra adamın kızım bir süreliğine kaçırır, en sonunda da akıl almaz bir finalle karısını banyoda bıçaklamaya kalkışır.

Öldüren Cazibe çok önemli bir film değildir, fakat toplumun hayal gücünü büyük ölçüde etkilemiş, iz bırakmıştır ve saplantılı kadın davranışları konusunda bir tür mihenk taşı kanunuma gelmiştir. Buradaki sorun, gerçek hayatta pek az kadının böyle bir şiddete başvurmasından kaynaklanmıyor, (ama bunu bir kenara not etmekte de fayda var) filmin hâlâ herkesin hafızasında önemli yer işgal ettiğini de düşünürsek. Asıl sorun Glenn Close'un oynadığı karakterin olağanüstü tutarsızlığı. Filmin saplantılı bir

kadının psikolojik hastalık hikâyesini **anlatmak** gibi bir işlevi (te yok zaten. Daha ziyade film, insanların izlenerek tariz edilmesi konusunda oradan buradan derlenmiş bir kaynak kitap havasında; bütün bunların bir erkek senaryo yazarının, kadın aşırılıkları ile ilgili karabasanı andıran fantezileri olduğu besbelli. Glenn reddedilen bağımsız bir kadının yapabileceği düşünülen her şeyi yapıyor yalnızca; kendine özgü bir psikolojik profile falan sahip değil, belirli bir mantık taneline oturtulmuş bir karakter de değil. *Madam Butterfly'&* öykünen bir kartından^ bir anda intikam hırsıyla tutuşan bir canavara dönüşmesinin herhangi bir açıklaması yok. Belki de bunun sebebi, 1980'lerin sonlarında yapılan filmlerin birçoğu gibi, *Öldüren Cazibe'ma* de, şu veya bu kadının neler yapabileceğinden çok, genel anlamda bir kadın tipiyle, her istediğini elde etmek için savaşan kadın feno-maliyle ilgilenmiş olması. Finaldeki banyo sahnesi bu tezi doğruluyor, burada Anne Archer'm oynadığı Michael Douglas'ın karısı o ana kadar fazlasıyla uyuşuk ve şaf bir ev kadınıyken birdenbire **ağzından** salyalar akan manyak bir caniye dönüşüyor. Burada ana fikir, Anne'm gösterdiği şiddetin haklı olduğu çünkü ailesini savunduğudur, ancak kadın bunu öylesine vahşi bir tarzda yapıyor ki, sonunda hangi kadının -eşin mi Glenn Clo-se'un mu- daha korkunç olduğu da ayrıca tartışmaya açık bir nokta haline geliyor.

Bu filmde taciz olayının kaba çizgileriyle anlatılması söz konusu. Sanki filmin yönetmeni bize bütün kadınların, görünen yüzlerinin altında fokurdayan son derecede vahşi duygulan olduğunu ve kadınlann kendilerinden korunabilmesi için uysal ev kadım konumunda zapturapta alınması gerektiğini anlatmaya çalışıyor gibi.

Hem *Yatağımdaki Düşman* hem de *Öldüren Cazibe* filmlerinde izleyerek taciz olayı, aynı zamanda hem mantıksız hem aşın olabilen bir patolojik davranış biçimi olarak tanımlanıyor. Her iki filmde de kurbanlar başlarına gelenlerden hiçbir şekilde sorumlu tutulmuyor. Aynı şekilde, bu konuda danıştığım bütün kitaplarda da esas amaç, malum eğlendirme arzusunun yanı sıra, kurbanlan aklamak, tüm suçlamalardan kurtarmaktı. Onlara göre, bu tür tacizin aşkla hiçbir ilgisi yok, olay tamamen güç ve kontrol ile ilgili bir şey. Taciz kurbanlarına bunun saplantılı bir davranış biçimi olduğu ve kişisel olarak algılanmaması gerektiği anlatılıyor bu kitaplarda. Bu konuda biraz düşündüm. Genel anlamda bu noktanın vurgulanması doğru gibi

görünüyordu: Sürekli taciz, karşıdaki kişinin özgüvenliğine ve mahremiyetine feci bir müdahale şeklidir, kimse böyle bir huzursuzluğu hak etmez. Bence buradaki problem, taciz kurbanlannı savunmak için böylesine uğraşan bu kitaplann gereğinden fazla itiraz eder duruma düşmeleri. Okuduğum kitaplann, anlattıklan birçok vakada taciz olayının, çok yıkıcı ve işlevsiz bir ilişki de olsa bir tür ilişki olduğu fikriyle baş edemediklerini gördüm. Aynı şekilde kitaplar, ısrarla normal aşk ile patolojik fanteziler arasındaki keskin farklann üzerinde dururken, gerçekte iki duygu arasında kesin bir ayınm çizgisi bulunmadığı konusundaki gizli endişelerini de ele veriyorlardı. Gerçekte bu kitaplar, izleyerek tarizi ne kadar katı bir biçimde gizli kapaklı bir insan davranış biçimi olarak belirlemeye çalışırlarsa, bu davranışın o kadar çok her şeyin araşma sızabildiği görülüyor.

Buna bir örnek, daha önce söz ettiğim saygıdeğer bir akademik çalışma olan *Stalkers and their Victims* adlı kitapta var. Bu, kimi yönlerden kavrayışlı, kimi yönlerden de duyarlıktan yoksun bir kitap. İzleme yoluyla tacizin modan toplumun birçok özelliğiyle yakından bağlantılı olduğunu, ama bir dereceye kadar eskiden beri mevcut olduğunu ileri sürüyor. Ortaçağlara dönerde, İtalyan şair Danle Alighieri'nin, *Vıta Nuova* adlı manzıım otobiyografisinde anlattığı Beatrice'ye olan meşhur aşkını tarihteki, izleme yoluyla taciz davranışına bir örnek olarak gösteriyor, hatta daha da ileri giderek, Dante'nin zamanında, erkeklerdeki romantik saplantıların *çok daha* yaygın olduğunu belirtiyor: "O dönemdeki Batı toplumunda," diyor, "bir erkeğin, karşısındaki kadının gerçekleriyle hiç alakası olmayan projeksiyon ve fantezileriyle yarattığı otistik bir aşk, ideal aşk olarak kabul edilirdi." British Library'ddri küçük köşemde bunu okur okumaz Danle'nin hesabına fena halde sinirlendim. Kitabın Cambridge'li yazarları, *Vıta Nuova*'nın esas derdini ve eserin kaynaklandığı saray aşkı geleneğini tamamen atlamışlardı. Başımı kaldırıp etrafima bakındım. Bir cumartesi günüydü. Ana okıuma salonunda sadece biıkaç kişi vardı. Herkes sakindi. Böylesine ateşlenip kızmak için pek alakasız bir ortamdı burası; ancak her nedense bu konuda tuhaf bir telaşa kapıldım. Katalog bölümüne giderek biri İngilizce, diğeri İtalyanca olmak üzere *Vıta Nu*-ova'nın iki kopyasını ve bir de şairle hemen hemen aynı dönemde yaşamış olan Giovanni Boccaccio'nun yazdığı *Life ofDante* adlı kitabı istedim. Daha sonra, gelmelerini beklemek üzere oturduğum yere geri döndüm. Dante bir

sapık, bir tacizci miydi yani? Binlen öyle olup olmadığım anlamak bana çok önemli göründü.

Vita Nuova' yı okuyalı çok uzun zaman olmuştu, bunun ne kadar kısa, özlü ve sade bir öykü olduğunu neredeyse unutmuştum. Dante, Beatrice ile ilk kez, her ikisi de dokuz yaşındayken karşılaşmış. Bu ilk karşılaşma 1274 yılında, doğduklan yer olan çiçekler kenti Floransa'da bir çiçek festivali sırasında olmuş. Boccaccio'nun anlattığına göre, insanlann Beatrice Portinari'ye tutulması pek de olağanüstü sayılmazmış, çünkü yüz hattan "öylesine güzel ve alçakgönüllü bir zarafet ile dopdoluymuş ki birçoklan tarafından kızın küçük bir melek olduğu söylenilmiş". Onu gördüğünde Dante, kalbinin kendisiyle konuşarak bir kehanette bulunduğunu hissetmiş: "Burada benden çok daha güçlü bir Tann var," demiş bu ses, "bu güç ileride bana hükmedecek." Dokuz yıl sonra, şair on sekiz yaşındayken, kızla resmen ve yeniden tanışır. Kız bembeyaz giysiler içindedir ve iki asil hanımefendinin ortasında ayakla durmaktadır. Dante'nin söylediğine göre, tam o anda Aşk gerçekten onun efendisi olmuş ve *vita nuova* olarak adlandırdığı yeni hayatı da o anda başlamış. Boccac-cio olayı şöyle anlatır: "Beatrice'yi görmekten başka hiçbir şey ona zevk, dinginlik veya huzur vermiyordu, sanki aradığı tüm mutluluk ve teselliyi kızın yüzünde ve gözlerinde bulabiliyordu." Genç şair, önceleri tutkusunu bir sır olarak saklamak ister, bir başka kadım "gerçeği örten bir perde" gibi kullanarak -ona zarif soneler ve aşk mektuplan yazarak- kendisiyle ilgili kuşkulan başka tarafa yönlendirmeye çalışır. Ancak en sonunda bu plan ters teper: Dante'nin âşık olduğu kadına kötü davrandığına dair dedikodular Beatrice'nin ona sokakta selam vermeyi bile reddetmesine neden olur ve şair perişan bir halde inzivaya çekilir.

İnziva sırasında Aşk, bir rüyada Dante'ye görünür ve sevgilisine yüreğindeki gerçek duygulan anlatan bir şiir yazmasını tavsiye eder. Aşk aynca kıza doğrudan hitap etmemesi gerektiğini, çünkü ancak saygılı bir mesafeyi koruyup, şiirin tattı melodilerinin kendisi adına arabuluculuk yapmasına izin verirse affedilmeyi hak edeceğim söyler. Dante, bundan sonra Beatrice'nin ismini korumak için bir başka kadım perde olarak kullanmaktan vazgeçer. Ancak perde kullanma kavramının iyi bir fikir olduğunu düşünmeye devam ettiği kesin, çünkü bu fikir onun aşk anlayışında hep önemli bir rol oynadı. Dante, Aşk'a koruyucu bir arkadaş

veya danışman kişiliği yükleyerek O'na nesnel bir varlık atfetmiş ve kendi bencil arzularından ayırmıştı; ayrıca aşk şiirlerinin, en iyilerinin, her zaman bir anlamda dolaylı olması gerektiğini savunuyordu. Buradan hareketle, şiirlerin de tıpkı bir arabulucu gibi, seven ve sevilen arasına girerek ikisini birbirine karşı korumak amacıyla kullanılabileceğini ileri sürdü.

Vita Nuova kitabındaki en modem şeylerden biri de Dante'nin hiçbir zaman insanın bilinçaltına itilmiş cinsel arzularını yücelterek kabul edilir kılmasının kolay olduğu yalanına başvurmamasıdır. Kitap, âşık bir adamın, acılar içinde aşkın çeşitli evrelerinden geçerken çektiği ıstıraplarla doludur. Aslında en sonunda kazanılan zaferin böylesine etkileyici **olmasının** sebebi, kesinlikle bu yoğun mücadeledir. Bu bağlamda, *Vıta Nuova* karşılıksız bir aşk hikâyesinin ideal şeklini temsil eda[1]. Şair ile sevgilisi arasındaki fiziki alanda bir yakınlaşmayı önleyen çeşitli mamalar ve engeller, iman ve sanat aracılığıyla, tinsel bir düzeyde daha doyurucu bir "ilişki" için gerekli ortamı ve hatta firsat-lan sağlar Dante'ye göre. Şiir, sadece âşık adamın tutkusunu dile getirmek için değU aynı zamanda arabuluculuk etmek için de önemli bir vasıta haline gelir. Dante, Beatrice'yi bir güzellik, zarafet ve iyilik örneği olarak algılayıp, bundan sevinç duymayı öğrendikçe, acı ve kayıp, hastalık ve eriyip gitme gibi karamsar duygulan değişime uğramaya başlar; bu yolla Beatrice'nin kendisi giderde başlı başına bir arabulucu kişiliğe bürünür, artık o, Dante'yi Tann'ya yakınlaştıran bir aracıdır.

Beatrice Portinari, trajik bir şekilde, daha yirmi dört yaşındayken ölür. Bu erken gelen şehitlik mertebesi, bir erkek olarak Dante için tam anlamıyla bir felakettir, ama bir şair olarak Dan-

te.'nin ta başından beri şiirsel düş gücünün merkezini oluşturan bir analojinin perçinlenmesine yol açar: Beatrice ile diğer şehit figürü Hz. İsa arasındaki mecazi bağlantının yani. Ha¯ âşık gibi birtakım davranışları özel işaretler olarak yorumlama saplantısı olan Dante, Beatrice'nin hayatı ile ilgili sayılar, tarihler, giyim kuşam ve davranış biçimleri gibi bazı ayrıntıları dini semboller olarak tefsir etmeye koyulur, bu semboller kızın varlığından geçerde daha ötelere, Hıristiyan ilkelerinin ta kalbine giden yolu gösterir.

Vita Nuova Dante'nin Beatrice ile olan ilişkisinin güvenilir bir anlatısı mıdır? Boccaccio öyle olduğunu söylüyor: "Dante'nin **kendisinin** yazdığı

ve onun bu aşkından haberdar olan diğer insanların da belirttiği gibi, onun aşkı son derecede dürüst bir aşktı, ne seven ne de sevilen kişide denetimsiz bir arzuya ilişkin herhangi bir işaret veya kelimeye asla rastlanmadı o aşkta.” Ancak bu **konudaki** biyografik kanıtlar o kadar az ki hiçbir zaman bu bilgilerden emin olamayız. Beatrice’ye olan düşkünlüğünün oldukça resmi ve saray adabına uygun da olsa, zaman içinde, bir tür kişisel tacize dönüşmüş olması mümkündür. Ancak bu **tahminler** Cambridge’li editörlerin vardıkları sonuçlan **haklı çıkarmaz,** çünkü onlan Dante’yi tacizcilikle suçlamaya **yönlendiren** bilgiler Dante’nin hayatına ait bağımsız, tarihi deliller değil; editörler *Vita Nouva’da.* bulduklan verileri kullanmışlar, sadece bu metine dayanarak, Dante’nin karşılık görmeyen **aşkının** otistik ve sağlıksız bir saplantı olduğunun kanıtlandığını kabul ediyorlar.

Bu çok modem bir yargıdır. Modem çağda karşılıklılık ilkesine öylesine bel bağlanmıştır ki bugün tek taraflı görünen her aşk modeli veya seven ile sevilen arasında duygular açısından fazlaca bir dengesizlik bulunan ilişkiler ister istemez anormal kabul ediliyor. Geçerli nedenlerle, bizler sevgililerimizin bizimle eşit konumda olmasını ve aşkımıza aynı şekilde karşılık vermelerini tercih ederiz. Aynca aşkın bir hizmet gibi görüldüğü bir aşk modelinden de hoşnut olmayız. Şövalyelere özgü dil bizleri kuşkulandırır, çünkü bu dil, Dante’nin zamanından beri, kadınların sosyal konumunu yüceltmek yerine onları maıjinal-leştiımek amacıyla kullanılmıştır. Heykel kaidelerinin, üzerie-rindekini yükselttiği kadar durağan!**aştırdıklarını** da fark etmiş bulunuyoruz artık. İster sosyal ister dini olsun engeller ve arabulucular ile uğraşacak sabrımız da yok, bunlann yapay ve haksız olduğunu düşünüyoruz artık. Hıristiyanlığın, özellikle de onun Platonik geleneklerinin gerilemesiyle artık aşklanmızı ideal olana erişmek için birer aracı olarak görmekten hoşlanmıyoruz. Ay-nca eski zamanlarda saygın sınıflar arasındaki önceden kararlaştırılmış evlilikler ve asil aileler arasındaki **düşmanlıklar** gibi aşka engel olan ufak tefek şeyler üzerinde durmak artık bizi daha az ilgilendiriyor, bu sınıflan toplumun diğer kesimlerinden ayıran zenginlik ve mevki gibi çok daha büyük ve aşılması zor engeller daha çok ilgimizi çekiyor. Özgüllük ve eşitlik bizim anahtar kelimelerimiz; özgürlük, çünkü hem kadın hem de erkeklerin eş seçiminde hür olması gerektiğine inanıyoruz ve eşitlik, çünkü artık ilişkilerin eşit haklar ve karşılıklı saygı temeline oturtulması gerektiğine inanıyoruz.

Bu bilgilerin ışığında, Cambridge'li editörlerin modem önyargılarım çok ileri götürmüş olduldan söylenebilir. Dante ile Beatrice aşkının mesafeli tarzına dikkatleri çekmek bir şeydir, sırf bu nedenle bu aşkın patolojik olduğuna karar vermek bambaşka bir şey. Editörler romantik aşkın etrafına bir *cordon sani-taire* [sağlık kordonu] çekerek onu daha ateşli ilişkilerden korumaya çalışıyor olabilirler ancak bütün "projeksiyon ve fantezileri" "otistik" olarak nitelendirerek yok saymak suretiyle bence, gerçekte bebek Aşk Perisi Cupido'yu da *Öldüren Cazibe'&eki* banyo suyuyla birlikte döküp atıyorlar. Çünkü aşk nedir, diye soruyorum da kendime, eğer dış görünümlerin altında ve ötesinde bulunan iyiliği görebilmek için bir arzu, bir tür hayal gücüne dayalı yatınm değilse nedir? İnsanın sevdiği kişi **hakkında** bir şeyler bilmesi ve onunla yakın bir temasta bulunmuş olması iyidir, ama böyle bir bilginin veya bağlantının yokluğu o kişiyi aşk oyunundan tümüyle diskalifiye eder mi? Merak ediyorum, kaç kişi sevgilisini ona âşık olmadan önce gerçekten tamyabilmiş-tir? Aramızdan kaç kişi tutkularının derin bir yakınlaşma ve tamamen mantığa dayalı 6ir değerlendirme taneline oturduğunu söyleyebilir gerçekten?

Bu konuda ne kadar çok düşünürsem, o kadar çok editörlerin geçmişteki bir olguya kendi modem önyargılarım yükleme suçunu işlediklerine inanıyordum. Sanki editörler uzaktan uzağa duyulan bir arzu türünün, bir biçimde saplantılı bir aldatmaca olamayacağını hayal bile edememişlerdi. Dahası, kitapta alttan alta, Dante'nin **arzularının** reddedildiği gibi bir varsayım vardı; yani adamın asıl önelinin cinsel olduğu ve bu açıdan düş kırıklığına uğradığı fikri hissettiriliyordu. Temelde fiziksel arzuların önemini, anlam ve değerim kabul etmek tamam da, biz modem insanların artan bir sıklıkla yaptığımız gibi, aşkta cinsel birleşmenin hesaba katılmaya değer tek şey olduğu ve özde bütün aşk hikâyelerini sadece seks yapma dürtüsünün yönlendirildiği varsayımım kabullenmek neye denk düşüyor? Dante'nin aşk görüşü basit fiziksel arzulardan çok daha aşkın bir şeydi. Modem bir tacizci prototipi sunmaktan çok uzak olan ciddi şiir kitabı *Vita Nuova*, insanın mesafesini nasıl koruyacağının, en ateşli özlemlerin ortasında kıvranırken bile aşkının farklılığım ve gizemini güçlü bir şekilde nasıl algılayacağının dersini verir.

Biz modem insanlar, geçmiş çağların hakikatleri hakkında gittikçe artan sayıda varsayımda bulunuyoruz. Geçmişle aramıza bu mesafe koyamama

meselesiyle, şu bazı konulanla kendinde fazlasıyla hak görme, ortada olmayan bir samimiyeti varsayma arasında belli bir ilişki var; işte bu tür abartılı ve hayali varsayımlar, izleme yoluyla tacizin de özünde yatan şeydir. Tacizciler engeller karşısında sabırsızdırlar: Kendileriyle arzu nesneleri arasındaki mesafeyi yıkmak isterler. Bu nedenle e-mail, internet ve cep telefonundan bu kadar çok hoşlanırlar: Modem iletişim araçlanmn sağladığı anında yakınlık kurma vaadi onlara çekici gelir. Dante'nin aksine onlar, nesneleri figüratif veya me-taforik anlamlan ile görmekten zevk almazlar: Düz **anlamı** ile yakınlaşma, yalın bir sahip olma -onlar için bir değer taşıyan şeyler sadece bunlardır. Tacizciler medyayı severler ama oradaki arzu nesneleriyle aralarına girenler konusunda da aslında sabırsızdırlar. Onların yaşadığı evrende form veya çerçeveler bulunmaz. Dolayısıyla ünlüleri taciz eden sapık, bir kadın haber spikerini, her yayının sonunda kendisine iyi geceler dilediği için, rahatsız etmeye başlar. Sapık, hava durumu sunan kızın sıcaklık artışına ilişkin sözlerim gerçeğe dönüştürmek ister sanki. Olaylan daha da beter hale getiren şey ise, aslında televizyon ve magazin türü yayınların, artan bir şevkle bu tip fantezileri cesaretlendirmeleri. Medya, bizlere zengin ve ünlü kişilerle yakın olduğumuz izlenimi vererek bizleri her zamankinden daha fazla tahrik etmekten hoşlanır. Toplumun, oylan ile katıldığı *Big Brot-her* ve *Pop Star* gibi TV programlan, sadece yanşmacılann ünlü olma arzulanm zalimce istismar etmekle kalmayıp izleyicilerini de başanyla parmaklarında oynatmakta, istekleri doğrultusunda yönlendirmektedir, çünkü bu tür programların yaşam kaynağı, TV ekranındaki kişiler ile -yani program sunuculan ve ya-nşmacılar- evlerdeki izleyiciler arasında gerçek, şeffaf ve demokratik bir ilişki bulunduğuna inandırmaktır insanlan. Bu yapay samimiyet, biraz röntgencilik ve tacizcilik içermesi bir yana, aynı zamanda sahtekarcadır, çünkü ekranda izlenenler her zaman gayet dikkatle montaj edilmekte, özenle süslenip paketlenmekte ve denetlenmektedir. TV'lerin gerçeği taklit etme *yeteneği* giderde daha inandıncı olmaya başladığı için, gerçek hayatı nakleden televizyon programlarının aslında gerçek olmadığını hatırlamak da bizlere düşüyor. Bu koşullar çerçevesinde de alındığı zaman, takip ederek taciz etme fenomeni, *Vıta Nuova* kitabında anlatılan ideal aşktan ziyade, bizim burnumuzun dibindeki medya ile ortak noktalara sahiptir.

Bu yapay haklılık duygusu olmadan insan gerçek bir demokratik kültüre, bir eşitlik kültürüne sahibi olabilir mi? Bilişim toplumu bizlerde, giderek artan bir derecede, başkalarının hayatla[1] n üzerinde içgüdüsel olarak, büyük haklara sahip olduğumuz duygusunu yaratıyor. Bize, o insanları yakından tanıdığımız hissini veriyor. Bir bakıma daha da endişe verici bir şey de, bu tür programların bizim o insanlar üzerinde doğuştan gelen hayali bir mülkiyet hakkına sahip olduğumuz ve onları tanıma *hakkımız* olduğu kanısını üretip büyütmeleri. Her geçen yıl daha fazla sayıda vatandaşımız, daha önceleri sadece ünlülere mahsus olan kötü muameleye maruz kalıyor. Helkese erişebilme hakkımız olması gerektiğini düşünür olduk

İnsanlarla izleme yoluyla taciz sapıklığı konusunda yaptığım sohbetlerde, hayatlarında birisi tarafından izlenip izlenmediklerini veya rahatsız edilip edilmediklerini sorduğum zaman önceleri “Yo, hayır” diye başlayıp, ardından biraz düşündükten sonra, cevaplarım düzeltip bana geçmiş bir olayı anlatmaya başlayan arkadaş ve meslektaşlarımın sayısının çok oluşu beni şaşırttı. Hemen her zaman anlatacakları bir öyküleri vardı. Hayatlarının belli bir döneminde, tacizci birinin hedefi haline gelmiş epey erkek tanıyorum, Gabriel de bunlara dahil. Bir arkadaşım, bir partide bir kez karşılaştığı bir kadından yüz dliden fazla e-mail almış. Fakat sorunun tüm boyutlarım anlamam ancak kadın arkadaşlarımla konuştuğum zaman mümkün oldu. Şaşırtacak kadar çok sayıda kadın, yaşamlanmn şu ya da bu zamanında tacize uğramıştı. Benim deneyimimin buzdağının sadece üstünden ibaret olduğu anlaşılıyordu. Bu kadınların esas sorunu eski erkek arkadaşlarıydı. Hâlâ görüştüğüm eski bir kız arkadaşım, eski sevgilisi tarafından nasıl mesaj bombardımanına tutulduğunu ballandıra ballandıra anlattı. Kızın kendisiyle çıktığı zamanlarda adam aşın baskı yapmış, sonunda kız ilişkiyi bitinüğinde adam onu bırakmayı reddetmiş. Adamın kendim haklı görmekten kaynaklanan bir kızgınlıkla dolu mesajları, çok kontrollü oldukları için daha da insanın kanım donduran bir etki yapmış. Kız rastge-le zamanlarda masasından başım kaldırıp cep telefonuna baktığında, yanıp sönen mektup zarfının üzerine basıyor ve ekranda aniden HAYATIMI MAHVETTİĞİN İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM gibilerinden bir ibare beliriyonnuş. Yahut da, kız gece uyumaya hazırlanırken bir küçük mesaj daha banyo ile yatağı arasındaki aralığa sıkışıveriyormuş. BANA YAPTIKLARINDAN SONRA GECE NASIL UYUYABİLECEKSİN BİLMEM.

Bütün bunlara hâkim olan koıkunç bir virtüözlük var. Adam disiplin ve bol pratik sayesinde cep telefonu mesajlarını *haiku* formunda yazılmış nefret şiirlerine dönüştürmüştü. Bu türün kendine özgü nitelikleri gereği, bu minik intikam saldınlan kurbanı hazırlıksız yakalamak için kusursuz denecek kadar uygundu; mesajlar, kızın boş bulunduğu zamanlarda yaşantısındaki küçük aralıklara, katmanlara rahatlıkla sızabiliyordu. Bu kampanya bir süre devam etmiş, fakat sonraları yerini daha başka bir taktiğe bırakmış: Önce mesaj ile karışık olarak başlayan, sonra öne çıkan bu taktik sessizlikti. Adam kızı günde beş altı kez telefonla aramaya başlamış, ama kız cevap verdiği anda telefonu kapatıyormuş. Ara sıra kız telefonu kapatana kadar ses çıkarmadan bekliyormuş veya tek kelime etmeden ahizeye ağlıyormuş biraz; çoğunlukla kız kendini bu sessiz mesajları dinlerken ya-kalıyormuş, tıpkı bir çocuğun kör bir kuyunun başında durup derinliklerden bir şeylerin yükselip gelmesini beklediği gibi. Yavaştan kızın çevresinde yeni bir ses dünyası ortaya çıkmış, Öyle bir dünya ki bir şeyin yokluğu varlığından daha tehdit ediciymiş, sessizlik ise korkunun akustiğine dönüşmüş. Gündüzleri, kendi dünyasında, en azından arkadaşlarının bakış açısından kızın hatasız davrandığı konusunda herhangi bir kuşku yoktu: Herkes onlarınkinin kötü bir ilişki olduğu ve kızın özgür kalma arzusunun haklı olduğu konusunda fikir bitliği içindeydi. Ancak telefonun çalmasını, derinden gelen nefes seslerini ve sonra ahizede duyulan klik sesini dinlerken kızın duyduğu hisler çok başkaydı. Seslerden oluşan bu soyut duvar frezesi onun üzerinde hiyerogliflere benzer bir etki yapıyordu. Hiçbir şey söylemediği için her şeyi anlatabilen sesler. Ona, özgürlüğün bedelinin henüz ödenmediğini anlatan sesler. Giderek artan sayıda insanın hayatında, bu *soundtracldaı* şiddet olaylarının öncüsü olarak belirmeye başladı toplumda; eski kız aıkadaşımm hayatında ise bu tehdit gerçekleşmedi, fiiliyata dökülmedi. Yine de tacizci sevgilinin kampanyası kendi açısından müthiş etkili oldu, çünkü kızı kendi taraf ma çekmeyi başardı, onu öylesine eğitti ki kız kendi kendini cezalandırdı.

En saf şekliyle izleyerek taciz, tecavüz veya saldın gibi fiziksel eylemi içeren bir suç değildir veya ille de bu tür suçların ön **hazırlığı** olarak nitelendirilmemelidir. Bu kendi içinde bir bütünlüğü olan bir tür düşünceye dayalı suçtur. İzleyerek taciz, kurbanlarım kendini suçlamakla haklı görmek arasında kararsızca gidip gelen saplantılı paranoyaklara dönüştürür, **tik** başlarda, tacizcinin kurbanı üzerindeki etkisi tamamen olumsuz değildir.

Bir başkasının, belki de bir yabancının, böylesine yoğun bir şekilde **ilgilenmek** için bizi seçmiş olması gerçeği, ister istemez **benliğimize** ilişkin duyguların gelişmesine neden olur. Her birimizin içinde bulunan, ne de olsa çok özel birisi olduğumuza dair **gizli** kanıyı destekleyen nesnel bir onay sunulmaktadır bize. Dışanda bir yerlerde bizimle ilgilenen birinin bulunması, davra-**mşiarımızı** dikkatle izliyor olması fikri, hareketlerimize yeni bir anlam katmaya yarar. Yaşantımızın, önemli bir hikâyesi olduğunu, bunun izlenmeye değer bir şey olduğunu düşünmemize neden olur ve bizleri yanılgıya düşürür.

“Tanrı yok,” diyebiliriz kendimize, “ama en azından beni izleyen bir tacizcim var.” Ancak kısa zamanda, gösterilen bu ilginin gerçek yüzü ortaya çıkar ve daha önceleri bize özgün varlığımızın kutsanması gibi görünen şey bir tür cezalandırmaya dönüşür. Ve ne kadar çok cezalandırılırsak, o kadar çok kendimize özgü farklılıkları suç olarak kabul etmeye başlarız. Bizi dünyanın geri kalanından ayıran özelliklerimizin -o çok küçük şeylerin- dünyanın nefret etmeye başladığı özellikler olduğundan koıkmaya başlanz ve bütün zamanımızı küçük görülmemize ne-daı olabilecek sonsuz sayıda ayrıntıyı kurgulayarak geçilmeye koyuluruz.

Eğer taciz kurbanının belirli bir kimlik sahibi olduğu için acı çektiği varsayılırsa, tacizcinin de **kimliksizlik** sorunu olduğu düşünülebilir. Bu kadar çok sayıda tacizcinin ünlülerin peşine düşmesinin sebebi budur. *The Gift of Fear* adlı kitabında Gavin de Becker’in dediği gibi: “Dikkat çekmek ve bir **kimlik kazanmak** arayışı içinde olan bu kişiler, kimlikleri fazlasıyla ön planda olan insanların peşine takılırlar, yani ünlü kişilerin” İz süren tacizci tipinin faik edilme arzusu vardır, var olduğunun bir şekilde onaylanmasını ister. Bazı durumlarda bu emay arayışı, yalnızca cezalandırma eylemleri yaparak sürdürülür. Tacizci, kurbanına acı çektirmek suretiyle, onu kendisinin orada olduğunu kabul etmeye zorlar. Ancak daha sık olarak tacizci, **kimliğini** onaylatmak için sevgiyi araç olarak kullanır. Tacizciler, **kaçınılmaz** bir şekilde, romantik ilişkilere karşı oldukça teolojik bir tavır takınma eğilimindedir. Bu kimseler, kurtuluşları için ter yaprak ve çiçeği dikkatle inceleyerek birtakım işaretler arayan eski tarz tutucu püritaıler gibi, sevdiklerinin her el kol hareketini okumaya, böylece varlıklarım onaylatmaya çalışırlar. Bu nedenle de aşklarının nesnesinde gördükleri herhangi bir belirsizlik veya ilgisizlik tacizci için

çıldırtıcı bir şey olabilir: Çünkü bu, doğanın tam yüreğinin ortasına büyük bir soru işareti yerleştirir onların açısından. Klasik iz süren tacizci tipi, Beyaz Balina'yı avlamaya uğraşan Kaptan Ahab gibidir, çünkü asıl derdi sadece yakalanması zor bir varlığı izleyip avlamak değil, bu zorluğun ta kendisidir.

İzleyerek tacizin karşıtı aşk değildir. Çünkü bu **ikisinin** karşıt olamayacak kadar çok ortak özellikleri var. Tacizin tam karşıtı flört etmektir; flört, başka insanların varoluş **olasılıklarını,** onları bir anlama hapsetmeden ele alma şansı veren bir tür sosyalleşmedir. Flört, iki kişi arasında bir diyalogun başlamasını sağlar, ama bu arada belli bir mesafe de korunur. Adam Phil-lips'in bu konuda yazdığı denemede de belirttiği gibi flört, söz

F4ÖN/Karşılıksız. Aşk vermeden birtakım vaatlerde bulunurmuş gibi yapmanın bir yoludur ve 7aman kazanmak için kullanılan bir yöntemdir. Bazı kimseler için flört etmek acımasızcadır, çünkü flörtte kendinizi bağlamazsınız. Başkaları ise flörtü, bağlanmayı içermeyen, liberal ve hoşgörülü bir davranış olarak görür. Flört olayının her iki **anlamı** ile de savaş halindedir tacizci, çünkü, en saf şekliyle taciz edenin en büyük amacı harekete geçip aradaki boşluğu kapatmaktır. Birbirimizle ilişkilerimizde belirsiz ve kararsız olan her şey, yani bir anlamda özgür olan her şey, tacizcinin bir tür duman perdesi, aşılması gereken bir engel, bir yalan olarak nitelendirdiği şeylerdir. Bu bağlamda taciz, flörtün tüm o sevimli, eğlenceli taraflannı, sevdalanmanın içerdiği tüm o ayrıntılı fetişist öğeleri bir kenara atıp, erotik içgüdüleri zorla bir ilkeye dönüştüren bir saplantıdır. Tacizciler oyunun sonuna varmak için sabırsızlanırlar, ancak anlamadıkları şey, oyunun sonuna geldiklerinde o oyunun artık biteceğidir. Böylesine kutuplaşmış bir **tutku kavramının** sorunu -ya beni tamamen seviyordur ya da bana karşı hiçbir duygusu yoktur; ya onunla birlikteliğimiz bir cennet yaşantısı olur, ya da ben onun hayatını cehenneme çeviririm- yaşam ile ölüm arasındaki mesafeyi kısaltmasıdır. Tacizciler ne kendilerine ne de kurbanlarına manevra yapacak bir alan **bırakmazlar.** Onlar aşkın tutucu köktendincileridir.

49

"Tacizcim" Lucy'nin mektuplarının beni böylesine derinden etkilemeyi başarmasının sebebi işte buydu: Benliğimin püriten tarafına hitap etmişti o

mektuplar. Vicdanım gibi o mektuplar da herhangi bir şeyi boş verip savuşturmama izin vermiyordu. Burada sorun, şikâyetlerinin benim anlayışlı davranma kapasitemi aşması değildi, bilakis yakınmalarına fazla anlayış göstermem-di. Ben hiçbir zaman onunla ilgili bilinçli bir tasarımım olmadığım biliyordum, sorun bu değildi; bana ait alacakaranlık kuşağında varlığım sürdüren dürtülerden korkuyordum asıl. Onun davranışlarımı yorumlayarak bana ilettiği bana ait cinsel görüm öylesine **karmaşıktı** ki, her el işareti ve mimiğim belirsiz, bulanık ve kontrol edilemeyen gizli anlamlarla lekelenmiş gibiydi.

F4ARKA/Karplıksız Aşk

Lucy her şeyi ters tarafindan de alıp çarpıtmakla, sadece benim toplumsal özgüvenimi ve başkalarının üzerinde ne gibi bir etkim olacağım önceden kestirme yeteneğimi çökertmeyi başarmakla ~~kalmamı~~ştı. O aynı zamanda benim eskiden beri derinlerde var olan birtakım korkulanını yeniden ortaya **çıkarmıştı-** Araya seks olayının girmesi yüzünden erkekle kadının asla Kibirleriyle doğru düzgün bir iletişim kuramayacaklarına dair **korkulanmı** Herkes bir cinsiyet sahibi olmak lanetinden nasibini **almıştır** Bu insanların ilk günahıdır. Toplumsal cinsiyet kimliklerini kullanma konusunda bazı insanlar çok yaratıcı olabilir, ancak yine de oy~~namamız~~a izin verilen rollerin sayısı acınacak kadar yetersizdir. Yeni sevgili olan erkek, üstün nitelikli **anne,** baştan çıkaran kadın, aşağılık adan... Şöyle bir baktığımızda, ne kadar kısıtlı bir repertuar var elimizde ve bir senaryoyu fırlatıp attığımız zaman onun bir altındakinin daha da alışılagelmiş bir senaryo olduğunu görmek ne kadar sıkıcı bir şey. En **azm^n hana** göre karşı cinsler arasındaki ilişkiler, kafa karışıklığı ve **yanlış** anlamalar nedeniyle öylesine umutsuzca bozulmuş, istemeden yapılan karşılıklı acımasızlıklarla öylesine umutsuzca **parçalanmıştır** ki, o meşhur şarkıda da söylendiği gibi her şeyden **tamamen** vazgeçmek istiyordum. Ne kadar güzel olurdu diye düşünüyordum, bu engeller ortadan kaldınlabilseydi, **ilislriterimİT:** çocukluğumuzdaki gibi şeffaf ve masum olabilseydi. İzleme yoluyla tacize ilişkin garip şeylerden biri de şudur: Tacizciler **kurbanın** izini sürmede başansız da olsa, genellikle **kurbanlarını** kendi dinlerine döndürme konusunda başarılıdırlar çoğu **zaman** Böyle bir taciz deneyimi yaşandıktan soma, erişkinlerin cinsel dünyası insana tehlikeli ve yozlaşmış görünmeye başlar. Taciz, içimizdeki püriteni ortaya çıkartır.

Bazen Lucy’den gelen bir e-mail’i açmadan bırakıyoıdum; ismi ile, mektubun anlam yüklü konusu posta **kıńtmnnria** öylece duruyordu, ama sonra sinirlerim bozuluyor, mektubu açıyordum ve onun kalbinden akanlar ekrana saçılıyordu. Benimle son iletişim kurduğundan bu yana ne kadar zaman geçtiği veya bu ara

sı

da benim başıma gelenler hiç önemli değildi sanki. Mektupları her seferinde, aradaki süreyi iptal ederek, beni aynı mekân ve zamana geri çağırıyordu. Bu sanki bir insana gerçek hayatın, yaşadığım düşündüğü hayatın aslında oldukça yüzeysel ve konu dışı olduğunun söylenmesi gibi bir şeydi. İnsanın karakterinin sürekli olarak bir başkası tarafından tekrar yazılması gibi bir duyguydu. Stefan Zweig’in “Letter From An Unknown Woman” adlı olağanüstü hikâyesi aklıma geldi, daha sonra Max Ophüls tarafından filme çekildi. Zweig, hikâyesinde bir kadının kendinden yaşlı bir erkeğe bir ömür boyu duyduğu aşkı anlatır. Kadın onunla ilk kez genç bir kızken karşılaşır, sonra genç bir kadın ve en sonunda da olgun bir kadınken karşüaşırlar. Hatta kadının bir de çocuğu olur bu adamdan, bir oğul, tek bir aşk gecesinin ürünüdür çocuk. Ancak bu karşılaşmaların arasına öylesine uzun zaman **aralıkları** girer ve o kadar kısa sürerler ki, adam kadını bir **karşılaşmadan** diğerine unutur, hiç hatırlamaz bile. Adam bir yazar, çapkın bir erkektir; hayatım keyfince yaşamaya devam eder, Vadinin hayatında oynadığı önemli rolden tamamen habersizdir. Dolayısıyla ölmekte olan bu kadının mektubunu okumak onu perişan eder; bu son itiraf mektubu, kadının duyduğu kızgınlığın büyük bölümü bastırıldığı için daha da nefes kesicidir: “Oğlum dün öldü,” diye yazar kadın. “Şimdi benim için dünyada bir tek sen **kaldın;** sadece sen, beni tanımayan sen. Sen ki hiçbir şeye **aldırmadan** eğleniyor, onunla bununla gülüp oynuyorsun. Sadece sen, beni hiçbir zaman tanımamış olan sen, asla sevmekten vazgeçmediğim sen kaldın geriye.”

Kütüphaneye yaptığım ziyaretten bir iki gün sonra Lucy’nin **e-mail Herinden** birine cevap yazmaya karar verdim. Tehlikeli **olmasına** rağmen kadının bu hayali anlatısına bir son vermek zorundaydım; sebeplerden birisi de, kendimin de sürekli olarak herkesten kaçan bir hayalete dönüşmek üzere olmamdı. Ancak, Lucy söz konusu olduğunda, mektup yazmamın amacı

ona elimi ıı^tmak değildi, amacım kendimi kesinlikle ondan kurtarmaktı. Ondan gelen mektupların aralıklı ve önceden kestirilemez olmalarına karşın, bana onun hakkında baza **»nemli** bilgiler venniş oldukları fikri, ümide kapılmam için iyi bir nedendi. Hakikaten inatçı bir kızdı ama korkutucu değildi. Artık onun **çılgın** bir suçlamada bulunmasını veya elinde baltayla evimin kapısına dayanmasını beklemiyordum. “Lütfen her yerde senin peşinden dolaşmaya merakım olduğunu sanıp da böbürlenme,” demişti bir kez. “Sen benim için o kadar da önemli değilsin ”

Mektubu yazmak güç işti, çünkü içimdeki **kızgınlık** kadar, anlayışlı davranma eğilimlerini de bastırmak zorundaydım. Ona karşı kötü hisler duymadığımı ama artık benimle iletişim kurmaktan vazgeçmesi gerektiğini anlattım. “Seninle herhangi bir tür ilişki beni ilgilendirmiyor,” dedim, “çoğu kimse şimdiye kadar bu mesajı çoktan anlamış olurdu.” Bana ilettiği **suçlamaların** hiçbirisine cevap vermeyi denemedim bile; hatta bahsettiği olaylar hakkında kendi versiyonumu da **anlatmaya çalışmadım** Sadece, onun bu istek ve bildirilerle beni sürekli olarak rahatsız ettiğini söyledim ve son kez olmak üzere kendisinden kesinlikle mesajlara bir son vermesini istedim.

Bunun ardından şaşırtıcı bir şey oldu, hiç **tanımadığım** birisinden uzun bir e-mail aldım birkaç gün sonra. **Kadının** adı An-na idi. Kendisini Lucy’nin yakın bir arkadaşı olarak takdim ediyor ve onun adına bana cevap verdiğini söylüyordu. “Seninle hiç tanışmadık,” diyordu, “ve Tann’ya şükürler olsun ki öyle bir ihtimal de yok. Arkadaşımı bu sıkıntıdan **kurtarmak** için **sana** ben yazıyorum, bu onun seninle en son yazışması olacak.” An-na’nın mektubu benim acımasız ve **olgunlaşmamı; kişiliğim*** yapılan güçlü bir saldınydı. Ayrıca Lucy’nin davranışlarım adım adım açıklayarak onu aklama girişimi vardı mektupta. Anna, Lucy’nin bazen benden kendisine yazmam konusunda ısrar ettiğini ve benim de bundan rahatsız olduğumu kabul ediyordu, “Ancak onun suçu bu noktada bitiyor ve senin suçların başlıyor kesinlikle, çünkü eğer Lucy senin mesajlarından **birtakım** anlamlar çıkarmışsa, sebebi senin ta en başından beri asıl amacının bu olması.”

Arkadaşım, senin deyiminle, seni yaylım ateşine tutan mektuplarda hiçbir zaman aşkım ilan etmedi sana, o sadece kendini beğenmişliğin ve

bencilliğin yüzünden ona yaptığın bir sürü haksızlığın tazmin edilmesini istedi senden. Otuz dört yaşında bir adam nasıl olur da erişkin insanların duygu ve davranışları konusunda bu kadar yetersiz olabilir? Hepimizin bizlerden biraz daha güçlü duygulan olduğunu itiraf eden arkadaşlarımız olmadı mı şimdiye kadar? O zaman utangaç okullu çocuklar gibi çekinip kaçtık mı oradan? Hayır, böyle davranmadık. Tam tersine, bu insanlar sonradan en yakın arkadaşlarımız oldular, çünkü aramızdaki bağ asla aşk olmadığı halde bu kişilerde öyle özellikler vardır ve onların da bizde buldukları öyle bir şeyler vardır ki bunlar için o arkadaşlığı özel saymaya ve sürdürmeye değer. Bütün bunlar benim için pek de önem taşımıyor. Ben sadece kendi yetersizliklerinin suçunu arkadaşıma yüklemene kızıyorum. Eğer hiçbir şeye aldırmayacak kadar kaba biriysen veya sadece normal insan ilişkilerini yürütme yeteneğinden yoksunsan, bütün bunların kabahatini arkadaşımın üzerine atma. Ben hiçbir arkadaşıma bu şekilde manevi işkence yapılmasını kabul edemem.

Sonuç olarak Anna, Lucy’nin bir daha asla beni aramayacağım teyit ediyordu: “Ağlaya sızlaya ilettiğin o küçük dileğin memnuniyetle yerine getirilecek,” diyordu. “Sen, onun seni hor görmesine bile layık değilsin.” Bu mektubu nasıl yorumlayacağımı bilemedim. Mektupta Lucy ile aramızda geçenlerle ilgili öylesine ayrıntılı bilgi vardı ki önceleri Anna’mn, Lucy’nin geceleri yatağına aldığı küçük bir tüylü oyuncak olduğundan kuşkulandım şiddetle; gerçekten de ikisini bir örnek pijamalarını giymiş, aynı yastıkta yataıken fısıldaşıiken gözümde canlandırmak çok kolaydı benim için: “Onun çok koıkunç bir adam olduğunu düşünüyoruz, değil mi?”

Belki de Anna gerçek bir insandı; belki Lucy’nin, şu ölen arkadaşı Karen’in yerine koyduğu hayal ürünü bir kişiydi. Ne olursa olsun, Anna’mn araya girmesi, hatta arabuluculuk yapması da denebilir, tayin edici bir âna damgasını vurmuş gibi görünüyordu. Sanki Lucy bir başkasının, nefretini açıklamasına izin vermek suretiyle, olaylarla arasına bir mesafe koyabilmiş ve kendini azat etmeyi başarmıştı en sonunda. Anna’nın bana anlattığı acı çeken sabıılı kadım, bir nevi günümüzün Madame But-terfly’ı olarak İmse ettiği Lucy’yi tamyamıyordum, ama bu yöntemin istenen sonucu verdiğini de kabul etmek zorunda kaldım. Bu şekilde Lucy aşkı karşılıksız kalan bir kadın **olmaktan** çıkıp, terk edilen kadına dönüşmüştü. Artık o zaten her

zaman ısrarla reddettiği, aktif bir şekilde avım kovalayan kadın rolünden kurtulmuş oluyordu böylece: O bir dönüşüm geçirerek iyi kalpli, içten bir kadın olmuştu ve bu kadın acımasızca bir kenara atılmıştı. Aslında her iki rol de pek iyi şeyler vaat etmiyordu; her ikisinin de özünde acı ve utanç gibi duygular vaıdı. Yine de, terk edilmeyi seçmekte bazı yararlar olduğunu sanıyorum: Bunun anlamı kişinin hayal kırıklığı yaşayan bir özne konumundan, acı çeken bir nesne konumuna geçmesi, güçsüzlükle edilgenliğin takas edilmesiydi. Bu aynı zamanda kişinin bütün aktif yıkıcı duygularının yutulması veya dışarı atılması **anlamına** geliyordu. Daha da önemlisi bu yöntem Lucy'nin, onun durumunda olan erkeklerin pek azının becerebildiği bir şeyi, yani kabullenmeyi başarmasına yardımcı olmuşa benzer.

- Lucy'den bir daha hiç haber almadım. Anna'nın mekt
- ıoo

1

Bizde *Biri Bizi Gözetliyor* adı altında gösterildi, (ç.n.)

Lucy'den bir daha hiç haber almadım. Anna'nın mektubu bu hikâyeyi sonuçlandırdı. Haftalar sonra, üzerimdeki korku ve endişe bulutlan yavaş yavaş dağılııken, geriye dönüp baktığım zaman kafamdaki her şey biraz daha açıklık kazanmaya başladı. Lucy'yi aslında ne kadar az tanıdığım göz önünde tutulursa, bu konuda aptalca davranmış olabilirim ama kızı bir taciz kurbanı olarak görmekten kendimi alamıyordum; onun için arzunun uzaklarda kalmış, soğuk, bağışlamayan, nefes aldırmayan bir dış baskı haline geldiğini düşünüyordum. Belki de beni saplantı haline getirmeye karar verdiğinde, tüm itirazlarıma karşın bu denli inatçı bir direnç göstermesinin nedeni, kendisinin de izlendiği biçimde beni izlemesiydi sadece: Soğuk bir yaklaşımla, biraz küçümsemeyle kanşık bir kendini tamamen haklı görme duygusuyla peşime düşmüştü. Fakat neticede, tabii Lucy konusunda düşündüğüm her şeyin bütünüyle varsayıma dayalı kalmak zorunda olacağım biliyordum, çünkü onu daha doğm bir şekilde anlamak için yeterli düzeyde tanımam artık asla mümkün olamazdı. Geçmişte yaşadığı ilişkilerden dolayı zarar gördüğünden de asla emin olamazdım, emin olabileceğim tek şey onun benim ilişkilerime zarar verdiğiydi. Artık başkalarının karşılanması olanaksız olarak nitelendirdiğim taleplerinden kaçarken, giderek kendi benliğimin derinliklerine çekiliyordum; bir daha asla aşk veya ilişkilerle herhangi bir alakam olmasını istemiyordum. Lucy ile o feci ilişkimizin nedeni ne olursa olsun sonucu çok açıkça belliydi: İkimiz romantik aşkı patolojik bir şeye dönüştürmeyi başarmıştık.

1832 yılının 16 Ekim sabahı Fransız yazar Stendhal bir tepeden muhteşem bir manzara seyretmekteydi. Roma'daki Janiculum Tepesi'nin üzerinde bulunan Montorio San Pietro kilisesinin yanında, göz kamaştıran bir güneş altında ayakta duruyordu. Harap olmuş mezarları ve su kemerleri ile Appia Yolu'ndan, Fransızların yakınlarda yeniden inşa ettiği güzel Pincio bahçesine kadar bütün şehir gözlerinin önünde serilmiş yatıyordu. O eski zamanlarla ilgili hayallere dalmışken, düşüncelerinde antik Ro-ma'nın modem Roma'ya ister istemez baskın çıktığım fark etti; o sırada Livy'e ait anılar kafasına doluşmaya başladı. Monte Al-bano'nun üzerinde, bir manastırın sol tarafına doğru Hanni-

bal'in tarialannı görebiliyordu. "Ne şahane bir manzara!" dedi kendi kendine, "Dünyada buranın eşi benzeri yok." Ondan sonra düşünceleri

yavaştan kendi hayatına ve karakterine doğru yöneldi. “Ah!” dedi kendine, “Üç ay kadar sonra elli yaşıma gireceğim, doğru mu bu?” Bu düşünce onu çok şaşırtmıştı. Eski kilisenin merdivenlerine oturdu ve konuyu daha uzun boylu düşünmeye koyuldu. “Çok yakında elli yaşımda olacağım,” bir iç çekti, “artık kendimi tanımanın zamanı geldi de geçiyor büe. Daha önce neydim, şimdi neyim, bunu söyleyebilmek gerçekten zor benim için.” Stendhal daha sonra tepeden aşağı indiğinde **alacakaranlık** bastırmıştı bile. Hafif bir akşam pusu, bu yörede daima gün batımmdan hemen sonra ortaya çıkmasıyla ünlü soğuk havanın habercisi olarak onu uyarmış, düşlerinden ayrılmaya ikna etmişti. Ancak yola düzülmeden önce, San Pietro’da geçirdiği düşüncelerle dolu bu günün anısını, beyaz İngiliz pantolonunun kemerinin içine *“16 Octobre 1832, J.vaisa voir la* 5” sözleriyle kaydetti, bu “Ben elli yaşıma giriyorum,” cümlesinin pek de iyi gizlenememiş bir versiyonuydu.

Birkaç gün sonra, yine aynı sorun üzerinde düşünerek Alba-no Gölü’ne bakan ıssız bir patikada yürüyüş yapıyordu, yol kenarında küçük bir banka rastladı, oturmak için durdu. Geriye dönüp baktığında, çağın olağanüstü standartlarıyla kıyaslandığında bile, hayaünın fazlasıyla olaylı geçtiğini görebiliyordu. 1800 yılında, daha on yedi yaşındayken, Napolyon’un ordusunda aldığı askeri görevle Almanya, İsviçre, İtalya ve Macaristan’a gitti. 1803 yılından itibaren üç yılı Paris civarında serserilik ederek, bohem bir öğrenci hayatı yaşayarak geçirdi, ondan sonra 1806’da idari bir görevle orduya geri döndü. Askeri kariyerinin bu ikinci bölümünde, 1812 yılında Rusya’nın işgaline katıldı, binlerce Fransız yoldaşının kar ve buz altında kırıldıkları Moskova’dan ricat faciasına yakından tanık oldu. Ancak ayaklarının altında uzanıp giden topraklara boş boş bakarken ansızın bir gerçeği faik ederde irkildi; bir asker olarak kariyeri çok değişken ve renkli olmakla beraber, askeriik yaşamı karakterini çözebilecek anahtarı sağlayamazdı ona. Nasıl bir adam olduğu **hakkında** hiçbir şey anlatmıyordu ü bunlar. Hayatı, daha çok aşağıdaki isim-leıie özetlenebilirdi; bu isimlerin baş harflerim elindeki sopayla toprağa kazıdı birer birer:

Vvrginie

Angela

Adile

Milanie

Mina

Alexandrine

Angeline

Angela

Mathilde

Clementine

Giulia

Madame Azur

Bu, eski aşklarının bir listesiydi. Kimisi hafif çocuksu sevdalar, di|«rleri yıllarca devam eden ateşli tutkulardı. Virginie ve Melaine oyuncu, Alexandrine bir Fransız **kontesiydi.** Adöle ise Paris burjuvazisinden namuslu bir kadındı. Angela'nın babası Fransa ordusunun üniformalarını tedarik ediyordu; Mina'mnki ise Brunswick'in askeri valisiydi. elementine bir Fransız subayının, Mathilde bir **PolonyalInın** eşiydi. Madame Azur bir Fransız bankerinin karısıydı, daha sonraları ressam Eug&ıe Delacro-ix'nın metresi olmuştu. Guilia, Fransa'da görevli Toskanah bir bakanın vesayeti altodaydı. Bu on **iki** ismi bir araya getiren tek bir özellik vaıdı: Hepsi birlikte Stendhal'in aşk hayatınm takvimini oluşturuyorlardı. İnsanın geçmişindeki başarılarım bu şekilde listelemesi Don Juan ile bir benzerliği olduğu tartışmasına yol açabilir, hatta Napolyon ile de bir benzedik olduğu iddia edilebilir. Bilindiği üzere onun da parlak başarılan çoğu zaman basit bir isim listesiyle özetlenmiştir: Marengo, Austerlitz, Jena,

Wagram. Ama Stendhal o tür bir erkek değildi. Ayrıca onun aşk hayatı bir dizi kahramanca kazanılmış zafer olarak düşünülemezdi, çünkü onun payına, hak ettiğinden çok daha fazla sayıda gözyaşıyla ıslanmış Waterloo'lar düşmüştür.

Stendhal sohbet ederken son derecede karizmatik bir adamdı; zarif, zeki kadınlarla arkadaşlık kurma konusunda gerçekten yetenekliydi ama iş tenselliğe döküldüğünde pek başarılı olamıyordu, çünkü yeterince çekici veya iyi sevişecek kadar güçlü biri değildi; dolayısıyla daha ateşli duygularının birçoğu karşılık görmemişti. Ama o yine de hayata küskün bir adam değildi. Âşık olduğu kadınların isimlerini toprağa kazıdıktan sonra şöyle düşündü: “Bu büyüleyici yaratıkların çoğu benden lütuflanm esirgediler, ama yine de hayatımın tamamım tam anlamıyla işgal ettiler.” Tüm hayati boyunca mutsuz âşık rolünü üstlenmiş, bunu bir kariyer haline getirmişti ve her şeyden çok güpegündüz hayallere dalmaktan zevk almıştı, artık bunu görebiliyordu. *Life of Henry Brulard* adlı otobiyografisinde bu duygularını şöyle anlatır:

Bu isimler ve onların bana yaptırdığı şaşırtıcı saçmalık ve çılgınlıklarla ilgili derin hülyalara dalmıştım (yani benim için şaşırtıcı demek istiyorum, okurlarım için değil, zaten de bunlardan dolayı hiç pişman değilim). Gerçek şu ki bu sevdiğim kadınlardan sadece altısı ile yattım.

Herkes hayatının, bir başan hikâyesinden -kendisine devamlı olarak anlatmak zorunda hissettiği masallardan- çok daha fazla bir şey olduğunu bilir. Asıl problem yenilgilerimize sadık kalmanın çok zor olması. Karşılıksız aşklar bunu kanıtlayan iyi örneklerdir. Yaşanan, müthiş ihtiraslı ve ateşli bir duygu olabilir ama yine de karşılıksız aşk hatırlandığında, genel eğilim, olaya bir cins tarihsel ironiyle bakmak ve onu geçmişin absürd kostümlü dramlarından birinin parçası olarak değerlendirip reddetmektir. Bu aşklar Roma’nın panoramasının içinden geçip giden yıkık su kemerlerine benzer: Zamanımızın duygusal coğrafyasıyla bağdaştırmak neredeyse imkânsızdır onlan.

Stendhal kendini karşılıksız aşk hakkında olumlu düşünmeye adamıştı. Belki de bunun nedeni içindeki sanatçı ruhuydu, geçmiş deneyimlerinde zengin bir şeyler bulmak istiyordu daima; belki de bu, bir şekilde Bonapart taraftan olmasıyla ilgiliydi, özellikle Napolyon’un 1815’tdri düşüşünden hemen sonraki yıllarda, yenilgiyi bir çeşit zafer olarak göıme ihtiyacından kaynaklanıyordu bu eğilim. En ateşli aşk macerasının Waterloo’dan hemen sonraki döneme rastlamış olması anlamlıdır. Bu aşkı İtalya’da buldu, imparatorluğun çöküşünden sonra opera, iyi bir toplumsal yaşam ve

Rönesans sanatında teselli aramak için gittiği İtalya'da. Aşık olduğu kadının adı Mathilde Dembovski idi, 1818'de Milano'da tanışmıştı onunla. Mathilde yirmi sekiz yaşında, evli fakat eşinden ayn yaşayan, ateşli ve zeki bir kadındı, İtalyan özgürlük hareketiyle gizli bir ilişkisi vardı. Stendhal üç uzun yıl boyunca bu kadına karşı büyük bir aşk besledi ama aşkına hiç karşılık görmedi. Yazar, ancak 1821 yılında, AvusturyalI yetkililer tarafından özgürlükçülere sempati duymakla suçlanıp Paris'e dönmeye mecbur edildiği zaman kendisi ile bu macera arasına biraz mesafe koymayı başarabildi. Paris'te Mathil-de'e âşık olduğu yıllarda ara sıra yazıp bıraktığı kitabının son düzeltmelerini yaptı. Kitap, bilimsel bir inceleme havası verilmiş bir deneme ve anekdotlar derlemesidir. Basit bir adı vardır: *On Love.*

On Love, kısmen Stendhal'in kendisini Mathilde'e duyduğu tutkudan kurtarma çabasıdır, bu nedenle sahte bilimsel bir tonda yazılmıştır; fakat aynı zamanda yazar, kitabında romantik aşkı, dolayısıyla karşılıksız aşkı, bir mutluluk ve zevk kaynağı gibi algılayarak yürekten savunmuştur. Stendhal, aşkın insanda nasıl kok saldığım anlatırken şöyle bir benzetme yapar: Salzburg'da-ki maden ocaklanndan birine bir ağaç dalı bırakırsanız, dal orada bir iki hafta kadar kaldıktan sonra tuz kristalleri yavaştan dalın üzerini kaplamaya başlayacak, ondan hiçbir iz kalmayana kadar kristalle örtecektir. Stendhal'e göre âşık olan insan aynı şekilde sevdiğinin etrafında kristalize olur; sevgiliyi, mutluluk veren faiklı çağnşım ve izlenimlerin odak noktası haline getirmek suretiyle yapar bunu. Aslında bu çeşitli izlenimlerin hepsi, zaten ilk başta yapılmış olan bir seçimin doğruluğunu geriye dönüşlerle kanıtlamak amacıyla kullanılır.

Stendhal, kristalleşme teorisinin çılgın mantığına birtakım örnekler de verir bize. Âşık olduğunuzu düşünün, der. Bir gün arkadaşınızın biri ava gider ve kolunu kırar. Nereden çıktığı belli olmayan bir fikir ansızın aklınıza gelir "Sevdiğim kadın tarafından bakılmak harika olmaz mı?"

Her zaman onunla birlikte olmak ve onun seni sevdiğini görmek... kırık bir kol sayesinde cennete giderdiniz... ve işte böylece arkadaşınızın yaralanması size metresinizin meleklere özgü şefkatinin kesin kanıtını sağlamış olurdu. Kısacası, herhangi bir meziyet hakkında düşünür düşünmez sevdiğinizin de o meziyete sahip olduğunu fark edersiniz.

Aşkla ilgili işler, özünde düş gücüne bağlı olduğundan, aşkın gelişmek ve büyümde için zamana gereksinimi vardır. Dolayısıyla, Stendhal'e göre m iyi aşk, çok yavaş ilerleyen aşktır, çünkü sevenin sevdiğine yaptığı yatırımın kök salıp yerleşmesi ve güvenilir hale gelmesi için uzun bir kristalleşme sürecinden geçmekten başka çaresi yoktur. Stendhal, kadınlardaki iffetin sadık bir hayranı olduğunu itiraf etmiştir, çünkü her zaman dediği gibi, arada iffet kavramı olmadan romantik aşkın mümkün olamayacağını düşünüyordu. Kadınların gururu, her iki cinsin aşk arzularının yoluna engeller çıkarır, böylece erotik kovalamaca bir tür maceraya dönüşür: "Aşk medeniyetin bir mucizesidir," der yazar, "barbar ve vahşi insanlar arasında sadece en kaba şekliyle bedensel aşk vardır. Ve iffet, aşkı hayal gücü ile korur, böylece de aşka yaşama şansı tanır." Bu düşünce tarzında potansiyel bir çelişki vardır. Stendhal kitabın birçok bölümünde, kadınlar için daha iyi eğitim olanaklan ve daha çok özgürlük gibi fikirleri savunur, bunun sonucu olarak cinsel ilişkilerin büyük ölçüde düzeleceğini ileri stira- (bu tür fikirlerinden dolayı Simone de

Beauvoir, ünlü incelmesi *The Second Se;*c'te [İkinci Cins][1] Stendhal'ı ilk feministler arasmda saymıştır). Ancak Stendhal aynı zamanda, kadın iffet ve gururunun romantik aşkın devamı için mutlaka gerdeli olduğu konusunda ısrar eder, bu özelliklerin cinsler arası sosyal eşitsizliğin süregelmesiyle yakından ilintili olduğunu açıkça kabul etmesine rağmen.

Stendhal liberal görüşlü bir insandı, kadınlara daha çok özgürlük ve eşitlik verilmesini destekliyordu; ama bir yandan da, XIX. yüzyılda demokrasinin gelişmesinin aşk sanatını mahvedeceğine inanıyordu. Politik açıdan kunımlann daha özgür olmasını tercih etse de, kültürel açıdan bu tür özgüllüklerin, aşkın yeşerip büyüdüğü tezatlarla dolu koşullan yok ederek insanların mutluluğunu engelleyeceğinden korkuyordu. Tersine, yaşadığı çağm Avrupa'sına bir göz attığı zaman, aslında engeller ve eşitsizliklerin çok olduğu, Burbonlann hâkimiyetindeki İspanya, birleşmeden önceki Almanya veya AvusturyalIların yönetimindeki İtalya gibi toplumlann, daha özgür olan İngiltere ve Fransa gibi toplumlara kıyasla mutluluğa erişme şansının çok daha fazla olduğunu düşünüyordu, çünkü sosyal engellerin arzulan hem tahrik hem de sürdürme işlevi olduğu kanısındaydı. "Özgürlük yanlısı bir yönetim vatandaşlarına zarar vermeyen, onlara güvenlik ve sükûnet sağlayan bir yönetimdir," diye yazar. Bunu söylerken, kesinlikle

Amerika Birleşik Devletleri vardı kafasında. “Fakat buna mutluluk denemez, mutluluk insanın kendisinin yaratması gereken bir şeydir,” diye devam eder sözlerine.

Stendhal bütün milletler içinde İtalyanların en iyi âşıklar olduğu kanısındaydı. Her şey onların lehine çalışıyordu: Güzeldiler, tutkuluydular ve 1821’de ülkeleri politik anlamda pek durgundu, bunun anlamı, romantik aşka yönelmelerini engelleyecek herhangi bir şey kalmamış olmasıydı. Ayrıca pek az kitap okuyorlardı, dolayısıyla duygulan hâlâ doğaldı, spontandı; gereğinden çok roman hatmedip kendini fazla önemseyen ve yapmacıklı davranışlara başvuran kişilere dönüşmemişlerdi. Daha da önemlisi, İtalya’da *alay konusu, olmak* gibi bir kavram ,da yoktu; aşk budalası olduğunuz zaman utanç duymanız, ille de özsaygınızı **yitirmeniz** gerekmiyordu. Sıralamada, Italyanlardan sonra **Almanlar** geliyordu; **komşularına** göre ikinci derecede olmalarının nedeni, ateşli arzulaman **deşildiği** değil, bilakis aşın düzeyde fazla olmasıydı. Stendhal’e göre genç Almanlar, sevgililerine kur yaparken gereğinden fazla hevesliydiler, aşklan çıkmaza girdiğinde kendilerini yerden yere atmaya pek meraklıydılar.

Öte **yandan Fransızlar,** her şeyi fazlasıyla görüp bildikleri için iyi âşık olamazlardı. Çok sayıda kitap okurlar, alaya alınmaktan pek koıkarlaıdı. Stendhal, büyük bir tutkunun pençelerinde kıvranan bir Fransız eıkeğini anlatırken şöyle der “Kendisini pencereden atan bu âşığın, bu arada aşağıdaki kaldırıma zarif bir şekilde düşmeye de çalıştığını görüyorum sanki.” Aynca **Fransızların** yalnız başına kalıp, kendileriyle yeterince vakit geçirmediklerini de söyler. Stendhal’in akıl yürütmesine göre uzun **yalnızlık** dönemleri aşkın gelişmesi için çok önemliydi, çünkü aşk tohumlarının ekileceği taÂlar, sadece can sıkıntısı ve karamsar düşüncelerle hazırlanabilirdi. Fransızlar fazla sosyal olmaktan başka, bir de sofistike olmakla çok övünürlerdi. Dolayısıyla Fransa’da aşk, çoğunlukla her zaman ya yapmacık ya da havai bir aşktır. Bunu Laclos’un *Dangerous Liaisons* [Tehlikeli İlişkiler] adlı kitabında görebiliriz; romandaki erkek ve kadın karakterler, daima rol yaptıklannın bilinciyle hareket ederler.

Her şeye rağmen, Fransızlar yine de Ingilizlere kıyasla oldukça iyi âşık sayıluiar; Stendhal îngilizlerin yaşayan en zavallı millet olduğu kanısındadır. İngiliz kadınlarını iyi sevgili olamayacak kadar erdemli,

erkeklerini ise fazla gururlu bulur yazar: “Burada hiçbir erkek ileri doğru kararlı bir adım atmak istemez,” der. “Bu girişimden dolayı düş kırıldığına uğrarım diye çekinir.” İngiltere’de erkeklerin kendi başlarına dışan çıkıp hüzünlü bir şekilde sarhoş olduklan sırada, kadınlann bir araya toplanıp bütün gecelerim dikiş ve örgü işleriyle geçirmelerinin sebebi budur. Listenin en sonunda Amerikahlar vardı; onlar, pratik ve ticarete yatkın kişilikleri nedeniyle romantik aşka karşı tamamen bağışıklık kazanmışlardır: “Amerika Birleşik Devletleri’nde öylesine güçlü bir *mantıklı olma alışkanlığı* var ki,” der Stendhal, “orada aşkın kristalleşmesine hiç imkan yoktur”.

Stendhal’e göre romantik aşkın tarihinde en parlak dönem XII. ve XIII. yüzyıllardı; bu dönemlerde Provence’daki aristokrat saraylarında, aşkın özenle hazırlanmış aynntılı kuralları hüküm sürüyordu. Bu kurallann, âşığın sevgilisi olan leydiye bağlılığını nasıl bir tarzda açıklayabileceği ve aşkı kabul gördüğü zaman ne şekilde bir prosedür izleneceğim katı bir biçimde düzenlediğini anlatır Stendhal. Bu aşk sahnesinde hiç rolü olmayan kocalar tamamen dışlanmıştı; bunun en önemli nedenlerinden biri de çoğu evliliğin zaten planlanmış evlilikler olmasıydı. Aynca leydinin, resmen onayladığı âşıkları ile ilişkileri, çok sevgi dolu bir dostluk veya sevecen bir himaye **konımınının** sınırlarını aşmamak zorundaydı. Bazen kişisel tercihlerin, ilişkileri bir derece etkilediği kaçınılmaz olmuştur **mutlaka, fakat** buradaki ana fikir, âşık bir erkeğin, sadece faziletleri sayesinde hak ederek, bir evreden diğerine, bir resmi yakınlık aşamasından diğerine yükselmesi gerektiğidir. Bu sisteme göre, bir kadının bir sürü hayranı olabilir ama en üst düzeyde sadece bir tek sevgilisi olmalıdır. Bu gözde şövalye ile özel bir ilişkiye benzer bir şey gelişebilir ancak bu tür bağlantılar, bir ortaçağ şatosunun herkese açık kamusal dünyasında sağduyu ile sürdürüldüğü takdirde kabul görebilirdi. Şatonun hanımı sevgilisiyle birtakım işaretler, gizli jestler, manidar bakışlar ve belirli simgeleri üzerinde taşımak suretiyle iletişim kurardı; bu şifreleri çözme hakkı en sevilen âşığa ait bir ayrıcalıktı. Aynı ayrıcalık kadının diğer hayran-lanna verilmezdi, zaten onlar leydilerini her gün görmek ve elini öpmek gibi imtiyazlara izin veren bir dostluk düzeyinin daha üstünde bir dereceye terfi ettirilmezlerdi.

Stendhal, görünüşe göre bu kadar fazla aleniyet ve formalite bolluğunun var olmasının gerçek tutku ve arzuya ters düştüğünü

P5ÖN/Kaıylıkgız Ajk kabul ediyor. Aslında saray aşkı kültürü olağanüstü bir zarafet ve derin duygularla doluydu.

65

Eğer bir leydi, saraydaki âşığına, “Benim aşkım uğruna, Lordumuz Hz. İsa’nın Kudüs’teki mezarına git ve ziyaret et Üç yıl kal orada ve ondan sonra bana geri dön,” demiş ise, adam hemen yola koyulurdu. Bir HaViValıV duraksama bile, günümüzde bir onur meselesinde zayıflık göstermek neyse, o kadar büyük bir alçaklık olarak kabul edilirdi.

Aslında Stendhal geriye, trubadurlara, o çağların saz şairlerine yönelmekte çok haklıdır. Bizlere garip gelebilir ama, bu tarihi dönem, medeniyete giden yol üzerindeki önemli bir adımı temsil ediyor, çünkü asillerin dünyasında, kendinden önceki savaşçı kültürünü ileriye taşıyan bir gelişmedir. Bu gelişim ile kadınların oynadığı toplumsal rol dönüşüme uğramıştır. Artık kadınlar yalnızca basit statü sembolleri, kocalarının erdemlerinin edilgen simgeleri değildiler. Kadınlar kendi başlarına erdemin hem bekçisi hem de yargıcı olmuşlardı; onların ellerinde erdem daha yumuşak ve uygar bir kavrama dönüştü; erdemlilik güç simgesi olmaktan çıktı, iyilik anlamına gelmeye başladı. Sonradan gelen birçok yazarın da faik ettiği gibi bu feminizmin ilk anlan idi, fakat aynı ramanda karşılıklı ve karşılıksız aşk arasındaki ayrım çizgisinin duruma uygun bir biçimde bulanıklaş tığı tarihsel andı. Aşk, bu özel izin sistemi çerçevesinde sayısız kontrol ve sınavdan geçmek zorundaydı, fakat asıl amaç birleşme, yani işin sonuna kadar gitmek değildi. Romantik aşkın inşam geliştiren bir tutku ve ruhun ölmezliğinin kanıtı olduğu varsayımından hareketle, yüreklendirilmesi gerektiği düşünülürdü. XXI. yüzyılda yaşayan bizler için uzaktan uzağa duyulan tutku biraz şaşkın, cansız ve ruhsuz bir tarzdır; halbuki trubadurlar parçalanmış kalplerim, üstünlüklerim belgeleyen bir nişan gibi gururla taşırlardı. Tüm hayatlarım metreslerine adamak ve karşılığında onlardan sadece buyruk ve emir almak trubadurlar için hiç de utanç verici bir şey değildi, çünkü âşık ile âşık olunan arasındaki tutku, asil bir sadakat duygusu ve kendini çok daha yüce bir

FSARKA/Kaıplıksız

amaca adamak olarak kabul edilirdi.

Avrupa, saray aşkı geleneğinin etkisiyle romans **kavramını** ve pratiğini geliştirdi. Geç ortaçağ yıllarında.romans, bir edebi türdü; ~~kahramanlık~~ ve şövalyelikle ilgili olayları hikâye eden nesir veya manzum eserlere romans denirdi. Ancak bu kp.1ıW 0 zamandan itibaren pıtrak gibi gelişen sayısız ek anlam üretmiştir. Günümüzde romantik, fantastik, formüler veya duygusal, yani “gerçek” hayattan biraz uzaklaşmış her şeyi **anlatmak** için kullanılmaktadır. Ancak temelde romans kelimesi, basit bir form veya formülden çok daha fazla bir içeriğe sahiptir. Romans, bir arayışın yarattığı aşktır. Arzuyu engelleyen (ve böylece tanımlanmasına yardımcı olan) şeylerdir. *The Tempest* [Fırtına]* adlı oyunda kızı Miranda ile Ferdinand arasındaki aşk oyunlarını yavaşlatmak için sihirli güçlerim kullanan Prospero’nun ruhu, romantizm tarafından yönlendirilir: “Çok kolay kazanma, elde edilen ödülün hafife alınmasına neden olursa" diye düşünür. Aynı şekilde romans, Romeo ile Jülyet’i birbirinden ayıran balkondur; romantizm Romeo’nun yukan doğru bakarak şunlan söylemesine sebep olun “Bak, nasıl da dayamış yanağım eline! / Ah, eline giydiği eldiven olaydım da / Dokunaydım yanağına.”** Fakat romans aynı zamanda, aynı sahnede, aceleye getirilmeyi reddeden Juliet’tir:

Sevinç duyamıyorum bu geceki anlaşmadan;

Pek acele, birden oldu, düşünüp taşınmadan;

Daha “çaktı” diyemeden çakıp da kaybolan ,

Yıldırıma benziyor. Tatlım, *iyi* geceler!

Bu sevgi tomurcuğu, öbür görüşmemizde,

Yazın olgunlaştıran soluğuyla dönüşebilir güzel bir çiçeğe.*"

Romans bir hac ziyareti, yürünecek uzun bir yol, uzun bir deniz yolculuğudur. O, prensesin şatosuna giden yoldaki sık ormanda, içinden geçilmesi gereken dikenli çalılıklardır. O, bir aşk arayı***** Bkz. ***Fırtına,*** çev.: Can Yöcel, Adam Yay., 1991.

** ***Romeo ve Juilat,*** çev. Özdemir Nutku, Remzi Kitabavi Yay. 1984 s 55
*** a.g.y„ s. 60. ’ '

şıdır; fakat bu öyle bir arayıştır ki aşkı araıken yaşananlar, aranan şeyin doğasını değiştirir. Romans arzuların eğitimidir.

En irarylıksıs aşk maceralarından bile alınacak dersler vardır. Sevdiğimizin yüzünde tek bir işaret veya anlamlı iz arayıp, onun **davranışlarına** ilişkin aynntdan tekrardan düzenleyerek kafamızda küçük bir aşk entrikası yaratmaya çalışırken, küçük şeylerin önemini hatırlar, görünümün altında yatan gizli şeyleri anlarız. Aşk, dünyayı farklı bir şekilde görmemizi sağlar veya neredeyse unuttuğumuz şeyleri hatırlatır. Stendhal için aşk, her şeyden önce **yalnızlık** demekti, aşın bir Öznellik haliydi; insanın kendi başına oynadığı bir oyundu. “Aşk,” der yazar, “kendisini, kendi ürettiği bir para ile ödüllendiren tek tutkudur.” Bir başka deyişle, bir alışveriş aracı haline gelmeden çok önce yapılan bir tür içsel simyacılıktır aşk.

Stendhal özde bir fetişistti, bu nedenle romantik aşkın bitmez tiiicpnme.7. eziyet ve meşgalelerinden anormal bir zevk alıyordu. Onun açısından, insanın tutkulan karşılık görmese de veya mutlu sona erişilmese de, aşkta tatmin olmak ve mutluluk duymak pekâlâ mümkündü. Aslmda, sevgililerin istediklerini elde etmedikleri zaman daha mutlu olabilecekleri fikriyle sürekli flört ediyordu o. Gerçekten de, *On Love* adlı kitabım okurken bazen, kendisini havalarda uçacak kadar heyecanlandıran tek şeyin, soğuk bir kontese uzaktan âşık olduğu dönemlerde, tahminen iki haftada bir, kadınla bir saat süren son derecede elektrikli bir konuşma yapmak olduğundan kuşkulandım.

Bir dereceye kadar, böyle iffetli zevkler ona zorla kabul ettirilmiş de olabilir. 1819 yazında, Stendhal’in MatMlde’e karşı duyduğu tek yönlü aşk zirvelerde dolaşırken, Stendhal Milano’dan onca yolu kat edip, kadım iki oğlunu ziyarete gittiği, bir tepeye kurulu küçük Volterra kasabasına kadar takip etmeye karar verir. Kadınla beraber olmak arzusuyla gözü dönmüştür, ama kadının onun varlığından hoşnut olmayacağı ihtimaline karşı da hazırdır; giysilerini değiştirir, yeşil camlı bir güneş gözlüğü takar, kadının peşine *incognito* takılmayı planlamıştır Romantik edebiyat tarihinde en başarısız kılık değiştirme girişimlerinden biridir bu. Daha Volterra’da arabadan iner inmez Mathilda onu görür ve tanır; şu veya bu şekilde, aşk

uğruna yaptığı kamuflaj ile sevgilisini kandıramaz, kadın öfkeden morarır. Kendisini takip etmeye kalkıştığı için adama yürekten içerler ve onu aıka-daşhğım ebediyen geri çekmekle tehdit eder. Öte yandan Stendhal, kadının zalimliği olarak yorumladığı **davranışlarından** dolayı kendini yaralanmış hisseder ve o da öfkelenmeye çalışır. Oldukça başarısızdır bu konuda da. Ancak rai **sonunda** geri **adım** atmak zorunda kalır ve bu dakikadan sonra Mathilde’e olan aşkım sadece mektuplaşma ve kibar konuşmalarla süıdürür. Bir daha asla aynı numarayı yapmayı denemez. Stendhal o şekilde giyinmekle ne yaptığım sanıyordu, orasını Allah bilir. Belki de gözlük beceriksizce yapılmış bir metafordu yalnızca, sahte kdı-ğının altındaki benliğine ihanet etmenin bir yolu. Çünkü gözlük sadece gözlerinin yeşil görünmesini -masumiyet veya büyük olasılıkla kıskançlık simgesi belki de — sağlamakla kalmıyordu, gülünç denecek kadar da göze batıyordu; sanki **entrikan!ar** arasında en saydam kişi ve röntgencilerin en dikkat çekeni olan gerçek âşığın simgesiydi o gözlük.

Stendhal’in ortaçağ toplumunun katı kuralları ve ^sicimi; hiyerarşik düzenini geri getirmek gibi bir isteği yoktu, fakat modem davranış biçimlerinin, modem çağın açıklık ve pratikliğinin aşk sanatını yok etmesinden korkuyordu. Rasyonel olarak baküdığında romantik aşkın pek de üretken **olmadığım** görebiliyordu. Kariyer veya bebek yapamıyordu bu aşk. Yine de, başka bir perspektiften bakıldıkta, aşkın yaşama ilişkin **arayı şiarımızın** önemli temel taşlarından biri olduğunu göstermek istiyordu. Karşılıksız aşkın onun kafasındaki şemada bu denli önemli bir yeri olmasının nedeni buydu: Aşk esasen düşsel bir deneyimdir, arzuların tatmin edilmesinden ziyade genişletilmesini, yayılmasını hedef alan bir deneyim.

Bir gezginin yazın sıcağında, Cenova’da, deniz kenarındaki serin portakal bahçelerinden bahsettiğini duyarsınız: Ah, keşke o serinliği onunla paylaşabilseniz!

Uzaktan uzağa yaşanan tutkular, bu formüle göıe, insanın hayat meşgalelerinden kopmasına neden olan gençlere özgü çılgınlıklardan değildir, bilakis hayatın en ideal yoldaşıdır onlar. Bu tür bir aşk, insanı, küçük aynntılan derleyen bir sanat galerisi görevlisine, gizli bağlantıları arayan bir araştırmacıya, bir uzmana dönüştürür. Her birimizin içindeki şairi ortaya çıkarır. “Duygusal varlığı düşlerle beslendiği ve bayağılıktan nefret

ettiği için,” der Stendhal, “büyük bir sanatçı her zaman âşık olmaya çok yatkındır.” Yazar, modem toplumlarda bu tür duygulan canlı tutabilecek sayıda engelin bulunmayacağı ve demokrasi çağı vatandaşlarının karşılıksız aşkı besleyip büyütemeyecek kadar mantıklı olacaklan konusundaki düşüncelerinde haklı mıydı? Yoksa baş edilemeyen -ve **mantıksız** olan-şeylerin modem yaşamın özelliklerini Hangi noktalara kadar belirleyeceğini azımsamış mıydı?

Bizim için karşılıksız aşk karşılıksız aşktır, o kadar; pratik, üretken ve gerçek olmayan aşk. En iyi karşılıksız aşk acınacak kadar zavallı, en kötüsü patolojik denecek kadar hastalıklıdır. Her şekliyle bizler bu aşkı kategorik bir yanılgı, gerçeklik ilkesine uymayı başaramamış bir olay olarak görürüz. Öd güvenli barınağı olan şiir ve şarkıların alanı dışında karşılıksız aşklar artık umutsuz vaka olarak görülmekte. Bu tür aşklar artık sadece bir dizi cevaplandırılmayan telefon ve yanlış adrese gönderilmiş cep telefonu mesajıdır. Gerçek bir öyküye dönüştürüleme-yecek kadar içerikten yoksun hikâyeler. Duygusal bir çıkmaz. Bu hatalı yönlendirilmiş duygulara karşı tavrımız giderek katı-

laşmakta. Sanki bu aşklar yalnızca uzun bir yürüyüşte rastlanılan küçük hendeklermiş gibi, arkadaşlarımıza “Atlatırsın, unut gitsin” diye akıl veririz. Şair John Suckling’in neredeyse dört yüz yıl önce ifade ettiği gibi:

Bırak, yeter artık, kendinden utan! Bu onu etkilemez,

Onu elde etmene yetmez;

Eğer sevmeyecekse seni kendiliğinden,

Hiçbir şey onu mecbur edemez:

Şeytan görsün yüzünü!

Karşılıksız aşka ilişkin utanma duygulan, Suckling’in zamanından bu yana artmıştır, bu da, eğer karşdıksız aşkın her zamanki gibi evrensel olduğunu düşünürsek garip bir durum. Ne de olsa her aşk mi başmda karşılıksız bir aşktır; birçoğumuz için ilk gençlik aşklan, uzaktan uzağa yaşanan platonik, alakasız hedeflere yönelmiş ve çoğu gerçekleşmeyen arzulardan ibarettir.

Bu tür gençlik aşklanmn gülünç olmalanmn yanı sıra takdire değer bir yönü de var. Ergenlik ydlannda uzak bir nesneye saplanıp kalmak suretiyle, belki de, bilerde veya bilmeyerek, geleceğe, koşullarımızın tamamen değişime uğrayacağı ve hayatımızın gerçekten başlayacağı günlere olan özlemimizi ifade ediyoruz. Çoğu zaman, odaklandığımız bu nesnenin tam da uzak olması, bilinçaltımızda bu özlem konusunda sabırlı olmamız ve arzularımızın gerçekleşmesi için beklemek zorunda olduğumuz olgusunu kabullendiğimizin de bir kanıtıdır. Arzuyu tanımlayan şey sadece nesne değil aynı zamanda aradaki engellerdir. Peki o zaman niçin bu tür deneyimleri hayatımızın daha ileri dönemlerinde yaşadığımızda hoş görmek bu kadar zor oluyor? Yoksa büyümenin doğal bir parçası saydığımız için mi bu tür duygulan çocuksu şeyler olarak görüp gözden ırak tutmak istiyoruz? Ya da artık karşılıksız aşkı insanı geliştiren bir duygu olarak görmememizde modem kültürün bir etkisi olabilir mi? Acaba izleyerek taciz etme saplantısı, karşılıksız aşkın bencillik, gereksinimlerden doğan bir zayıflık, temelde gençlere özgü bir duygu olması gibi bazı hakikatlerim açığa mı çıkartıyor, yoksa karşılıksız aşkı sadece bu tanım çerçevesinde düşünebilmemiz bizleıdeki bir yozlaşmaya mı işaret ediyor?

Bazen son iki milenyumu bir **insanın yaşamındaki İlk yirmi** yıla benzetmek fikri bana cazip gelir. İlk milenyum **karanlık** çağlardır, bir cins uzatılmış uyku dönemi de denebilir, **bilgili** tarihçilerin hepsinin ortak düşüncesine göre bu çağlar boyunca insanların büyük çoğunluğu zamanını **ulumakla** ve birbirlerinin kafasına sopalarla vurarak dövüşmekle geçirmiştir. Ondan sonra XII. ve XIII. yüzyıllar gelir, yani ilk ergenlik yıllan ve aşk ilk kez çiçek açmaya başlar. Ben tüm saray aşkı dönemini, çocuksu tutkular kültünün baş tacı, aşkın ise masum ve kırılgan olduğu, her şeyin aşkı hem yüreklendirmek hem de belli kurallara bağlayarak düzenlemek için komplo kurduğu **zamanlar** olarak **hayal** ederim. Erken modem dönemin gelmesiyle, yani XV. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar olan dönemde aşkla ilgili davranış **tarzında** bir acelecilik, açgözlülük ve doymazlık duygusunun ortaya çıktığım düşünürüm. Bireysel özgürlük şeklindeki modem dürtü, ilk kez bu dönemde kendini hissettirmeye başlar. Şairler ve yazarlar, karşılık görmeyen arzulan, toplum düzenini eleştirmek, asil sınıfın önyaıgüanm ve önceden **planlanmış evliliklerini,** geleneksel cinsiyet ve sınıf aynlıklamu eleştirmek için bir araç olarak kullanmaya başlarlar bu dönemde. Mutsuz aşk ansızın politik bir anlam kazanmıştır —

asi **gençliğin yakınmaları** gibi— ve kahraman rolüne soyunmuştur. En son dönem, yani bizim çağımız, bir insanın yirmili yaşlarına benzer, bu çağda aşk tüm eski kısıtlamalarından annmış, bu arada cazibesinin de yansını yitirmiştir.

İngilizcede “unrequited” kelimesi sadece aşk için **karşılıksız** anlamında kullanılır. Dosüuklar için “birbirinin dengi değil,” iyilikler için “kıymeti bilinmedi” gibi ifadeler kullanırız; çünkü “karşılıksız” kelimesi kendine eş olarak aşkı seçer daha çok. Aslında tarihçesi ta Shakespeare’nin zamanlanna dek uzanan bu eski moda sıfatın, şu pek sevilen meşhur aşk kelimesine neredeyse saplantılı bir biçimde yapışıp tutunarak günümüze kadar yaşamım sürdürmüş olması ne kadar da garip ve yerinde. Karşılıksız kelimesinin kendisi bir tür tacizcidir. Gerçekten de öylesine yakından izlemektedir ki aşkı, bu kelimeyi, orada olmayan eşi, yani aşk kelimesi **aklımıza** gelmeden kullanamayız neredeyse, güzel ve parlak güneş ile onun mutsuz gölgesi gibi. *Oxford İngilizce Sözlüğü"*ne göre “requite” kelimesi, öncelikle, ödemek, karşılık vermek, ödüllendirmek anlamım taşır. Ancak kelimenin ortaçağdaki Latince kökeninin anlamı başka bir anlam katmanına işaret eder, günümüzde terimin bizlere ifade ettiği şeye çok **daha** yakın bir anlama. Çünkü, *requite* kelimesi ortaçağ Latin-cesindeki *quitus*’tan gelmektedir, yani rahatsız edilmeyen, özgür, berrak demektir, ve *quitus* kelimesinden türeyen bir kelime de *quit* fiilidir, terk etme, bitirme, (bir yükten veya borçtan) kurtulma **anlamına** gelir. Aynı şekilde bir sıfat olan *quite* kelimesi de bu kaynaktan türemiştir, tamamen, bütünüyle, eksiksiz anlamına gelir, “İşini *tamamen* bitirdin mi?” cümlesinde olduğu gibi. Dolayısıyla karşılıksız kalmak, bir işin karşılığında ödül almamakla pek de aynı anlamda değildir, çünkü burada şöyle bir durum vardır: Bir **insanın** bize olan ödenmemiş borcu, aslında bizim kul köle konumuna düşmemize neden olur. Bu bir tür büyüye **kapılmak,** boşlukta ve kurtuluş umudu olmadan kalakalmak gibi bir şeydir. Kelimenin kökü Latince sessizlik veya dinginlik **anlamında** kullamlan *quietus’*dan gelir; bu eski kelime, hiç beklenmedik bir şekilde, tüm İngiliz edebiyatının en ünlü **nutuklarından** biri sayılan *Hamlet* oyunundaki “olmak ya da olmamak” tiradında bir anda karşımıza çıkar.’ Prens Hamlet bir insanın **kendisini** bir iğneyle çizerek nasd kolayca öldürebileceği **konusunu** irdelerken şöyle der “Basit bir iğne ile sükûnetini sağlayabilecekken..Buradaki *quietus* ile Hamlet, kendisini hayattan **tamamen** kurtaracak olan bir hareketten söz etmektedir, öyle bir

terk ediştir ki bu, beraberinde sessizlik ve sükûnet de getirir. “Karşılıksız aşk” deyiminin dış yüzeyinin altında bir yerlerde, bu tür bir huzura duyulan derin özlem yatmaktadır, belirtilmek istenen, bunun öylesine tam ve eksiksiz bir özgürlük aşkı olduğudur ki ölüm tek kurtuluştur.

Bu deyim ilk kez 1542’de, Sir Thomas Wyatt’ın **“Karşılıksa** Kalan Gerçek Aşktan Şikâyet” adlı eserinde kullanılmıştır; deyimin piyasaya böylece çıkması pek anlamlıdır, sanki modem olan bir şeylerin doğumunu müjdeler. Wyatt’m deyimi mutsuz aşklarla ilgili tartışmalara yeni bir derinlik getirmiştir, geleneksel saray aşkının sihirli çerçevesinden dışlanmış kişilerin tamamen yabancılaşmasını kayıtlara geçirmiş, dışarıda kalan kadın ve erkeklerin tutkulu hırs -ve düş kırıklıklarını- çok güzel anlatmıştır. Shakespeare’nin *Twelfth Night* [On İkinci Gece][2] **isimli** komedisinin başlangıcında Illyria karşılıksız aşk çeken sevgililerle doludur, fakat V. Perde’nin sonuna gelindiğinde oyundaki herkes eşleşir: Viola ve Orsino, Olivia ve Sebastian, SirToby ve Maria. Yalnız kalan tek kişi sonradan görme uşak Malvolio’dur. Uşak kandırılmıştır, hanımı Olma’nın kendisiyle evlenmek ve ona sınıf atlatmak istediğim sanmaktadır. Maria ve Toby’nin yazdığı düzmece mektupta Olivia ona şöyle der: “Bazdan büyük bir insan olarak doğar, bazılan büyüklüğe erişmeyi başanr, bazüanna ise büyüklük kendiliğinden gelir.” Kendisine olan hayranlığı ve hırsı yüzünden Malvolio ile çok alay edilir, sosyal konumunun üstündeki mevkilere çıkmaya heveslendiği, buna cesaret ettiği için çok hırpalanır. Ancak uşak oyunun sonunda fikirlerini hiç değiştirmemiştir: ‘Topunuzdan **intikamımı** alacağım,” der, hışımla sahneden ayrılmadan önce.

Karşılıksız Aşk aynı zamanda Huzursuz Aşk’tır. Sosyal engellerle uğraşacak sabn yoktur, aynca dini konulann dikkatini dağıtmasına izin vermez. Kolay kolay baştan savılmayı reddeder. Bu tip aşk kölelik taneline dayanmaz, aksine kölelikten azat edilmeyi hedefler. Tamamen özgürlük kavramı üstüne ku-nılmuştur, hizmet değil. Dolayısıyla, Rönesans döneminde karşılıksız aşk yaşayan insan figiirii çoğunlukla, içinde gizli bir, sınıf ve cinsiyet ayrımlarına ilişkin kısıtlamalara karşı çıkma eğilimim taşır. Belki de bu sebepten, Malvolio tüm saçmalıklarına rağmen, *On İkinci Gece’lân* son sahnesinde vicdanımızı sızlatmayı başarır ve aynı nedenle *Ali’s Well That Ends WelV*i [Yeter ki Sonu tyi Bitsin][3] izlerken tüm oyun boyunca kendini beğenmiş Dük Bertram’a karşılıksız bir aşk besleyerek

etrafta dolaşan doktorun kızı Helena’mn duygularım anlayışla karşılarız. Çünkü Malvolio ve Helena Shakespeare’nin komedi tiyatrosu saraylarının kalbindeki gerçek modem karakterlerdir Bu karakterlerde uzaktan uzağa yaşanan tutkulann devrimci bir veçhesi vardır.

Ergenliğin son dönemlerine gelindikte, karşılıksız aşk edebiyatı daha da politik bir özellik taşımaya başlar. Düş kınklığına uğrayan âşık, giderek daha çok toplumu protesto eden bir kimliğe bürünür. Dünyanın ilk trajik romanlarından biri olan Goet-he’nin *Sorrows ofYoung Werther’* inde (1774), [Genç Werther’in Acılan]” Alman orta sınıfından parlak ve çalışkan bir genç öğrenci olan kahraman, Charlotte adında bir kadına âşık olur. Problem Chariotte’un bir başkası ile nişanlı olmasıdır, nişanlısı Albert düzgün ve biraz kasıntı bir devlet memurudur, kadın daha sonra bu adamla-evlenir. Önceleri Werther, bu çiftin iyi bir dostudur, hep birlikte uzun geceler geçirilir, şiirler okunur, işlemelere bakılır, Chariotte’un piyanosu dinlenir. Ancak zaman geçtikçe kahramanımız Albert’in yanında giderde daha çok içine kapanmaya başlar, Chariotte’un yanında ise melankolikleşir.

Birçok XVIII. yüzyd okuruna, Werther’in kara sevdalı edilgenliği biraz fazla dokunaklı gelmiş olmalı; hatta Charlotte da sonunda onun devamlı ağlayıp sızlanmasını seyretmek zorunda kalmaktan bıkar ve: “Bir erkek gibi davran!” der ona, “Sana acımaktan başka bir şey yapamayan bir kişiye olan bu kasvetli bağ-hlığa bir son ver.” Fransız romancı ve eleştirmen Germaine de Stael, Werther’in kaderinin dokunaklıdan ziyade trajik olduğunu, çünkü romanın kötü bir toplumsal düzen içinde yaşayan hassas bir ruhun çektiklerim anlattığım ileri sürerken muhtemelen haklıydı. Kitabın ortalarına doğru Werther, yerel mahkemedeki görevinden istifa eder, çünkü yerel aristokrasinin sürdürdüğü düzeyde bir sınıf ayırımcılığım kabul edemeyecek kadar gururludur. Sınıfsal engellerden öte, ve daha bile önemlisi, Werther’in baş etmek zorunda olduğu bir diğer konu vardır. Coğrafi engeller. O yıllarda Almanya hâlâ biıbiriyle bağlantısız küçük prensliklerden oluşan bir yamalı bohça gibiydi. Bir prenslikten öbürüne geçmek kolay değildi. Werther gidecek başka yeri olmadığı için sıkıntıdan patlasa da taşrada oturmaya mecburdu; evinden ayrılmayı becerememiş ve düş kırıklığına uğramış bir ye-niyetme gibiydi.

Arkadaşına yazdığı bir mektupta, "Bazı kimselerden duyduğuma göre, cins ve asil atlar," der Werther, "çok yorgun oldukları veya ateşlendikleri zaman daha rahat nefes alabilmek için içgüdüsel olarak dişleriyle bir damarlarını ısırıp koparırlarmış. Ben de çoğu zaman böyle hisler duyuyorum, bir damarımı koparıp sonsuz özgürlüğü bulmak istiyorum." Ve işte böyle bir ruh hali içinde, bütün mesleki hayallerini toprağa gömdüğü günlerde, Werther'in Charlotte'a olan aşkı kendi kendini mahvetmeye yönelik bir saplantıya dönüşür; bu öyle bir saplantıdır ki sonunda kafasına bir kurşun sıkarak intihar etmesine sebep olur.

Başından sonuna Werther'in Chariotte'a karşı duygulan hep iki ucu keskin bir bıçak gibi aykırılık ve tutarsızlıkla doludur. Chariotte'un kendisinin de fark ettiği bir gerçektir bu: "Korkarım ki, bana sahip olmak için duyulan bu arzunun böylesine cazip görünmesinin aslında tek sebebi imkansız bir şey olması." Genç adam ona saplantılı bir tutku beslemektedir, çünkü kadın, Alman burjuva kültürünün en iyi ve ilerici özelliklerini taşıyan güzel bir örnektir -duyarlı, ihtiraslı ve açık fikirlidir. Fakat aynı zamanda Weriher, onu elde edemeyeceğini bildiği için özellikle onu istemektedir, kadının erişilmezliği bu açıdan kusursuz bir simgedir, onun yoluna çıkan bütün diğer engelleri de simgeler.

Romantik dönem bu tür engellere karşı yiğitçe yapılan saldı-nlara tanık oldu. 1770'lerde Amerika, İngiliz yönetimine karşı isyan etti. Aristokrasinin ayrıcalıklarına karşı çok güçlü bir ortak saldın olan Fransız Devrimi, 1789 yılında patlak verdi. İspanya ve Yunanistan'da liberal görüşlülerin isyanlan, Karayip-ler'de kölelerin ayaklanmalan yaşandı. Dönemin edebiyatında, daha az dramatik bir düzeyde olmakla birlikte, önceden planlanmış evliliklere karşı çıkan ve sınıflar arası evlilikleri belagat ile savunan kampanyalar yürütüldü. Bu, derlemeden yana olan bir dönemdi, bir **"kalkınma"** çağı idi; bu dönemde endüstri ve ticaret **alanındaki** gelişmeler coğrafi ve sosyal sınırlan yıkarak daha özgür ve daha açık bir Avrupa'nın kurulmasını sağladı. Zamanın olağanüstü şiirlerinden biri olan "The Revolt of Islam"da, Percy Bysshe Shelley, o devrin Türkiye'sindeki despot bir yönetime karşı yapüan hayali bir devrimi anlatır, şair burada kadın ve erkeği eşit, dost, aşk ve işte birleşmiş insanlar olarak anlatır. Jane Austen'in romanlan bile, muhafazakâr olmalanna karşın, aristokrat ayınmcdığını samimiyette eleştirir ve bir kadının aşkını seçme hakkım güçlü bir şeküde

savunur. Gerçekten de, kadmla-nn ilk kez arzu konusunda yazmaya başlamalan bu döneme rastlar. Tabii ki kadınlar, daha önceleri de aşk ve romans gibi konularda yazmışlardı, ancak Batı edebiyatında terk edilmiş kadınların çoğu erkekler tarafından dile getirilmiştir: Dido ve Phedre gibi veya *Yeter ki Sonu İyi Bitsin* oyunundaki Helena gibi kadınlar. Ama şimdi kadınlar en çıplak haliyle tutkuyu, kabul görmemiş sevgiyi ve karşılıksız aşklan anlatmaya başlamışlardı. Bu kadın yazarların amacı, Goethe gibi, sadece kişisel değil, aynı **zamanda** politikti de. Çünkü Mary Wollstonecraft, de Stael ve Madame Roland gibi devrimci feministlerin gözünde, romantik arzu sadece kendi öznel varlıklanm ortaya koymak için değil, politik özne olma haklarım da bildirmek için kullanılacak bir araçtı. Bu aynca 1791 yılının Fransız devrimcilerine yöneltilmiş anlandı bir kınamaydı; devrimciler özgürlük ve eşitliğe dayanan bir anayasa sözü vermişler ama sonunda kadınlara oy hakkı ta-mmayan bir şey hazırlamışlardı.

Bütün bu radikal kadınların arasında belki de en etkileyici olanı, Mary Shelley’in annesi ve *Vindication of the Rights of Woman* adlı kitabın yazan Mary Wollstonecraft’dı. 1796 yılında yazdığı *Letters from Sweden, Nonvay and Denmark* adlı eseri gerçek hayattan alınmış bir aşkın ve çekilen acıların öyküsünü anlatan çok güçlü bir belgedir. Bu özgün mektuplan İskandinavya’ya, sevgilisi, Amerikalı işadamı, maceraperest Gilbert İmlay hesabma yaptığı bir iş gezisi sırasında yazmıştır. İmlay, **devrim** sırasında Fransa’da birlikte yaşadığı kişi, ilk çocuğu Fanny’nin de babasıdır. İlk mektup serisinde Wollstonecraft, “şeytan sevgili” olarak adlandırdığı İmlay’den ayn kalmanın doğurduğu hislerle savaşır, ama sonralan terk edilmişlik duygusunu bir tür siyasi protestoya dönüştürmeye karar verir.

Wollstonecraft, mektuplannm basılmış versiyonunda gezisinin işle ilgili kısımlarını çıkarmış, onun yerine İsveç ve Norveç dağlannda geçen seyahatini çok daha romantik, hatta ütopik bir açıdan, eğitimli, duyarlı ve bağımsız bir **karimin** umutsuzca, kendisini evinde hissedebileceği bir mekân arayışı olarak anlatmıştır. Tarihin o döneminde böylesi bir yaratığa iyi bir yuva olabilecek hiçbir yerin bulunmadığım belirterek, dişi serseri kimliğim, Batı medeniyetinin başarması gereken birçok şeyin göstergesi konumuna dönüştürmüştür. .

Aşk ve cinsellik konularındaki özgür tutumu üe WoUstonec-raft yüzünü, Batı kültürünün ergenlik yıllanndan çok öteye, günümüze, geçmişte hüküm sürmüş olan sosyal ve cinsel engellerin birçoğunun aşıldığı, yıkıldığı XX. yüzyılın başlarına çevirmiştir. Şimdi, bizim aşklarımızın pek azına **imkânsız** aşk denebilir: Birlikte yaşamak, boşanmak, aldatmak... tüm bunlar giderde daha çok olağan sayılmakta. Günümüzde aşk, eskiye kıyasla, kişisel seçime bağlı basit bir mesele çoğunlukla; artık başan-sızlıklann suçunu adil olmayan toplumsal düzenin üstüne **atmak** o kadar da kolay değil. Belki de bu nedenle karşılıksız aşk, daha önceki devirlerde olduğu gibi bir **kahramanlık** öyküsü değil artık; yine bu nedenle, karşılıksız aşk giderek başarısızlıkla eş anlamlı olmaya başladı günümüzde.

Wollstonecraft ileriye, eski engellerin bir kenara atılacağı günlere ümitle bakar ama aynı zamanda yeni bir engelin de ortaya çıkacağının bilincindedir; İmlay ile ilişkisinin bozulmasının suçunu adamın giderek artan ticaret merakına yükler. Birçok insan için ticaret bir iletişim, işleri düzenleyen ve süratlendiren bir eylem, ortak zenginliğe götüren bir yoldur, fakat Wollstonec-raft açısından ticaret, dikkat dağıtan ateşli bir hastalık, anlayışı örten bir toz bulutudur. Ona göre serbest ticaretin peşine takıldığınız zaman, özgürlüğün ruhunu yitirirsiniz:

Ah! Kulağına şunları fısıldamak istiyorum -sen- kişiliğin ve sen, garip bir şekilde değiştin, ticaretin derinliklerine daldığından beri -farkına varmadığın kadar çok- oturup düşünmek için kendine asla vakit ayırmıyorsun ve aklını, daha doğrusu tutkularını, sürekli bir uyarılma halinde tutuyorsun - Doğa sana bir çok yetende vermiş, ama bu yetenekler ya uykuya yatmış, ya da sen onursuz işinin peşinde koşarken ziyan edilmekte - Ya sen kendini uyandıracak ve benliğini örten, kapatan bu kötü tozlardan silkinip kurtulacaksın, ya da hem aklım, hem de kalbim beni ahlaksızca kandırıyor - bana sadece bunun ne zaman olacağım söyle!

Londra’daki yeni arkadaşlarımdan birisi Claire adlı bir Amerikalı kadındı. Potansiyel taliplerini değeriendinnek amacıyla hazırladığı gizli bir akış çizelgesi vardı. Bunu uzun **zamandan** beri üzerinde özenle çalışarak geliştirmişti. Çizelgenin, hayatındaki erkekler konusunda tarafsız kalabilmesine ve onlann potansiyelini ölçmesine yardımcı olduğunu

söylüyordu. Söz konusu eıkeklerin davranışları, genellikle çok kullanılmış kanalları izlemekteydi; ancak bazen, nadir de olsa, erkeklerden biri alışılmışın dışına çıkıp, kendine özgü çılgın bir grafik çizmeye başlıyordu. Bu ise, ilişki bozulma yönünde gelişmeye başladığı takdirde, her şeyin tamamen kayıp edilmeyeceği **anlamına** geliyor-

du. Çizelgeye her zaman yeni bir bağlantı eklenebilir ve yeni bilgiler kazanılabilirdi. Bu akış çizelgesinin içerdiği bilgeliğin büyük kısmı zor kazanılmıştı ve Claire hâlâ onun vazgeçilmez olduğunu düşünüyordu. Çizelge geniş kapsamlı bir rehber olma yolunda ilerlemeye devam ediyordu.

“Pek tabii ki onu sana gösteremem,” demişti. “Ama sana çizelgede ne tip şeylerin bulunduğu hakkında bir fikir verebilirim. Örneğin bana, bir salı veya bir çarşamba günü telefon eden bir eıkeğin çıkma teklifini asla kabul etmemem gerektiğim söyler çizelgem.”

“Tamam. Ama neden?”

“Çünkü deneyimlerime göre, bu tip adamlar düzensiz, çaresiz ve ikiyüzlü olur.”

“Düzensiz, çaresiz ve ikiyüzlü ha?”

“Hayatım düzme sokabilmiş adam haftanın ilk gününde seni aramış olurdu. Bir sah veya bir çarşamba günü sana telefon eden erkek, hafta sonunun, Kuzey Kutbu’nun uçsuz bucaksız topraklan gibi önünde uzandığım ansızın faik etmiş bir erkektir ve seni bir yudum kanyak niyetine kullanmak istemektedir. Anlayacağın düzensiz, çaresiz ve ikiyüzlü biridir.”

“Gayet iyi **anladım,”** diye cevap verdim, biraz endişelenmiş-tim, “ama bu *The Rules’a* biraz fazla benzemiyor mu?”

“Hayır, çünkü benimki kişisel. Benim kişisel deneyimlerimin bir iirünü. *The Rules* çok geneldir.”

“Fakat burada sorun geçmiş deneyimlerimizden bir şeyler öğrenmemek değil, bilakis daima gereğinden fada şey öğren-metniz bence. Bir kez daha aynı şekilde kırılmak istemiyor, dolayısıyla çılgın genellemeler yapıyoruz, tek bir olaya dayanarak. Yani demde istediğim şu: Eğer ben kendi geçmişime aynı şekilde bakacak olsam, ne gibi saçma sonuçlara varmak zorunda **kalındım** bilmem -yani asla bilginler, doktorlar, hemşireler veya avukatlarla çıkmamam gerekir gibi bir sonuca mesela. Ve bir de bacaklanna tükenmez kalan kullanmadan resim yapabilen **kızlardan** da her zaman sakınmam gerektiğini. Ama insanlara haksızlık ediyorsun, onlar bira- bireydir. Onları bu şekilde belli tiplere çeviremezsin.”

FĞARKA/KaışdıksızAflt

‘Tabii ki insanları saçma tiplere dönüştürmemek gerek. Şu kızla ilişkin, sadece kız bacaklarına bir şeyler çiziktiıdiği için bitmiş olamaz, değil mi?”

“Hayır. Aslında pek hoş bir alışkanlıktı. O kadar hassas bir cildi vardı ki eline bir kurşunkalem alıp bacağının üstüne ‘Merhaba Greg’ yazabiliyordu.”

“Ne kadar harika bir şey,” dedi Claire, “insanın vücudunu, hatalarını anımsatan notlarla doldurabilmesi.”

“Eh, atinde sonunda silindiğini zannediyorum,” diye mırıldandım. “Yani zamanla.”

Yîımili yaşlarım iki uzun süreli ilişkiyle geçmişti; yakın zamana kadar da hiçbir kızla çıkma, randevulaşma **oyumum** oynamamıştım. Dolayısıyla otuz yaş gelip çattığında, endişelerle dolu bir döneme girmek beni şok etmişti. Benim gibi, karşılaştığım kadınların çoğu da dördüncü on yıllanndaydı. Hepsinin de geçmişinde bir başkasryla yaşadığı derin ilişkileri, ciddi bağlılıkları olmuştu. Şimdi onlar da yeni ilişki arayrşı içindeydiler **ama** aynı zamanda bunun gerektireceği şeylerin neler olabileceği konusunda ihtiyath davranıyorlardı. Eğer geçmiş bir dizi hata olarak yorumlanıyorsa, ki çoğunlukla öyleydi, onlar aynı hataları tekrarlamamak konusunda kesin kararlıydılar. Artık bir daha hatalı başlangıçlar olmamalıydı. Bazen çocuklar ilişkiye kur yapma döneminde musallat oluyor, yönlendiriyordu, bazen de sadece yalnız kalmaya duyulan

korku ve bıkkınlık. Burada esas sorun şu: Otuzlu yaşlannızdaysanrz, daha ilişkinin en başından itibaren bağlanma talebiyle karşılaşırsınız. Kur yapma ve flört süresi kısalmış, neredeyse sıfırlanmıştır. Artık hiçbir engel yoktur, ama artık hiç zaman da yoktur. Bu tür **baskılardan** kaçayım derken, aşk hayatım tamamen *English Patient* [İngiliz Hasta] filminin, savaş, insanlar veya uçaklar olmayan bir versiyonuna ben-zemişti: Geriye engin bir çöl kalmıştı.

Tanıdığım otuz küsur yaşındaki insanlar **çağımızın** kendine özgü ayrıcalıklarından fazlasıyla haberdarlar, bizden önce hiçbir Walr bu kadar biiyiik bir özgürlüğün tadım çıkaramamıştır. Fakat bu özgürlük, bazı bakımlardan açmazlarımızın daha da paradoksta »imasına neden olmuştur. Ergenlik döneminin sıkıntıları, o garip biçimli eşyalar temizlenip atılmıştı, yolumuzu kapatan ana babalar veya kolej klikleşmeleri artık bitmişti. Gençliğimizi evden dışarıya kovalamıştık. Fakat bir durum değerlendirmesi yaptığımızda, içine girdiğimiz geniş açık alanla ilgili bazı belirsizlikler olduğunu fark etmiştik. Artık etrafımız kol kola gezen gençlerden oluşan büyük kalabalıklar tarafından kuşatılmış değildi. Bizi sarmalayan toplumsal atmosfer zayıflamış, seyrelmişti sanki. Özgürlüğün tamamen kaybolma noktasına iyice yaklaşmıştık.

Teorik olarak şehirler, aradığınız aşkı bulmak açısından büyük umutlar vaat eden yerlerdir, aşkı bulma umudunun yüksek olduğu yerler: Londralı bir kadın, şehrin beş bölgesinden birinde uyuşabileceği bir erkeğin olması gerektiğini düşünür kendi kendine. Tabii İri burada esas sorun, kadının bu erkeği bulmak için **nasıl** bir yol izleyeceğidir. Ve belki de aynı derecede sorun olan bir şey de, onu bulduğunu nasıl anlayacaktır? Bir de şöyle düşünelim- Ortada ona kendini sunan bunca erkek varken neden ille de “gerçek aşk” diye bir fikre saplanıp kalsın? Teorik olarak çok fazla seçenek olması pratikte ona gerçekten önemli bir sorun getiriyor olmasın? Niye şu erkeği değil de öbürünü tercih etsin ki? İnsanın bir eşi olmasının yararlarından biri de onun sizi **dünyanın** geri kalan kesiminden korumasıdır. Sizi sadece akrabalarınıza karşı savunmazlar, izafiyet kurallarından da korurlar. Ancak büyük bir şehirde bekâr bir kişi olarak yaşamak, insanı neredeyse tamamen felç edebilecek bir olasılıklar dünyasında yasamaktır: İnsanda çok sayıda konuda çok fazla seçim yapmak zorunda olduğu duygusunu yaratır.

Geçmiş yüzyıllarda, herhalde insanın kendine eş ararken karşısına çıkan seçenekler oldukça sınırlıydı; eğer kadınsanız, hiçbir seçim **hakkınız,** olmayabilirdi. Ama şimdi, modem medya kültürünün varsayımlarına göre tüm eski engeller kaldırılmış ve insanın kendi ırk, yaş veya sosyal sınıfının ötesine yönelmesini engelleyecek Mçbir şey kalmamıştır. Seçim yapılacak saha çok büyüktür. Bu nedenle, metropollerde yaşayanların çoğu, **bekâr** arenasına kurnaz bir tüketici tavrıyla yaklaşır Mesafeyi bir derece koruyarak, temkinli, kendisini yeni seçeneklere açık tutup, biraz da, her zaman bundan sonraki masada veya bir sonraki barda daha cazip veya daha uygun birilerinin bulunabileceğine inanarak. Ne denli çabalarlarsa çabalasınlar onlar, benliklerini, aşkın o tatlı çılgınlıklarına kaptıramayacak kadar sofistike insanlardır; kendilerinin, olayın başından sonuna katı bir pragmatizm içinde ve garip bir şekilde içten pazarlıklı **davrandıklarım** fark ederler. Alman sosyolog Georg Simmel, “On the Metropo-lis and Mental Life”[4] adlı makalesinde, şehirlilerin, şehrin süregelen kargaşasına bir anlam kazandırma çabasıyla **nasıl** aşın rasyonel formlar geliştirdiklerine işaret eder. Fakat Simmel’in belirtmediği bir şey, bu insanların çoğu zaman her şeyi gereğinden fazla entelektüelleştirme eğilimine karşı şiddetli bir tepki gösterme ihtiyacı duymalandır. Belki de bu nedenle en *blasâ* şehirliler[5] bile, **hâlâ** romantik bir alınyazısının var olduğu inancını gizliden gizliye koynunda beslemekte: Bu'insanlar Bay veya Bayan Doğnı’yu bekliyorlar. Sanki ta derinlerde bir yerlerden hâlâ Ka-der’i çağmyorlar, gelip kendilerini bu sonsuz alışverişten kur-tamıası için.

Dante’nin zamanında toplumsal işlemler, hediye ve takas usulünün egemenliğindeydi. Fakat Rönesans’tan itibaren para, her zamankinden daha aynmcı ve özel bir biçimde evrensel arabulucu olarak yerleşti topluma. Pek açıkça belli olmasa da para, simdi de bizlerin olaylara bakış açımızı tamamen değiştirmektedir. Para her şeyi meta gibi görmemize, yani başka bir şey karşılığında değiş tokuş edilecek şeyler gibi düşünmemize sebep olur. Futbolcular, kanser ilaçlan, çikolata ambalajı, yağlı boya resimler... Bütün bu şeylerin birbirinden ne kadar faildi olduğu hiç önemli değildir, ter şeyi metaya dönüştüren sistem, bunların birbiriyle oranlı ve eşit olduğunu düşünmemizi sağlar. Her şeyin bir fiyatının bulunduğu bir dünyada, her şey aynı terazide tartı-labilir elbette. Birbiriyle acımasızca rekabet etmek zorunda bırakılan metalann da, varlıklarını sürdürebilmek için değişmesi, yeniliklere uyum yapması gerekmektedir. Bunlar, Danvin’in doğal seçim

sistemindeki türler gibi, “markanın” devamı için sürekli olarak kendilerini geliştirmek zorundadırlar.

Sistem, en azından başlangıçta, heyecan verici bir şeydir, tüketici arzularım hem özgür bırakan hem de isteklere çeşitlilik kazandıran bir sistem. Sorun, para ekonomisinin zaman içinde **insanın** eşyanın özelliklerine duyarlığım yitirmesine neden olması. Simmel’in de ifade ettiği gibi para “Olanca renksizliği ve kayıtsızlığıyla, bütün değerlerin ortak paydası haline gelir Şeylerin özünü, bireyselliğini, özgül değerini, karşılaştınlmazlığını geri dönüşsüz bir biçimde aşındırır. Her şey, paranın durmak bilmeyen **akıntısında,** eşit özgül ağırlıkta yüzer.”[6] Simmel’in tezine göre, bu nedenle şehirlilerin içinde yaşadıldan dünyaya ilişkin tutumları böylesine bıkkın ve kibirli bir üstten bakış içerir, bu nedenle şehirliler bu kadar rasyonel ve mesafelidir. “Para mübadelesinin beşiği olan büyük kentler, şeylerin alınıp satılabilir olma niteliğini, küçük yerleşimlere kıyasla çok daha çarpıcı şekilde ön plana çıkanr. İşte bu yüzden kentler bıkkınlığın da asli mekânıdır.”[7]

Giderde artan bir şevkle, bu durumun panzehiri olarak gördüğümüz aşka yöneliriz. Bizler, aşkın içine kapandığımız duvar

lan yıkıp geçmesini, bizdeki bireysellik duygusunu yeniden yaratmasını ve benzersizlik ve özel değerler gibi kavranılan tekrar onaylamasını isteriz. Ama, savunma içgüdüsünden midir, alışkanlıklardan kurtul amam aktan mıdır bilinmez, çoğu kez aşkın peşine düştüğümüzde nıh halimiz, satın alınacak bir meta aradığımız zamanki ruh halinin tıpatıp aynısıdır, yani bir tüketici gibi davranınz. Büyük olasılıkla yirmili yaşların sonlanna geldiğimizde, o zamana kadar birden fazla birliktelik yaşamışızdır. Sevgililerimizi sanki rakip maıkalan inceler gibi biıbirleriyle kıyaslamaya ve farklılıklarım araştırmaya, onlann iyi ve kötü yanlarım ölçüp biçmeye başlarız. Günümüzde, bir kimsenin ne kadar cazip bir insan olduğunu bir üçüncü kişiye anlatmak istediğimizde, ahşkanlıklanmız gereği onu şu veya bu film yıldızına benzeterek yani onu başka bir şeyin daha ucuz modeli gibi tanımlayarak anlatım. Bazen bu, bir şeyi başkasının yerine koyma mantığı, aşkın getirdiği düş kınklıklannm teskin edilmesine yarar; bu mantık her zaman orada hazır bekler ve bir ayrılıktan sonra “Denizde daha bir sürü balık var” diyerek bizi neşelendirir. Ancak bize, niçin seçmiş olduğumuz o

özel balığa sahip çıkamadığımızı açıklamak açısından pek işe yaramaz. **Paranın** psikolojisi, oldum olası istediklerimizi elde etmek için erdemli olmanın değil de sadece arzu etmenin yeterli olduğunu söyleye-gelmiştir özellikle; sanki bütün sorunun, yalnızca bir şeyi ne denli çok istediğimizle ilgili olduğunu savunur, **sanki** bunu ne kadar hak ettiğimizin hiç önemi yokmuş gibi. Her şeyi meta olarak algılayan sistem, bize "Ortada alınmaya müsait bir şey varsa, o orada elde edilmek için bulunmaktadır" öğretisini benim-setmiştir. Hepimiz, giderek daha çok egemenliği altına girmekteyiz bu sahip olma rüyasının. Belki de bu sebepten, günümüzde karşılıklı aşk yaşayan sevgililer böylesine vefasız ve ayran gönüllü; ve aşklarına karşılık bulamayan insanlar da böylesine kızgın oluyorlar. .

Metronun yürüyen merdivenlerine binmek, kent **yaşamına** özgü tutkular ile ilgili küçük bir komedide rol almak gibi bir

şeydir. 1830'lu yıllarda, Vıctorya döneminin insanlan, otobüse binip, diğer yolcularla karşılıklı koltuklarda oturup seyahat etmenin pek eğlenceli olduğunu düşünüyorlardı. Yürüyen merdivenleri görselerdi kim bilir ne kadar komik bulurlardı! Merdivenin basamaklarına adım attığınız zaman, karşı merdivende size doğru hareket eden sonsuz bir insan kalabalığı görürsünüz, karanlıklardan çıkıp yavaşça, kaçınılmaz Ur şekilde yukan tırmanan insanlar. Bu harekette öylesine kusursuz bir intizam vardır ki, onların size yaklaşması, önemi, gereğinden fazla vurgulanmış ve akıl almaz saçma bir yazgı gibi görünür. Sonra tam size yakınlaştıklarında, tam da yaklaşmanın bir karşılaşmaya dönüşebileceği noktada, insanlardan oluşan dizi yanınızdan gelip ge-çiverir, ansızın makas değiştiren bir tren misali. Ye bir trenin geçip gitmesinde olduğu gibi, sizde bıraktığı etki bir anlık bir uyumsuzluk, boşa giden beklentilere dair bir komedi izlenimidir. Yürüyen merdivenlere binmeye ne kadar alışkın olursak olalım, bu yollann ayrılması olayı, bilincimizin çok derinlerinde gömülü duran bir şaşkınlık duygusunu devam ettirir. Yanımızdan akıp geçen o yaşam yollan çok yakından geçer ama bizimkiyle kesişmez. O yollar ilerlerken geçmişimize doğru akar. Bunun başka türlü olabileceğini düşündüğümüz için kendimizi aptal gibi hissederiz. Sanki bu bağlamda, yürüyen merdivenler, karşılaşmamız asla kaderimize yazılmamış bir sürü insan hakkında merak ve ilgi duymamız amacıyla planlanmıştır. Merdivenler önce ayaklarımızı yerden keser, taşır, sonra, her yolculuğun sonunda hafif bir sarsıntıyla ayaklarımızın üstüne

yeniden **basmamızı** sağlar. Ani bir uygunsuzluk, bir farklılık hissederiz, o kadar. Bu deneyim baştan sona bir şaka üslubu taşır.

Eğer karşıdan gelen yürüyen merdiven uzakta ise, bu kez diğer insanlar daha da başka şekillere bürünür. Onlar bir dizi birbiriyle ilintisiz fikir veya arkamızdaki duvarda asılı reklam pandan gibi görünürler gözümüze. Böyle bir ortamda güzel bir yüz gördüğümüzde hissettiklerimiz kesinlikle bir reklama âşık olmaya benzer; diğer bir insanı bir meta, bir dükkânın vitrinindeki bir şapka veya bir hareketli bant üzerinde gelen bir tabak suşi gibi algılanz. İnsanın yiyeceklerle flört etmesi de bir başka garip oluyor -bir bant üstünde hoplayıp zıplayarak önümüzden geçerken bizi tavlamaya çalışan minik yemek tabaklan. Aynı şekilde garipsenecek bir deneyim de her zaman sizden uzaklaşan insanların size yaklaşmalan. Bu bağlamda karşılıksa aşk, belirgin bir ütopik özellik kazanmaya başlar: Karşılıksız aşk, kırsal kesimden gelmiş bir garibanın kentin acımasız koreografisine karşı çıkan yüreğine sahiptir. Kentin sınırlı yakınlık kavramım, dolaysız bir bağlantıya dönüştürmek için çabalamak büyük bir aptallıktır. Çoğu şehirlide, son-bakışta-aşk dramlarının sonu gelmez, hatta bu bir klişe konumuna erişmiştir, bu o kadar çok yinelenir ki artık sıradan bir şey olmuştur. Bu gibi şeyler sadece Londra’ya yeni gelenleri şaşırtıyordur herhalde, şehre yeni taşı-nanlan ve izleyerek taciz eden sapıklan.

Amerikalı yazar Edgar Allan Poe, Londra’da geçen, “Kalabalıkların Adamı” adlı bir öykü yayımladı 1840’ta. Öykü bir Alman deyimiyle başlar: *Er lasst sich nicht lesen,* yani “kendini okutmuyor”. Hikâyeyi, uzunca süren bir hastalıktan iyileşmekte olan bir adam, Londra’da bir cafe’nin büyük kavisli penceresinin önünde oturmuş anlatmaktadır: “Nekahet **döneminin** etkisiyle kendimi *ennum*in tam tersi olan o mutlu ruh hallerinden birinde buldum -zihnin önündeki tülün sıyrıldığı, elektriklenen zekânın... günlük işleyişini kat kat aştığı anlardan birinde.”[8] Yaşama dönmenin tadım çıkartan anlatıcı, gördüğü her şeyden sanatsal bir zevk alır, hikâyenin ilk yansım çevresindeki kentli kalabalık içindeki çeşitli kişileri sınıflandırmakla geçirir. İşadamlarını, asilleri, kumarbazlan, yankesicileri teşhis eder, değişik tür memurlar arasındaki ince faiklan anlatır. Tecrübeli bir gözle bakıldığı zaman, bir insanın mesleğim ve hatta **kişiliğini,** genel davranış biçiminden ve giyim tarzından anlamanın pek kolay olduğunu söyler, deneyimli bir kentli için etrafındaki kimseleri yerli yerine oturtmak dünyanın en kolay

işidir. Akşam karanlığı çökmeye başladığı sırada aklı bir adama takılır kalır, bu, altmış yetmiş yaşlarında yaşlı bir adamdır: “Birdenbire bir yüz sıyrıldı aradan... -benzersiz gariplikteki anlatımıyla bütün ilgimi kendine odakladı ve koyvermedi. Bu yüzdeki anlamı uzaktan yalandan andıran bir şey görmemiştim daha önce.”*

“Kim bilir,” dedim kendime, “bu göğüs kafesinde ne yırtıcı bir tarih yazılıdır!” Sonra onu gözümden uzak tutmamak -hakkında daha çok şey öğrenmek isteğiyle yanıp tutuştum."

Anlatıcı, caf&’den dışan çıkarak, bu yaratığın peşine takılır, adamın kim olduğunu ve ne yaptığım öğrenmek için müthiş bir arzu duymaktadır. Bütün gece boyunca adamı izler, onunla birlikte geçitlerden geçer, ıssız, dar sokaklan arşınlar, içki dükkânlarına, çarşılara girer çıkar. Ama adam hakkında dişe dokunur tek bir fikir edinemez, zira ihtiyar, dükkânlara girer çıkar fakat hiçbir şey satın almaz, tek kelime konuşmaz; bütün nesnelere çılgın ve boş sabit bakışlarla bakar sadece. En sonunda anlatıcı izlemekten vazgeçer ve okurlara dönerde şu son sözleri söyler

“Bu ihtiyar,” dedim kendi kendime, “kapkaranlık cürümün tipik bir örneği, dehası. Yalnızlığı dışlıyor. *Kalabalıkların adamı* o. İzini sürmede boşuna; ne kendisi ne de yapıp ettiği hakkında bügi edinebileceğim... ve ola ki Tann’mn en büyük bağışlarından biri *‘er lasst sich nicht le-*

I .

sen

Bu ilginç bir hikâye, hiçbir olayın yaşanmadığı, bir olay örgüsü olmayan bir korku hikâyesi. En açıkça görülen düzeyde, modem metropollerde artan suç unsuruna ilişkin bütün o XIX. yüzyıl kaygı ve korkularım anımsatıyor bizlere. Fakat hikâyede bundan çok daha fazla şey anlatılıyor. Çünkü aslında hikâyenin tam anlamıyla bir rüyaya benzer bir işlevi var, aynı anda birbirine oldukça karşıt iki ayn dilek anlatılıyor. Kentin inşam şaşırtan çeşitliliğinin karşısında bunalan Poe, insani an **sınıflandırmak,** belli kategorilere yerleştirmek istiyor, fakat aynı zamanda insanların bu sınıflandırmadan kaçabilmelerini, inatla ve esrarengiz bir biçimde kendileri olarak kalmalarım da istiyor. Bir başka deyişle, “Kalabalıkların Adamı”

hikâyesine eşit düzeyde iki bıibirine zıt koriaı musallat olmuştur: Birincisi kentte bireyleri izleyemezsiniz, yakalayamazsınız, ki bu durumda kent, son derecede korkutucu ve ne olacağı önceden kestirilemez bir ortama, bir suç yatağına dönüşecektir. İkinci koriaı ise bireyleri *takip edebilirsiniz,* ama bu sefer de bireysellik olgusunun kendisi, nesli tükenmekte olan tüllere benzemeye başlar, daha önce yaşamış varlıklardan birine dönüşür. Hikâyeyi bu şekilde yazmak suretiyle Poe, her iki düşünceyi de vermeye çalışmıştır. Amacı bizlere -ve kendisine- “çevremizdeki insanlar bilinçlidir ve insan isterse kitleler içindeki bireyleri arayıp bulabilir” güvencesini vermektir. Fakat aynı zamanda, finalde kişilik özelliklerinin kaçmasına izin vererek, her birimizde başkalarının yakalayıp anlayamayacağı bazı şeylerin bulunduğu düşüncesini de canlı tutmak ister.

Bu tez, hikâyeyi anlatanın yaşlı adamı özgür bırakma ihtiyacım da açıklıyor. Öte yandan anlatıcının, başta adamı izleme karan almaşım da aydınlatıyor; çünkü belli bir neden veya dürtü olmaksızın özellikle bu adamı seçmesi, aslında **anlatıcının** kendi kişilik özelliklerini ortaya koyması, herkesten başka oluşunu, farklılıklarım etkili bir biçimde vurguluyor. Gerçekten de bu öyküdeki en modem unsurlardan birisi bireyselliği, yani bireyi kalabalıklardan farklı kılan özellikleri, temelde **yakalanması** zor, biraz kaçak ruhlu, aksi huylu, kural tanımaz, sürekli olarak ağların arasından kayıp giden bir değer olarak görmesidir. XIX. yüzyıldan önce insanların, birey olup olmama konusunda kafa yormadıkları ileri sürülebilir, ancak istatistik ve standartlaştırma çağma gelindiği zaman bu tür bir endişe duyulmaya başlanmıştır. Belki de günümüzün birey kavramı yani bireyin biricikliği, istatistik çağının bir yan ürünüdür; varlığımızın sınıflandırılarak yok edilmesine karşı son umutsuz savunma çabalarımız.

Karşılıksız aşkın eski modellerinden, izleyerek taciz etmeyi ayıran şey budur işte: Çağımızın karşılıksız aşklarının kökeni kitle kültürüdür, kentli kalabalık deneyiminde bulunur bu kökler. Çünkü kentli kalabalığı bir topluluk değildir, insanlara kişisel ilişkilerden oluşan Ur dostluk ağı, aile bağlarının iletişim ağını sağlamaz. Tam tersine kent, çok büyük, soyut ve bağımsız bir varlıktır, hem yakın çevremizdedir han de soğuk ve uzak; süıekli değişir ama her zaman aynı kalır. Dolayısıyla modem kentliler çoğunlukla belli bir fanteziyi düşlemeye, geliştirmeye başlarlar, kendilerinin

özel ve eşsiz oldukları hayalini. Burada amaç kitlelere karşı bir tür panzehir üretmektir. Bir açıdan izleyerek taciz etme takıntısı bu fantezinin aşın uçlara vardırılmış bir halinden başka bir şey değildir, aynı anda kanıtlanmak istenen şey, hem izlenen nesnenin çok özel oluşu (benim aradığım kişi başka hiç kimseye benzemez) hem de öznenin de kesinlikle özel bir birey olmasıdır (benim ona olan aşkım eşsiz, benzersizdir). Bu tür tacizci kişiler kent yaşamının flört oyunlarından bıkmış, belki de bu oyunlan oynamalarına hiçbir zaman izin verilmemiş kişilerdir. Mesafeli tutumlarım fırlatıp atmak, eski zamanların samimi ve yakın ilişkilerine dönmek, sonu gelmeyen alışverişlere, sevgili etrafında pervane olmalara kısa devre yapıp mutluluğa ermek isterler. Tacizcilerin sorunu, kimliklerini tanımlama eylemini çok müthiş bir yoğunlukta yaşamaları ve neticede âşık olduklan şeyi mahvedip bitirmeleridir. Bir insanın kişiliğine saygı duymak, onu el üstünde tutmak bir şeydir, ama kendim o kişinin kimliğiyle tanımlamak, onunla özdeşleşmek, bir kişilik birleşmesi aramak bambaşka bir şey. En gerçek anlamıyla izleyerek taciz eden kişi kendi kendini yok etmeye yönelik bir eylem içindedir, çünkü peşine düştüğü nesneye karşı bilinçaltında birtakım kötü niyetler besler. Poe’nun anlatıcısı gibi, tacizciler de sevdikleri kişinin karakter özelliklerinin sadece cazibeli olduğunu düşünmekle kalmaz, onlann suçlu olabileceklerini de düşünürler: Yakalanmayı reddettiği için suçlu sayılması gerekir o sevgili.

Büyük kente taşınmamın sonuçlanndan biri de spor salonuna **O** gitmeye başlamam oldu. Benim sokağın **yanındaki** Wheeler Sokağı’nda, Victoria devrinden kalma, artık **kullanılmayan** bir tren köprüsünün kemerlerinin altındaydı salon. Daha evvel hiç spor salonuna gitmemiştim, burası benim için çok uygun bir yerdi, benim de idman yapmaya öylesine çok ihtiyacım vardı ki. Akşam üstleri ve hafta sonlarında oldukça düzenli bir şekilde spora başladım. Salona bir sürü kentli tip geliyordu, yakınlardaki bankalarda çalışanlar, Shoreditch ve Hoxton Square’den sanatçı ve tasanmcılar... En azından ben onlann öyle olduklarım varsaydım, zira salona devam edenleri kişisel olarak hiç tanıma-

dım, dolayısıyla onlann gerçek kimlikleri aklımda pek iz bırakmadı. Spor salonlarında kimse birbiriyle konuşmaz. Burası insanların sosyalleşme baskılarından kurtulmak ve azıcık kafa dinlemek için gittikleri iş ile ev arasındaki bir açık alandır. Eğer Jean-Jacques Rousseau tekrar dünyaya

gelip de Londra’da bir spor salonuna göz atabilse, mi sonunda o çok sevdiği doğa durumuna dönüldüğünü düşünürdü muhakkak, böyle düşündüğü için de kusuruna bakılmazdı elbet. Buralarda egzersiz aletlerinden oluşan, sanki ilk çağlardan kalma vahşi bir ormanda, yan çıplak insanlar dolaşır. İnsanlar birbirlerini tepeden tırnağa süzerler, hatta soğuk ve mesafeli kalmak şartıyla biraz flört bile edebilirler, ama gerçekte asla birbirleriyle konuşmak veya ilişki kuımak gibi bir gereksinimleri yoktur. Zaten spor salonu postmodem bir gelişmedir: Tamamen uygar bir ortam ama aynı zamanda bütünüyle toplumdan kaçanlara uygun bir mekân. Burada, bütün engeller kaldırılmıştır ve bütün üyelerce paylaşılan kusursuz bir eşitlik vardır, her nedense bu özellikler sohbet etmeyi gereksiz kılar, hatta herhangi bir tür samimiyetin oluşmasına mani olur. Sanki insanlar ortalıkta spor kıyafetleri içinde dolanırken, diğer üyelerle aralanndaki ruhsal mesafeyi bir şekilde koruma ve kendi başlarına kalma gereksinimini her zamankinden fazla duyarlar.

İlk girdiğimde, spor salonunu yeraltında kurulmuş bir atölyeye benzettim. Esas salon büyük ve iyi aydınlatılmış bir odaydı, buraya bir sürü egzersiz aleti doldurulmuştu. Kürde çekme ve ağırlık kaldırma makineleri uzun bir sıra halinde dipteki duvara paralel olarak yerleştirilmiş, karşısına tüm duvan kaplayan boy aynalan dizilmişti, bu aynalar bütün salonu yansıtıyordu. Koşu ve yürüyüş aletleri odanın öbür tarafına diziler halinde yerleştirilmişti, hepsi de yüksekçe bir yere monte edilmiş biıkaç TV monitörüne bakıyordu; ekranlardan sürekli olarak spor, göz ka-maştıncı imgeler ve MTV ilahileri akmaktaydı. Tepeden bakan pop yıldızlan bize gülümsüyor, bizleri uzaklarda bir yerlerdeki sağlık ve güzellikler ülkesine çağınyoıdu, bu arada bizler de aşağıdaki lastik yollarda taban tepmeye devam ediyorduk inatla. Bu mekân insanda araf katında azap çektiği hissini uyandırıyordu. Egzersiz aletleri bizi ölümsüzlüğe doğru **tırmanma** konusunda yüreklendirmek için oraya konmuştu sanki, aynalar da çabalarımızın bizi hiçbir yere götürmediğini **görebilmemiz,** için vardılar. Hiçbir yerde gölge yoktu. Her şey açıkça teşhir ediliyordu bu meydanda.

Bazı üyelere karşı, mesafeli olmakla birlikte, alışkanlıkla karışık bir yakınlık duymaya başlamıştım; bu üyeler dikkatimi çekiyor, hoş bir eğlence katıyordu çalışmalarıma. Ağırlık kaldırmaktan, ileri geri gidip gelmekten ve aynadan yansıyan görüntülerine kaşlanm çatıp bakmaktan başka bir şey yapmayan erkeklerin bu halleri beni her zaman çok eğlendinniştir. Bir de

kar-ayakkabısı makinesine çıkıp düşsel bir Everest'e **tırmanan** dağcı havası ile transa geçen insanları izlemekten müthiş zevk alırım. Fakat en çok yerdeki matlann üzerinde oturup, başkalarına yasaklı bir konsantrasyon kentimin duvarlan arasına kapanarak yoga veya *pilates* yapan kadınlardan hoşlanırım. Bu kadınlar, kendilerinden başka herkesin yaptığı egzersizlerin garip bir şekilde çocuksu görünmesine sebep olurlar. **Kaçınılmaz,** biçimde merak etmeden duramadığım bazı özel kişiler de vardı; erkek soyunma odasmda, en büyük aynanın önüne geçip göğüs kıllarım fönle kurutan adam gibi. Ne tür bir desen yapmaya çalışıyordu acaba? Ancak bütün bu kişilerle ilişkim tamamen bir seyirci olarak devam etti sadece; asla onlardan biriyle konuşmadım. Ta ki salona kaydoluşumun birinci yılım tamamladığım sıralarda bir kızla konuşana kadar... İlgilendiğim yegâne kızdı o. Daha doğnısu kız benimle konuştu.

Kızın kahverengi gözleri, kısa san saçlan, temiz, açık bir yüzü ve geniş, güzel bir gülüşü vardı. Bundan birkaç hafta önce, kasımın sonlarına doğru fark etmiştim kızı ilk kez. Onunla jimnastik aletlerimizi değiştirirken kısaca gülümsemişti hafiften. Bu aslında önemsiz bir olay, salonun davranış kodlanna aykın minik bir jestti. Bir sonbahar günü esen hafif bir esinti gibi gel**mişti,** zarif bir tehlike işareti; o kadar yumuşak ve tatlı bir tehlike esintisiydi ki her şeyi hemen hemen bulduğu gibi bırakmıştı; belki eskiye kıyasla biraz daha heyecanlı, biraz da yüzü kızarmış bir hale getirmişti beni. Âşık olduğumuz insana karşı hissettiğimizi faik ettiğimiz ilk duygunun neden çoğunlukla ılındı bir **kızgınlık** olduğunu bilmiyorum. Bunun nedeni belki biraz kıskanmak, belki korkup çekinmek, belki de sadece bedenin ileride başına geleceği kesin olan acılara karşı kendim güçlendirme çabasıdır. Kalplerimizde bir gedik açılır açılmaz savunma sistemi devreye girer ve haşan onarmaya girişir, zaten nefsi müdafaa mrifaniTmalanmız. **karmakarışık** ve işe yaramaz istihkâm duvarları inşa etmekle meşguldür bir yandan, bu sistemlerin bizi neye karşı savunduklan konusunda daha herhangi bir fikrimiz dahî yokken. Ancak bu tür duvarlar nadiren etkili olur, çünkü duvarlar, aşkın kristalleşmek için tutunabileceği yarık ve gediklerle doludur. Bilmem söylemeye gerek var mı, ama birkaç hafta sonra onu yine gördüğümde, kızın olağanüstü güzelliği başımdan aşağı kaynar su misali döküldü, acı veren gerçekler gibi. Güzelliği beni incitti, yaraladı; tüm benliğimin içinden umursamaz ve **mantıksız** bir şiddetle geldi geçti. Bana gülümseyip konuştuğunda önceleri ne dediğim işitemedim bile; başımın

içinde öylesine korkunç bir kasılma, gerilme ve inilti vardı ki, sanki beynimin içinde dev bir tanker manevra yapıp duruyordu.

Niçin bu kıza âşık olmuştum acaba? Bunun hesaba, ölçüp biçmeye gelir yanı yoktu. Bir seçim yapmak zorunda olmamak ne kadar harikulade bir şey! Peki beni ona, başka birisine değil de sadece ona doğru çeken şey neydi? Stendhal’e göre güzellik, yalnızca bir mutluluk vaadidir. Bu nedenle her birimizin güzelliğin nerede bulunabileceğine dair faiklı kanısı vardır. Carson McCullers’in *The Ballad cfthe Sad Cafe* adlı eserinde dediği gibi: “En vasat bir insan bile, çılgın, ölçüsüz ve bataklığın zehirli laleleri kadar güzel bir aşkın nesnesi olabilir.” İyi de, bu kızın güzelliği bana ne gibi bir mutluluk vaadi vermişti acaba? Ayrıca bu vaat nasıl verilmişti? Londra’daki onca sanşın kızın arasında neden onu seçmiştim? Nedeni yumuşak kahverengi gözlerindeki bir şey miydi, yoksa o tatlı aydınlık yüzünde gördüğüm bir şey mi? Belki de o gülüşü, yüzüne yayılan o cömert gülümsemesi; hayatın benzersiz, coşku dolu bir şey **olduğundan** gayri bir şey söylemeyen, anlatmayan o gülümsemesi. Bu **gülümseme** acaba geleceğe yönelik bir prototip mi, yoksa geçmişin anımsanması mıydı? Yüzü, bana bir şekilde, ilk çocukluk yıllarımdan yarım yamalak hatırladığım, beni sevip yönlendiren kişilerin, annemin veya teyzelerimden birinin, gençlik samanlarındaki yüzünü anımsatıyor olabilir miydi? Ya da uzun **zamandır** unutulmuş, asla elde edemeyeceğimi düşündüğüm bir başka gururlu güzeli mi hamlatıyordu acaba? Ne olduğunu çözmek imkânsızdı.

Genelde böylesi beklenmedik tutkuları kuşkuyla karşılamaya çalışırım. Geçmiş ilişkilerimden hiçbiri bu şekilde aniden başlamamıştı. İlişkilerim yavaş yavaş başlamış, **zamanla** gelişende derinleşmiş ve zenginleşmişti. Benim deneyimlerime göre yıldı-nm aşklan tam da şöyle bir anlama geliyordu; Başı boş bir yıldırım çarpması, bir kez yakıp geçen, biten ilişkiler. Gerçek deneyimlerden farklı bir yaşam alanım işgal eder bu tür ilişkiler; gidilmeyen yolların veya başka tür yaşam seçeneklerinin bann-dığı ayn bir ülkeyi. Belki de bu tür ilişkilerin daha ileri gitmemiş olması doğru bir şeydir. Belki de tek bir kez tezahür etmekle kendilerine özgü kusursuz formu **bulmuşlardır** Yani en azından bunlar hakkında böyle düşünmeyi istiyordum; yitirilmiş fırsatlar olarak değil de, hayatın gizemlerini ortaya çıkaran olaylar olarak.

Geçmişe dönüp bu tür aşklan düşünürken sakin ve mantıklı bir biçimde felsefe yapmak mümkündür, fakat âşık olduğunuz sırada bu asla bu kadar kolay olmaz. Bu kıza niçin böylesine hızla ve yoğun bir şekilde tutulduğumu anlayamıyordum bir türlü; saçma ve çocukça bir durumdu. Ama kendimi engelleyemi-yordum işte. Ben aklımı başıma toplayamadan, kenarda köşede gizli kalmış bütün hayallerim ortaya çıkmıştı bile. İlk bakışta

F7ÖN/Karşılıksız Aşk aşk olgusunu artık aptalca veya yüzeysel bulmuyordum.

97

“Buraya oldukça sık geliyorsunuz, değil mi?” dedi kız, “Çok spor yapıyor olmalısınız.”

“Evet artık küçülmeye başladım,” dedim, bir yandan da bu laflan edenin kim olduğunu merak ediyordum, çünkü hiç de benim söylemek istediğim sözler değildi bunlar. “Buna bir dur demem gerek.”

“Olabilir... Siz saatlerce durmadan koşabiliyorsunuz, gördüğüm kadanyla. Ben o kadar güçlü değilim.”

“Buraya oldukça sık geliyorum herhalde. Çök yakında oturuyorum, Calvin Sokağı’nda, hm işten biraz olsun uzaklaşmak iyi geliyor.”

“Ben Brick Lane’de oturuyorum,” dedi. “Önceden Victoria Park **yalanlarında** bir dairem vardı. Buraya yani taşındım sayılır. Harika bir yer değil mi?”

Başımı **salladım,** o da bana bir kere daha gülümsedi. “Çok formda olmalısınız,” dedi.

“Ben çok yaşlıyım,” dedim, ne alakası varsa. Gerçekten de pek yaşlı hissetmiştim kendimi o anda. Son kez âşık olduğumdan bu yana çok zaman geçmişti.

“O kadar da yaşlı olamazsınız,” dedi, beni hoşnut etmeye çalışıyordu. “Ama neler hissettiğinizi anlıyorum. Ben de yirmi altı yaşına girdim bile.”

Yirmi altı ha! Daha da beteri olabilirdi tabii Kız yiımi iki yaşında falan olabilirdi mesela. Veya on sekiz. Tann’ya şiikür on sekizinde değildi.

“İsmim Gregory,” dedim, her nedense ismimi kısaltmadan söylemiştim, sonra elimi uzattım ona.

“Seninle tanıştığıma memnun oldum, Gregory.” Yavaş yavaş konuşuyordu, sanki küçük bir çocuğa hitap edermişçesine, bir tür tpmkinli sevecenlik vardı sesinde. “Benim adım Charlotte.” “Charlotte, biliyor musun, spor salonundaki onca insan arasında **tanışmayı** en çok istediğim kişi şendin,” dedim. “Şimdiye kadar hiç kimseyle konuşmadım.”

Bir şekilde bu **laflar** pek <fe uygun kaçmadı galiba. **Aslında** egzersiz aletlerinde çalışırken kızlarla sohbet etmek gibi bir huyum olmadığım belirtmeyi amaçlamıştım ama **“Yaratığın”** bir insanla ilk karşılaştığında yaptığı girizgâhı andırıyordu fazlasıyla.

“Ne kadar garip,” dedi. “Neden?”

“Bilmem, nedense ilgimi çektin. Çok ilginç bir yüzün var.” “Bugün kendimi pek de ilginç hissetmiyorum. Akşamdan kalmayım, üstelik boyalara bulanmış bir şort giyiyorum.” tfı?m rahat ve umursamaz bir davranış tam vardı; cazibesi tamamen doğaldı. Onunla aramızda binlerce mil vardı sanki; o âşık fflan değildi besbelli.

“Burası bence sohbet için pek uygun bir yer değil,” rindim birdenbire. “Arkadaşlık etmek için hiç elverişli bir yer değil burası. Benimle bir içki içmek ister miydin, yani bir ara?”

Çok cüretli bir çıkış yapmıştım ama onun spor salonuna ne kadar düzensiz ve seyrek olarak geldiğini biliyor, o anda bir buluşma ayarlamazsam onu tekrar görene kadar çok uzun /aman geçebileceğinden koıkuyordum.

“Belki,” dedi. “Birlikte olduğum birisi var bugünlerde. Ama neden olmasın?”

“Bu konuyu bir düşün hele. Olmazsa da dart etme.” Birdenbire, nereden geldiği belli olmayan bir dürtüyle çıkma teklifimi geri çekmek, hatta kendimi **ondan tamamen** uylaştırmak, içime kapanmak istedim. Gücümün yettiği tek hediyenin bu olabileceğini fark etmiştim: Daha durumu aniamamıd»»n onu, duyduğum bu aşkın baskısından kurtarmak.

Biraz daha konuşmayı sürdürdük, mesleklerimizden, East End’de yaşamaktan söz ettik. Ondan sonra kız: “Seninle tanıştığıma memnun oldum Gregory, gitmeliyim. Yüzme **vaktim** geldi,” dedi.

Yirmi dakika sonra ben de yüzme havuzuna gittim. Kız havuzun sonuna kadar yüzdü ve sudan çıktı. Gülümseyişi her zamankinden daha ışıl ışıldı.

“Seni nereden bulabileceğimi bilmiyorum,” dedim. “Sana telefon numaramı vereyim mi?”

“Dur ben sana e-mail adresimi vereyim,” dedi, harfleri teker teker söyleyende yazdırdı. “Bir medya kuruluşunda çalışıyorum. Merkezimiz Holbom’da. İşyerime yazabilirsin.”

Bir kere gaza gelmiştim ya, ondan başka bir şey düşünemez hale gelmiştim. Hanen ona bir e-mail göndendim, onunla tanışmanın ne kadar hoş bir rastlantı olduğunu anlattım, içki içmek için çıkabileceğimiz bir gün önerdim. Bu hevesli davranışlarımda korkunç bir şeffaflık vardı. Duygularımın ne kadar aceleci ve coşkulu olduğunu keşfetmesi için tüm mektubu okumasına bile gerek yoktu aslında, zamanlamam her şeyi açığa vurmuştu zaten. Serinkanlı davranmanın, bir iki gün beklemenin çok daha iyi olacağının farkındaydım. Ancak bu tür taktikler benim gücümü aşıyordu. Temellerimden sarsılmıştım, öyle ki her yeni saat başka bir duygusal çöküntüyü getiriyordu beraberinde. Bazen tüm katların yıkılıp birbirinin üstüne yığıldığım, oluşan müthiş büyük boşluklarda daha önce hiç farkına varmadığım bir yoksunluk duygusunun belirdiğini hissediyordum. Ertesi gün cevap vermeyince her şeyden mahrum edilmiş olduğum duygusuna kapıldım. Pek tabii ki durumun ne kadar saçma, hatta gülünç olduğunun faikındaydım: Biz birbirine tamamen yabancı iki

insandık, bir iki cümlelik bir sohbetimiz olmuştu, üstelik benim **laflarım** da o durumda söylenebilecek en aptalca sözlerdi. Bu herhangi bir ilişki için nasıl bir temel oluşturabilirdi ki? Hiç kuşkusuz, **insanın** aşkım kristalleştirme ümitlerini bu kadar zayıf bir dala **bağlaması** kesinlikle su katılmamış bir delilikti. Her şeye rağmen ağacın dallarında bir dizi minik elmas panldamaya başlamıştı bile.

Stendhal'in bir arkadaşı bir zamanlar ona şöyle demiş: "Bir kadına âşık olduğun zaman kendine şunu sormalısın: Bu kadınla ne yapmak istiyorsun?" Bu sorunun yanıtı, asla sandığınız kadar âşikar olmayabilir. Chariotte ile ilgili düşlerimde, ikimizi kentin sokaklarında birlikte yürürken, bazı yerlerde gezerken,

1

Bkz. *Kadın "İkinci Cins'* 3 cilt, çev. Bertan Onaran, Payel Yay., 1993.

2

Bkz. *Hamlet,* çev. Can Yücel, Adam Yay., 1997; çev. Bülent Bozkurt, Remzi Kitabevi, 2000.

3

Bkz. *Yeter ki Sonu İyi Bitsin,* çev. Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi, 1992.

4

Bu makale 'Metropol ve Tinsel Hayat" adıyla, Nazile Kolaycı tarafından çevrildi. Bkz. *Modem Kültürde Çatışma,* İletişim Yayınları, 2003. (y.h.n.)

5

Simmel'in *bfasâ* tutumu dediği şey metropolle birebir ilişkilidir. Bildiğimiz aptal, yarım akıllı gibi tiplerden farklı olarak *blas6* yeni duyumlar karşısında uygun enerjiyle tepki vermede yetersiz, bıkkın, donuk bir kişidir. Metropolde sınırsız zevk peşinde geçirilen bir hayat, şehirliyi bıkkınlaştırır; öyle çok uyaran vardır ki sinirler artık tepki vermez olurlar. Bu ruh halini belirleyen bir etmen daha vardır: Bütünüyle içselleştirilmiş para ekonomisi,

yani şeylerin çeşitliliğini eşdeğer kılan en büyük tasviyeci para. (Bkz., a.g.y, ss. 90-91) (y.h.n.)

6

a.g.y. ss. 91-92.

7

a.g.y. s. 92.

8

“Kalabalıkların Adamı", *Çalınan Mektup*, çev.: Tomris Uyar, Dost Kitabevi Yay 2000, ss. 71-72.

a.g.y., s. 77,

bazı şeylere bakarieen hayal ediyordum. “Bak,” diyordum, “işte keşfettiğim şeyler burada. Bunlar hep senin için.” Onun yarımdayken en çok sevdiğim şeylerin hepsi, binalar, resimler, müzik, kitaplar, saklandıktan yerlerden yavaşça çıkmaya başlayacaklardı. Böylece yıkılmış, düşkün ve solgun dünya kademe kademe, başanyla geri alınmış olacaktı. Bu gibi şeylerin, daha en başından beri ihmal edilmesine nasıl müsaade ettiğimizi pek de bilemeyiz ama içgüdüsel olarak onlanna hâlâ orada, bütün zenginlik ve çeşitlilikleriyle var olduğunu, sadece yeniden keşfedilmeyi beklediklerini hissederiz. Epey bir zamandır, aslında ne yaptığımın farkına bile varmadan, kendimi bu tür zevklerden yoksun bırakmıştım, daha doğrusu bazı hazlan ertelemiştim; sanki yaşama dönüş oyununu sahnelemek için bir mazerete, beni haklı çıkaracak bir nedene gereksinimim olduğunu düşünüyordum, dünyayı sevmek için daha iyi bir nedenim olmasını bekliyordum daima.

Charlotte e-mail’ime iki gün sonra cevap verdi. İki kişiden biri bir başka beraberliği yaşadığı zaman, bir adamla bir kadın arasında yeni bir arkadaşlığı başlatmanın ona çok aykın gelmese de, muhtemelen pek de iyi bir fikir olmadığım düşündüğünü söylüyordu. Bu nedenle benim içki teklifimi kabul etmemesi gerektiğine inanıyordu. Ama spor salonunda karşılaşır ve sohbet etmeye devam edersek belki de zamanla salon dışında buluşmak meşru bir eylem olabilirdi. Çok iyi yazılmış, mantıklı bir mektuptu. “Meşru” kelimesini kullanış tarzım sevmiştim. Güzel bir kelimeydi şu “meşru” kelimesi. Sanki yaptığı şeyi kurallara olan saygısından dolayı yapıyormuş ama bir yandan da gizlice kural-lan aşmanın yollaruu anyormuş hissini veriyordu, her ne kadar pek masum bir şekilde de olsa. Onunla konuşmamızdan sonra mi büyük dileğim eıkek arkadaşının tamamen kendi uydurması olmasıydı, gerçekleri örtüp gizleyen bir tür perde gibi. Bu dileğim gerçekleşmeyince, bu sefer onu bırakmak üzere olduğu ümidine kapıldım. Ne de olsa erkek aıkadaşmdan “Bu günlerde birisiyle çıkıyorum” gibilerinden bahsettiğine göre pek de de-

mirbaşa benzemiyordu adam. Yediği mektup bu yorumu biraz zorladı una hepten de yerle bir etmedi. Büyük olasılıkla beni başından savmaya

çalışıyordu ama duygularımı incitmemek için bunu dolaylı ve yumuşak bir biçimde yapıyordu. Fakat bir yandan da, kızın kur sürecini yavaşlatmaya çalıştığı ihtimali vardı, hani "çok kolay kazanılan ödülün değeri az bilinir" hikâyesi...

Bana göre sorun, kesinlikle, spor salonu sohbetlerinde başardı olamayışımdı. O mekân ve atmosferde konuşmamı imkânsız kılan bir şey vardı. Ama daha büyük ve önemli bir konu vardı: Spor salonu Charlotte'nin nadiren uğradığı bir mekândı aslında. Belki bundan sonra daha sık egzersiz yapmaya gelir diye umuyordum. Davranışlarındaki en ufak değişiklik bile bir işaret sayılabilirdi. Yapılacak en iyi şeyin beklemek ve olacakları görmek olduğunu biliyordum. Bu arada, salona bağlılığım korkunç derecede artmıştı. Her akşamüstü bir koşu işten eve geliyor, ondan sonra da kendimi doğru koşu aletinin üzerine atıyordum. Gabri-el'i veya arkadaşlarımdan herhangi birini görmeyeli uzun zaman olmuştu. Saçma bir inatla bir sürü toplantı, akşam yemeği, randevu ve parti davetim reddediyor, bunların yerine hiçbir hedefe varmayacak olan o lastik yol üzerinde neredeyse yerlerde sürünene kadar koşuyor, koşuyordum.

Bir ay sonra, oturup bir durum değerlendirmesi yaptım. Charlotte ile bir iki e-mail daha yazmıştık karşılıklı. Anlaşıldığına göre birkaç ortak noktamız vardı. Değişik zamanlarda olmakla birlikte ikimiz de aynı üniversitede okumuştuk. O da, benim yeni işyerim olan University College'de çalışmıştı bir zaman. Aslında, orada çalıştığım ilk yıl boyunca benim binamın tam **karşısındaki** binada, Aıkeoloji ve Antropoloji'de yüksek lisans yapıyormuş. Şimdi o da, doktoraya başlamak istiyordu, benim de doktora derecem vardı. Hâlâ kız hakkında pek az şey biliyordum, ama keşfedebildiğim kadan ona olan ilgimin daha da artmasına neden olmuştu, çünkü birbirimizin hareketlerini epey uzun zamandan beri sanki gizlice izliyonnuşuz gibi görünüyordu.

Bütün bunlara ilaveten gerçek bir iletişim sorunu vardı ortada. Sadece dördüncü e-maiPimi **yanıtlamayı** ihmal etmekle kalmamıştı, spor salonunda kazara karşılaşmayı da hecelemiyorduk bir türlü. Bu durumdan çıkanlabilecek bir iki sonuç vardı: Birincisi, kız beni görmek için pek acele eder gibi görünmüyordu; İkincisi, gerçek bir erkek aıkadaşı mevcuttu, benim gizlice ümit ettiğim gibi Anna adında pelüş bir bebek değildi bu

arkadaş kesinlikle. Ayrıca spor salonuna bu kadar çok devam etmem de birtakım beklenmedik sonuçlar verdi. Her gün egzersiz yapmam ve doğru dürüst beslenmemem, bedenimde acayip gelişmelere sebep oldu. Giderek daha sağlıksız bir hale gelmeye başladım; oluşturmayı becerebildiğim az bir miktar **kas** ise, garip bir şekilde bedenimin hep aynı tarafında gelişti. Bir ay daha böyle devam edersem yengece benzeyeceğimi düşündüm. Herhalde yengeç gibi yan yan yürüyecektim artık. Acaba Charlotte sadece yan yan yürüyebilen bir adamla çıkmak **konnsunda** neler hissederdi, kim bilir? Düşüncesine bile dayanamazdım bunun. Daha da beteri, spor salonuna yaptığım ziyaretlerin iyice sıklaşmasından dolayı bazı kadın üyeler bana bir garip bakar olmuşlardı. Kadınların aralarında “O sürüngen herif yine gelmiş,” diye konuştuklarını sanıyordum, “Niye o da herkes gibi ileri doğru yürümez ki?”

Yine de her şeye değerdi. Bir iki ay sonra bir gün, koşu makinelerinden birinde tabana kuvvet koşarken bir yandan da gözlerim yükseklerde dizili duran TV monitörlerini tarıyordu ki birden aşağıdaki boy aynalarında bana ya da başka birisine el sallayan bir kızın farkına vardım. Charlotte idi, yani **sanırım** oydu. Han d sallıyor han de yürüyordu. Bana el sallıyor ve kapıya doğru gidiyordu. Kulüpte başka hiç kimseyi tanımadığına göre, el salladığı kişi kesinlikle ben olmalıydım. Fakat aynı zamanda hızla kapıya doğru yürüyordu. Ben ona elimi **sallamadım,** çünkü ancak kapıdan çıkıp gittiği sırada kim olduğunu anlayabildim. Şimdi bu ne demek oluyordu, hem el sallamak hem de yürüyüp gitmek? El sallamaya mecbur değildi, zaten el **sallamadan** önce onun orada olduğunu faik etmemiştim ki! Acaba yürümek, el sallamayı tamamlayan bir davranış mıydı, yoksa tam tersi mi? Bu konuda ne kadar çok kafa yorduysam kafam da o kadar karıştı: Bu hareketin anlamı neydi? Bana ne gibi bir mesaj iletmek istemişti, utangaç bir merhaba mı yoksa dostça bir Allaha ısmarladık mı demişti?

Charlotte! Charlotte! Goethe’nin Werther’i kendi Charlotte’uyla ilk kez karşılaştığında, kız bir Alman kır evinin girişinde duımuş, bir grup çocuğa, yaş ve iştah durumlarına göre ayarlayarak ekmek dilimleri dağıtıyordu. Kız, kollannda ve göğüs kısmında pembe kurdeleler olan sade bir beyaz elbise giymişti. Daha **yarım** saat önce köy kızlarından birisi Werther’i Charlotte’a âşık olmaması konusunda uyarmıştı, zira kız başka biriyle sözlüydü. Bu bilgiler Werther’i hiç de ilgilendirmemişti, çünkü o an için kız bir isimden

başka bir şey ifade etmiyordu. O günün ilerleyen saatlerinde, kızla bir baloya gittikten, onunla dans ettikten, birlikte müthiş bir duygu fırtınasına kapılıp Alman şiiri üzerine sohbet ettikten sonra kızın başkasıyla nişanlı olduğu gerçeğim bir kez daha hatırlayacaktı , ama o zaman da iş işten geçmiş olacaktı, kıza çılgıncasına âşık olmuştu bile.

Goethe'nin Charlotte'u gibi, East End'in Charlotte'u da açık fikirli, dost canlısı, zeki ve mantıklı bir kızdı. Ancak o da edebiyattaki atası gibi başkasıyla sözlüydü. Ama belki de hâlâ biraz ümit veya kuşkulu bir durum vardı, onun peşine düşmemi haklı gösterecek. İyi de, böyle davranmakla ne kazanacağımı umuyordum ki? Onun **yaşantısına** zorla girme fikri, başarılı olsa bile, son derece grotesk bir fikirdi. Aklımdan geçen senaryoların içinde yegâne olumlu olanı, ki buna senaryo denebilirse, şöyle gelişiyordu düşlerimde: Aramızdaki tüm engeller, sorunlar basit bir şekilde kaybolup gidiyor ve tek bir kurşun bile sıkılmadan ikimiz el ele günbatımına doğru yürüyoruz... Ancak daha çok, kendimi Kaptan Dobbin, Charlotte'u da Amelia Sedley rolünde hayal ediyordum; uzun yıllar kendimi onun hizmetine adıyordum, tabii o da zamanını başka bir erkeğin özlemiyle iğne ipliğe dönmekle geçiriyordu.

Hatırladığıma göre Kaptan Dobbin'de, *Vanity Fair* romanının yazan Thackeray'den çok güçlü izler vardır. Yazar da romanın kahramanı ile aynı kaderi paylaşmış, arkadaşlarından biriyle evli olan çok güzel bir kadına âşık olmuştu. Birçok romancı gibi Thackeray de hayatındaki hayal kınklıklanm sanatı aracılığıyla telafi etmeye çalışmıştır, Dobbin'in, aşkı için çile çektiği dönem pek Uzun ve acılı olmakla birlikte en sonunda onunla ev-lenebilmişti. Acaba neden eski romancılann çoğunun, kahramanın aşkının karşılıksız kalmasına gönlü razı olmamıştır, bunu gerçekten merak ediyordum. Bu, romancı açısından bir nevi ar-zulann gerçekleşmesi anlamına mı geliyordu, yoksa sadece şiirsel adaleti sağlama isteği miydi? Ya da sevgilerine karşılık bulamayan âşıklar, bir şekilde hikâyenin dengesini bozarak romanın eksik ve yetersiz görünmesine neden olduklan için miydi mutlu sonlar? Sanki bu karşılık görmeyen âşık karakterlerinin, roman kurgusunun boğazına bir balık kılçığı gibi takılıp kalmak suretiyle eserin kendine özgü yapı ve kapsamının sorgulanmasına neden olmak, böylece sadece romandaki diğer kahramanların değil, roman yazarından ve okurlardan da intikam almak gibi kötü bir âdeti varmış gibi. Bir hikâyenin

sonuna kadar hayatta kalmayı başarabilen mutsuz âşıklar çoğunlukla bir eleştiride bu-lunuriar; yalnızca kendi dönemlerinin toplumsal ve siyasal göreneklerine değil, edebi uzlaşımlara da yönelir bu eleştiri. Bu açıdan bakıldıkta Malvolio karakteri, Shakespeare'in, her komedinin çok sayıda evlilikle sonuçlandırılması gerektiği **kuralına** getirdiği bir eleştiri olarak görülebilir. Alexander Puşkin'in, duygusal huysuzluklan ve kötü zamanlamanın sonucunda bir türlü bir araya gelemeyen iki karşılıksız aşk kurbanım anlatan ünlü öyküsü *Eugene Onegin*, her okurda bulunan, romansın gerçek olması arzusunu alaya alan eğlenceli bir hicivdir.

Belki bu aynı zamanda şiir ve pop şarkılannın, **karşılıksız** aşk konulannı anlatırken neden göreceli bir rahatlık içinde olduğunu da açıklar, çünkü bunlar aşkı bir öyküye dönüştürmek zorunda değildir. Lirik tarz, şarkı tarzı her zaman içinde bulunulan anla özel bir ilişkiye sahiptir, o ânın duygularım dile getirmeye yöneliktir, dolayısıyla şiirler, genellikle hiç bitmeyecek gibi görünen bir tür şimdiki zaman süresince var olan duygulan anlatır, yoğun fakat geçici olmayan, güçlü fakat değişmez olan duygulan. Şiirler sonsuza dek devam edecek olan ama herhangi bir yere varması beklenmeyen tutkulardan, bir öyküsü olmayan acüar-dan söz eder. Tam da bu nedenle, lirik şiirler karşılıksız aşkın ifade edilebilmesi için güvenli bir sığınak olmuştur, çünkü söz konusu duygular ne kadar şiddetli veya öfkeli olursa olsun, lirik, formu gereği bu duygulan dizginler, bu sonsuz ânı içine alır, dolayısıyla kendi başım derde sokmasına engel olur. Bu, şiirin büyük başarılarından birisidir: Düz anlamlı olan şeyi metaforik alana yönlendirmek suretiyle acı ve keskin duygulan güzelliğe dönüştürebilmek. Yeats'in aşağıdaki dizelerinde buna tanık olabilirsiniz:

Rüzgârdan nefret eden bir adam oldum,

Biliyorum ki, onca şeyin arasında, sadece benim başım Göğsüne yaslanıp yatamaz, sadece benim dudaklarım saçlarının arasında gezemez Sevdiğim kadının, ölene kadar.

Ah! Yabanın hayvanlan, gökyüzünün kuşlan

Sizin aşk dolu haykırışlarınıza dayanmak zorunda mıyım?

Sürekli Charlotte’a mektup yazmak istiyordum ama elimde sadece e-mail adresi vardı; düz anlamlı taleplerin aracı olan e-mail, şiir ile müziğin tam manasıyla antitezidir. Ona göndermiş olduğum beş e-mail’i tekrar okuduğumda, bunun yerine mektup yazabilmiş olmayı dilemekten kendimi alamadım. En azından mektupların somut, fiziksel bir varoluşu vardır. Zarf içinde gelirler, iç ile dış, özel ile kamusal arasındaki faikı anlar, bilir gibidirler. Mektup yazma tarzı ve hitap etme biçimi nedeniyle bir nevi görgü kurallarına tabidir onlar. Mektuba kıyasla e-mail son derecede sabırsız ve aceleci bir haberleşme aracıdır. Fiziki dünyayı pas geçip, boşluktan çıkıp gelirler, boş ekranda çakan bir ışık gibi mesaj, doğrudan doğruya alanın beyninde yanıp söner durur. Bazen de mesaj, orada gelen mektup kutusunda bekler kalır, günü geçmiş, zamanaşımına uğramış bir patlayıcı madde gibi, tik taklarıyla kendi sonuna doğru yollanmaktadır sanki. E-mail’i ne kadar toplumsal bir medya olarak nitelemeye uğraşırsak uğraşalım, her zaman son derecede asosyal bir araç olarak kalmıştır; aynı anda hem soğuk, mesafeli bir ziyaretçi, hem de davetsiz bir misafirdir e-mail. Lucy’nin bana **yaptıklarını** Charlotte’a yapmamaya özen gösterdiğim için kıza gönderdiğim e-mail’leri yazarken çok dikkat etmiştim ama şu veya bu şekilde, kullandığım medyanın kendisi benim sözlerimi **değiştirmiş,** çarpıtmış ve bozmuştu, her söylediğim şeyin **ardındaki** o korkunç ve ürkütücü aceleciliği, açgözlülüğü, istekliliği ortaya çıkartmıştı.

E-maiTlerimi tekrar gözden geçirdiğimde, her zaman daha fazla bir samimiyet beklentisini ısrarla **vurguladıklarım** faik ettim; oysa ki ben böyle bir yakınlaşmayı istediğimin bilincinde değildim, hak ettiğimi de sanmıyordum. Mektup kisvesi altında başarısızca gizlenmeye çalışan bir dizi ültimatom gibiydiler. Üçüncü e-mail’e geldiğimde, baştaki “Sevgili Charlotte” sözünün bile oldukça gergin, tehditkâr bir havaya büründüğünü gördüm, sanki bu kelimeler çok öfkeli bir âşığın **sıkılmış** dişleri arasından fırlar gibiydi. Her şeyden çok cammı sıkan şey de bütün bu mesajların renksiz tekdüzeliğiydi. Hatta oldukça kibar ve neşeli yazı tarzım bile yapmacık duruyor, sırıtıyordu. Sorun, onunla doğrudan iletişim kurmak için başka hiçbir çarem olmayışıydı. Yabancı ile izleyerek taciz eden sapık arasında bir orta yol yoktu anlaşılan.

Charlotte beşinci e-mail’ime de cevap vermeyince artık onu daha fazla rahatsız etmemin doğru olmayacağına karar verdim ve kitaplarıma geri

döndüm. Hatta, aşk psikolojisini analiz etmekte usta olan Stendhal'in durumumu bana açıklayıp açıklayamayacağım, dahası derdime deva bulup bulamayacağım bile merak ettim. Bana söylediğine göre, iş âşık olma konusuna gelince, "Güvensizlik duygusunun olmayışı yetmez; güvensizlikten bıkmış olunmalı, ayrıca cesaret, hayatin tehlikeleri karşısında sabırsız davranmalıdır."

Bilinçaltın aşksız yaşamaktan sıkılmıştır, diğer insanlar arasında gördüğün örnekler seni, kendi inançlarına karşın ikna etmiştir. Bir gün idealindeki kişiye benzeyen biriyle karşılaşırsın; onun sende yarattığı huzursuzluğu hisseden kristalleşme kendi rolünü fark etmiş, onca zamandır düşlerini kurduğun, kaderinin efendisi olacak kişiye odaklanmıştır, sonsuza kadar.

Belki de bu kadar çabuk âşık olmam ve derinden etkilenmemin sebebi buydu; güvensizlik duygusunun bir tür geri tepmesi olayıydı yaşadığım. Arka planda, otuzlu yaşlara erişmenin getirdiği dehşetli korku, daha yakınlarda ise Lucy ile yaşanan o uzun, kısır, garip ilişki, özgüvenimin son kıpırtılarım bile izleyip öldüren, bitiren o ne olduğu belirsiz macera vardı. Belki de bu nedenle kendimi Charlotte' a, hakkında hiçbir şey bilmeden böylesine tamamen kaptırıp gitmiştim: Artık temkinli davranmaktan bıkmış, her şeyden kuşkulanmaktan sıkılmıştım ve tekrar yaşamaya hazırdım. Stendbal'in sunduğu modelin beğendiğim tarafı, durumun olanca mantıksızlığım ortaya koymakla birlikte koşulların yarattığı bu tutkunun aslında tamamen gerçek ve samimi bir duygu olabileceğini de kabul eder görünmesiydi; hakikaten de onca uzun zamandır hazırlanmakta, olduğu için çok daha güçlü bir tutku olması mümkündür, yavaştan mayalanıp köpüren, coşan bir fırtına gibi.

Acaba aşk, insan yaşlıyken mi, gençken mi daha güçlüdür? Bu konudaki görüşlerin çok farklı olduğunu biliyorum. Tarımmış bir profesör olan eski bir arkadaşımın, gençlik aşklarım hor-monlann yönlendirdiği bir denemeden başka bir şey olmadıklarım söyleyerek küçümsediğini anımsıyorum. Ancak hayatın daha ileri aşamalarında aşkın anlamının açıklığa kavuştuğunu düşünüyordu. Ona göre insana en çok acı veren aşk, ilk aşk değil son aşktı, çünkü ileri yaşlarda insanın yitirebileceği şeyler ister istemez çok daha fazladır. Yaşlılıkta âşık olduğunuz zaman genellikle daha

önceki yaşantınıza, saygınlığınıza, şöhretinize, ailenize ihanet edersiniz; hayatta kalma hakkınız olduğunu kanıtlamak için yaptığınız bu umutsuz atılımla her şeyi tehlikeye atmaktır bu aşk. İçinizdeki hayat ışığının sönmesine karşı çıkmanın en son ve en iyi yolu olan yaşlılık aşkının, tam da bu nedenle, düş kmklıklan yaşanmaya başlandıkta, o denli yıkıcı bir etki yapması kaçınılmazdır, eğer sonucu düş kırıklığı olursa tabii.

Stendhal, bu konudaki görüşlerini *On Love* adlı eserinin sekizinci bölümünde açıklar. Bir hanım arkadaşının fikirlerinden bahseder, söz konusu kadın gençük aşkının daha güçlü olması gerektiğini, çünkü bu aşkın çok tutkulu, masum ve erişkinlerin kuşkucu tavımdan dolayı yozlaşmamış olduğunu ileri sürer. Yazar ise tam tersini düşünmektedir, daha ileri yaşlarda güvensizliğin romantizmi geliştiren bir tür engelleme görevi yapacağım savunur. Şöyle anlaür yaşh bir kadının aşkını:

...aşkın kristalleri ancak yavaş yavaş oluşabilir, fakat kadının ruhunun en büyük tehlikeler arasında hareket ettiği korkunç ateşten gömleğinden sıyrılıp hayatta kalabilen kristaller, ayrıcalıkları sadece mutluluk ve neşe olan on altı yaşında bir tazenin kristallerine nazaran bin kat daha parlak ve dayanıklı olacaktır. Bu nedenle geç yaşların aşkı biraz daha az eğlenceli ama çok daha ateşli ve tutkuludur.

Pek eskilerde kalmış olan gençliğimin aşklarına kıyasla Charlot-te'a çok daha ateşli duygular besleyip beslemediğimi bilemiyordum ama tehlikeye attığım şeylerin çok daha fazla olduğunun farkındaydım kesinlikle. Bütün diğer otuzlu yaşlarım yaşayan insanlarda olduğu gibi ben de aslında âşık olma yeteneğimi kaybettiğimi sanıyor, endişeleniyordum; bu nedenle Charlotte'a böylesine güçlü bir tepki verdiğimde, yani tüm rasyonel düşünceyi, ince hesaplan aşan büyüklükte bir tutkuya kapıldığımda bunun hayattaki son şansım olabileceğini düşünüyordum. Bilmem söylemeye gerek var mı, Charlotte'a bütün bunlan anlatmaya çalışmanın bir yaran olmayacağım kabul etmiştim zaten. Böyle bir şeyi e-mail'le anlatmanın imkânsız olduğunu, buna kalkışırsam ya deli ya da yalancı bir insan gibi görüneceğimi biliyordum. Mayısıyla tamamen kabuğuma çekildim, pasifleştim, orta yaşlı William Hazlitt'in *Liber Amoris* adlı eserindeki sözlerine **sığındım.** Yazar bir vakitler delicesine tutulduğu ev sahibinin **ergenlik** çağındaki kıza ile ilgili olarak şöyle der "Bu gerilim durumu,

tutmak için tüm gücünüzü harcayıp bitirdiğiniz tek bir ipliğin ucunda havada sallanmaya benzer, bu iplik de koparsa, dünyada güvenebilecek hiçbir şeyiniz kalmayacaktır.”

Charlotte bana Brick Lane’de oturduğunu söylemişti, yaşadığım yerin doğusunda bir iki blok ötede bir sokaktı burası. Shoreditch, Spitalfîelds ve WhitechapeFi birbirine bağlayan dar, uzun bir sokak. Onun sokağın hangi ucunda oturduğunu merak ediyordum. Bir kez spor salonundan **çıkarken** gözüme **çarpmış**-ü, ana kapıdan çıkışta sola değil de sağa dönüp, demiryolu köprüsünün kuzey yönündeki çıkışına doğru yürüdüğünü fark etmiştim kızın; yani Shoreditch tarafına doğra. Belki de sokağın, Bethnal Green Caddesi’nin biraz kuzeyine yakın kesiminde yaşıyordu. XIX. yüzyılın ikinci yansında bu semt East End’in en kötü şöhretli bölgelerinden biriydi; 8000 kişinin yaşadığı yörede on yedi pub vardı ama tek bir kilise bile yoktu; buradaki ölüm

oranı Londra’nın diğer semtlerinden tam dört kat daha fazlaydı. Talana adı “Jago” olan semtin suç işlenme rekoru diğer bölgelerle kıyaslanamayacak bir düzeydeydi, birinciliği kimseye kaptırmamıştı. Victorya devrinin gazetelerinde sürekli “Londra'nın . **T ağımı”** olarak söz edilirdi bu semtten. Ancak eski kenar mahallelerin birçoğu uzun zaman önce tarihe kanştı. Artık onlann yerine bölgede eıken XX. yüzyıl tipi yerleşim yerleri yaygın; bir merkezden bir yelpaze gibi açılan bir dizi şık, kırmızı tuğlalı ve çok sayıda kiracıyı barındıran apartmandır bunlar. Yerleşim alanının merkezinde Amold Circus denen bir meydan vardır, burası hafif yüksekte duran küçük bir bahçe, ağaçlar ve bando için bir sahneden ibarettir. Bando sahnesi oldukça perişan haldedir, bahçe de pek bakımsızdır ama yine de umulmadık şekilde güzel bir meydandır burası, sanki South Kensington’un proleter bir versiyonudur. Belki Charlotte, sokağın bu ucunda yaşıyordu. Ya da belki bana daha yalan bir yerde oturuyordu, eski Truman & Hanbury Brewery civannda, fınnlann, Hint restoranlannın, yeni sanat galerilerinin, butik ve caf6’lerin arasında. Brick Lane’in bu kesimi muhteşem bir kültürler karması, Bangladeş ve İngiliz gençlik kültürlerinin harmanlandığı olağanüstü canlı ve hareketli bir rnekanrıır Burası East End’de bulunan Hint cemaatinin yerleşim merkezlerinden biri olarak, son derece güvenli ve dost

bir ortamdır aslında, ama Victorya devrinden kalma eski dar ve **Varanlık «sokakların** bolluğu nedeniyle semtin hâlâ biraz esrarengiz ve gotik bir havası vardır. Eskiden bu sokaklann Fil Adam Joseph Merrick ile ondan da ünlü olan Kanndeşen Jack'in gezindiği yerler olduğuna inanmak hiç de zor değildir.

Bazı günler, Brick Lane'den aşağı yürürken birinci, ikinci kat pencerelerine bakıp Chariotte'un görüntüsünü yakalamaya çalışırdım. Bu mahalle hakkında ne düşünüyordu acaba? E-ma-il'lerinden birinde her zaman East End'de yaşamak istediğim, çünkü buranın annesinin büyüdüğü yer olduğunu söylemişti. Kızın semt sokaklannda dolaşırken neler hissettiğini merak ediyordum, bu tarih ile iç içe geçmiş, sırdaş olmuş, sıkı fıkı bir dostluk kurmuş, dar ve bunalımlı sokaklarda. Bazen **onunla** sokakta karşılaşmamız bir an meselesi gibi geliyordu bana, tutku-lanmın yarattığı bir tür dehşet duygusu beni pençeleri **arasına** alıyordu o zaman. Özellikle de geceleri çok kötü hissediyordum kendimi. Şehir merkezinde geçirilmiş bir akşamın sonunda Li-verpool Sokağı'ndan geçip evime giderken, Spitalfields çarşısının alnında dizili duran lambaların altından yürüyor, bir yandan da çarşının dışında oraya buraya serpilmiş pub ve cafö'lerin pencerelerinden içeri baktyordum. Ama devamlı değişen yüzlerden oluşan insan denizinde merakla onu aramama rağmen hiçbir zaman onun yüzüne rastlamadım. Ve her defasında, çarşının köşesine vardrğımda, Spitalfields 'in Christchurch kilisesinin ince beyaz görüntüsü, Don Kişot'un hayaleti gibi, karanlıklar arasından ayaklarını sürüyerek çıkageliyor, beni selamlıyordu.

O zamanlar Londra'nın ritmi beni hâlâ büyüleyip fo»nriinp esir etmekteydi. Yatağıma yorgunluktan bitmiş bir halde giriyordum; beynim türlü endişe ve kaygıların buluştuğu bir kavşak gibiydi, günün sinirlerimi yıpratan trafiği beni tüketmiş oluyordu. Ama aradan bir iki saat geçmeden uyanıyor, Liverpool Sokağı İstasyonu'na gelen ilk trenlerin sesini dinliyordum. Hemen ayaklanıp kalkmak, etrafta gezinmek arzusu duyuyordum. Çoğu zaman yataktan kalkıp sokağa fırlıyor, Brick Lane'deki yirmi dört saat açık finnın oraya, yan uykulu eğlence merakhlan ve nöbeti biten taksi şoförlerinin taze *bagel* ve şekerli çay **almak**-için kuyrukta bekledikleri yere yollanıyordum. Bir seferinde, *bagetmû.* alıp Amold Circus'a gittim ve kahvaltımı bir **bankın** üstünde oturup yedim. Kış ortalanydı; ağaçlann

dallarında hiç yaprak yoktu ama yine de küçük bahçe ile bando sahnesi, ilk günün ışıklan altında harika görünüyordu. Böyle günlerde, çoğu zaman durmuyor, batıya doğru dönüp yürümeye devam ediyordum, Charlotte'u işine giderken yakalamayı umuyordum çünkü. Holbom'da çalıştığım biliyordum. Oraya gitmek için ya Spitalfields içinden ve Liveıpool Sokağı'ndan geçen metronun Central Line hattına ya da yakındaki Bishopsgate otobüs durağından

FSÖN/Karşılıksız Aşk 8 veya 242 numaralı otobüslere binersiniz. İşte ben de böylece dar sokaklara girip çıkarak, pencerelere, kapı girişlerine, yan kapalı avlulara bakarak dolaşıyordum, onunla kazara karşılaşmak umuduyla.

İşten çıkış saati yaklaştıkça, kendimi ipek dokumacılarının atölyelerinin sıralandığı eski Huguenot sokakları olan Elder Sokağı ve Norton Folgate'in oralarda gezinir buluyordum. Sonra City'mn eski giriş kapısı olan Bishopsgate'e yöneliyordum, burası şimdilerde iki taraflı dizilmiş büyük bankaların gölgelediği bir mekândı. Buradan bir adım ötede Liverpool Sokağı metro istasyonu vardı; istasyon çok geniş ve büyük bir binaydı, kemerleri, bir sürü merdiveni, balkonu, restorem ve dükkânı olan bir modem çağ katedraliydi. Bazen buraya erken saatlerde işe gidiş telaşı başlamadan geliyordum; böyle zamanlarda istasyon sessiz, sakin, bembeyaz ve temizlikten ışü ışıl olurdu. Fakat bir sabah fgmi'riftmft işleminin en son safhasına yetişecek kadar erken varmıştım istasyona; bütün yerleri, merdivenleri, reklam panolarım yıkamakla ve zavallı yorgun istasyonu tekrar hayata döndürmekle görevli, oraya buraya dağılmış insanlan görmüştüm. İstasyon günün sonunda ne kadar ışıltısını kaybetmiş ve yerlere **atılmış** çöplerle kaplanmış olursa olsun, her zaman sabaha karşı hortumlarla yıkanıp, tekrar hizmet vermeye zorlanıyordu. Colc-hester, Cambridge ve doğu bölgelerinden akın akın gelen trenlerin ilk postasını karşılamak için hazırlanıyordu. Birden bire Liverpool Sokağı'na acıdım, Tennyson'un Tıthonos'unu hatırladım. Bu adam ölümsüzlükle lanetlenmişti, sevgilisi olan şafak tannçası Aurora'ya kendisine acıması ve ölmesine izin vermesi için yalvanyordu:

Beni özgür bırak ve toprağa geri gönder,

Sen her şeyi görürsün, benim mezarımı da göreceksin;

Senin güzelliğin her sabah tazelenecek;   ^

Toprağın içindeki toprak olan ben, bu boş avluları unutacağım Ve sen gümüş tekerleklerinin üzerinde geri döneceksin.

F8ARKA/KaışılUcsız Aşk

Bir gün ana platformdaki bilet gişelerinden birine doğnı yürüdüm. işte yine sevgili istasyonumdaydım, uzaklara giden rayların hepsini görebiliyordum ama benim seyahat falan yaptığım yoktu. Özgüllüğüme ne olmuştu benim? Bana öyle geliyordu ki, seçim yapmaktan, taahhütlerden kaçınmak ve sonsuza dek olasılıklara açık bir alanda kalmak için çabalamak suretiyle, bir şekilde kendimi ölümsüz kılmaya uğraştığımı gösteriyordu bütün bunlar. Son zamanlarda, yeni meslektaş ve arkadaşlarımın başkalarının sonsuz ve çeşitli isteklerinden kendimi uzaklaştırmaya başlamıştım; kaybedilecek hiçbir şey olmadığı için kaybetmeyeceğim, yenik düşmeyeceğim bir dünya arıyordum. Tît-honos da aynı şeyi aramıştı. Ancak ölümsüzlüğün saldığı kadar harika bir şey olmadığım anlamıştı. Ölümsüzlük, yani yıllar boyunca devamlı yaşlanmak ama hiçbir zaman ölememek... Dünyanın kıyısına çekilmek... Sanki aylar boyu, **hayatımın** çok büyük bölümünü tek başıma, inzivada geçirmişim, bu arada hiçbir engelle karşılaşmamışım gibi geliyordu bana. Benim için de sabahla evli bir damat olan Tıthonos gibi bir kişiye dönüşme tehlikesi var mıydı? Bir hayalete mi dönüşüyordum yoksa?

Boş meydanlara, bitişikteki açıklığa, ne tarafa bakarsam bakayım beyazlık üstüme üstüme geliyordu. Belki e-mail benim için en mükemmel iletişim aracıydı yine de; renksiz, ruhsuz, ölümün olmadığı bir dünya, öyle bir dünya ki gönderilen bütün mesajlar aslında insanın kendisine yazılmıştır. Eve dönüşte Spitalfields Çarşısı’nın önünden geçerken, eski **çarşının** yansının yeniden düzenlenmek üzere kordon altına alındığım fark ettim ve inşaat planına bakmaya gittim. Yepyeni bir dükkân ve işyeri kompleksi, bir de geniş bir kamuya açık alan yapılacaktı. Her yıl City, El bölgesini azar azar işgal ediyordu. Daha çok sayıda ofis ve apartman yerden biter gibi ortaya çıkıyor, daha çok kullanılmayan eski fabrika ve dükkân yeniden düzenleniyordu. Birçok ânı yaratıcı ve dinamik olan bu gelişme, bazen de kör ve acımasız olabiliyordu. İnsana zevk veren bazı mekânlar geri dönüşü olmayan bir şekilde mahvedilmekteydi. **Mimarın** Spitalfields bölgesinin yeniden yapılanması için hazırladığı plana göre, yeni piyasa yeri çok geniş

ve boş bir meydana benziyordu; hani kimsenin nasıl kullanacağım bilemediği o ultramodem kamusal alanlardan biri gibi. Burası da beyaz olacaktı. Meydanı bir baştan öbürüne yürüyüp geçerken insanın kendisini uyumsuz, huzursuz, korumasız ve yukarılarda pusuya yatmış güvenlik kameralarının **haince** saldırılarını kös kös bekleyen gariban bir ördek, bir av gibi hissedeceği kesindi. .

Bütün engeller ortadan kaldırıldığı zaman elde kalan şey beyaz bir boşluktur. Bu, mesafe kavramının, faiklılık duygusunun tamamen çökmesi, aynı olan şeylerin buluşmasıdır. Bu boş mesaj Vj.tıılannrian, büyük boş alanlardan ve tüm biçimleriyle ago-rafobik modemiteden bıkmıştım East End semtinin sonu gelmez kıvrımları, dönemeçleri beni çok daha fazla çekiyordu, bu yollar insanın akimı çelen bir dizi harika güzelliği karışıma çı-kanveriyordu aniden. Gerçekten de bu karmaşa, güzellikleri yeni baştan bir “gönül çelen” haline dönüştürüyordu; hayatın içinden, gürültüyle geçen ana yoldan dışan, yan yollara bir sapma, ashnda çok gerekli bir kaçış imkânı sağlıyordu. Charlotte’u artık kafamda bununla birleştirmiştim ve bu nedenle ona ihtiyacım vardı. Bu bölgeyi oluşturan girift sokaklann bir yerinde onu bulabilirdim. Düş gücümün minik kristalleri pub tabelalarının, kapıların ve pencerelerin üzerinde oluşuyorlardı. Kızı her yerde görüyor, ona tapınıyordum. îşin garip tarafı, dikkatimi çevreye ne denli çok yoğunlaştırırsam, aşk acılannı da o denli az hisse**diyordum.** Ateşli arzular, hüsran ve düş kırıldığı duygulan hâlâ içimdeydi ama yavaştan bu duygular başka şeylerle birleşmeye, hatta yer değiştirmeye başladı. Çok geçmeden, Chariotte ile beni ayıran şeyin ta kendisi, yani pasaklı, dağınık ve karmakanşık Brick Lane, beynimi bütünüyle ele geçimi bir fetiş nesnesine dönüşmeye başladı. Küçük aynntılar tekrar dikkatimi çekiyordu artık, buralara ilk geldiğim zamanlardaki gibi. Kızın etkisiyle tüm bölge içimde yeniden diriliyordu. İkimizin arasına bir şey gelip yerleşmişti zorla, ama bu, e-mail’ler veya spor salonu değildi. Bunlar gerçek bir engel olamayacak **kadar** anlamsız **ve** so~ ğuk şeylerdi çünkü. Gerçek engel, bir şeyleri mümkün kılan engel, Spitalfîelds’in ta kendisiydi.

Soyut belirsizliklerin beyaz denizi taralından karaya sürüklendiğimde, özel ayrıntıların içine daldım ve deniz kıyısının çakılları arasına parmaklarımı daldırdım, bugün ve burası kavramına yoğunlaştım. Bu yeni ilgi dağılımı sayesinde aşk arzularının kendisi de nitelik değiştirmeye başladı.

Tutkularım artık dümdüz bir ana cadde, işlek bir ana yol, uyaklardaki bir hedefe yapılan büyük bir yolculuk değildi; daha ziyade yan yollarda yapılan bir gezinti, kıyıdan kenardan izlenen bir manzara, insanı çekiştiren, engelleyen bir şeydi. Giderde okun hedef aldığı şey ilgimi çekmemeye başladı, okun nasıl boyanıp süslendiği daha ilginçti artık, reklamın sattığı nesne değil de ne söylediği ilgilendiriyordu beni. Kenti bir rüya fabrikası, gecenin derinliklerine PuPa yelken dalan bir yelkenli gibi algılamak giderek daha az ilgimi çekiyordu; onun yerine kenti somut bir varlık, insan umut ve çabalarının maddiyat bazında gerçekleştiği bir yer olarak görmeye başlamıştım. Çünkü bu sokakların bir çoğunda, daranfr yıkık dökük olmalarına rağmen, güçlü bir toplumsal mekân fikri, hatta bu ideale adanmışlık vardı. Küçük avlular, köşeler, kullanılmayan bahçeler, sıra sıra dükkânlar... bunlann hepsinde kentsel topluluğun nasıl yaşayabileceğine dair bir dizi gerçekleşmemiş sezgi, tuzağa yakalanmış ipucu vardı. Yavaş ve emin adımlarla kentte geçirdiğim ilk yazın coşkusuna geri döndüm. Ama bu kez olayın can evinde insanlar vardı. Lucy ile ilişkilerimin anılarını unutmaya başladıkça, başkalarının talepleri o kadar da bunaltıcı gelmemeye başladı; artık bu talepler insanı hem kuvvetlendiren hem de birleştiren bir güç olarak görünmeye başladı bana, kişiyi belli bir zaman ve mekâna sıkıca bağlayan bir ağ sistemi gibi. Kendimi biraz ürkek, koricak, biraz da aptal gibi hissederek de olsa eski dostluklan canlandırmak için gayret sarf etmeye başladım.

Sanki bir tiyatro sahnesinde gezinip başroldeki aktristin gel' 117

meşini beklercesine East End yollanm arşınlarken, zamanla semtin bir sürü sokak ve evinin de bir bekleyiş içinde oluğunu faik ettim. Onlar da bir şeylerin olmasını bekliyorlardı. Old Sokağı'nm doğu ucundaki, trafiğe tepeden bakan bir yerde, Shoreditch belediye binasının tam üstüne kuş misali kondurulmuş dev bir kadın heykeli vardı: Progress heykeli. Büyük olasılıkla yüzyılın ilk yıllarını baştan aşağı kuruma bulanmış halde geçirmişti, yakın zamanlara kadar da tepeden görebildiği yegâne şey geniş bir alana yayılan, bir şehrin çürüyüşü olmalı. Ama şimdi heykelin etra&oı çevreleyen şey, inşaatlar ve yapı iskeleleri ile Hoxton Meydanı'nm yeniden düzenleme faaliyetiydi. Yeni inşaatların çoğu beni heyecanlandırıyordu, ama yine de bunların bölgenin potansiyelini ortaya çıkarmak yerine tümüyle silip bitireceği olasılığı beni oldukça endişelendiriyordu. Shakespe-

are’nin Londra’ya, ilk geldiği 1590’lı yıllarda yaşadığı Curtain Yolu’ndan aşağıya doğru yürüdüm; ondan sonra yan tarafa sapıp Rivington Sokağı’ndan Charlotte Yolu’na geçtim. Burası Victorya devrinden kalma eski depoların sıralandığı bir sokaktır, hepsi de yeni dükkân ve barlara dönüştürülme aşamasındaydı. Ondan sonra yön değiştirdim ve güneydeki Great Eastem Sokağı ile Commercial Sokağı’na daldım; orta sınıfın tılsımlı kalesi olan meydandan geçip Whitechapel’a doğru yürüdüm. Her türlü **İcıımaş** ve giysi **ticaretinin** yapıldığı kesime yaklaştığımı hissediyordum. Fashion Sokağı civarında bol miktarda elbise ve iç çamaşırı **dükkânına** rastladım; vitrinler tıka basa 1950’li yılların stilinde plastik mankenlerle doldurulmuştu. Mankenlerden birisi, pembe bir gecelik giymiş olanı, tam Puşkin’in Tatiana’sım hayalimde canlandırdığım gibiydi. Kız, bütün gece uyanık kahp Eugene Onegin’e o olağanüstü aşk mektubunu yazdıktan sonra aynen böyle görünüyor olmalıydı; gözleri belki biraz mahzun ve kıyarmış ama yine de umut dolu, özgürlüğe ve kentin vaat ettiği şeylere doğru kaçabilmek için ölüp biten kasabalı bir genç kıza özgü bir umutla. Whitechapel’ın içlerine doğru biraz daha ilerlediğimde, Docklands demiryolunun kenarından geçerek Cable

Sokağı’nm köşesine geldim. Bu sokakta 1930’lu yıllarda Os-wald Mosley önderliğindeki faşistlerin ilerlemesine karşı çıkan semt ahalisi güçlü bir yerel direniş yapmışlardı. Burada unutup gittiğim bir seyahat acentesini yeniden keşfettim; iki Asyalı adamın işlettiği acentenin adı Utopia Travel’dı ve Leman Sokağı’n-daydı: Yani sevgili sokağı. Dükkân “iyi bağlantüan” olduğunu ama aynı zamanda “bağımsız” olduğunu belirtmekle kalmıyor, sadece “son dakikada iyi rezervasyon” olanakları değil, aynca “hakiki seçende” şansı vaat ediyordu. Büyük tabelanın altında zamanaşımına uğramış bir 0171 ’li telefon numarası vardı, dük-kânınhemen yanındaki duvarda ise bir grafitti: “H L.” Birden yaptığım gezintideki sembolizm kafama dank etti. Commercial [ticaret] Sokağı’ndan geçerek Progress’e [gelişme] uğramış, sonra Utopia’ya [ütopya] varmıştım. Yolculuğun sonunda, insanın en coşku ve esin dolu modernleşme tutkusu örneklerine özellikle fakir, her şeyden kopmuş ve modası geçmiş gibi görünen bölgelerde rastladığım fark ettim. Çünkü buralarda barınan tutkular, basit bir orta sınıf aydın kesimin oluşması ya da bir sınıfın diğerinin yerini alması ile gerçekleştirilemezdi. Çoğu zaman kentlerimize bakış tarzımız, aşın modem ve yeni olana hayranlık duyma ile eskiden kalanlara özlem arasında

gidip gelir; yani ya Elder ve Folgate Sokaklan'nın Geoıge tarzı zarafetine ya da City'nin parlak ışıklarının görkemine tutkunuzdur. Bu iki uç arasında kalanlar ise hep göz ardı edilir, küçümsenir. Ancak bana göre, çoğunlukla eski zarif yaşantılara ilişkin hafif uçuk fantezilerimizin bir tezahürü olan geçmişe hayranlık duymamız o kadar da ilginç değildir. Bundan çok daha ilginç olan şey, geçmişin geleceğe duyduğu karşılıksız aşktır, henüz gerçekleşmemiş olan o doğuma karşı duyulan o derin arzu.

Neredeyse üç ay sonra, mayıs ajanda bir gece nihayet Charlotte ile tekrar karşılaştım. Issız bir gecede, Brick Lane'de karşılaştık onunla. Tepemizde, artık kullanılmayan köprü, kenann-dan sarkan çiçekleri ve yabani otlan ile dökülmekte olan büyük bir pencere saksısı gibi yükseliyor, ayaklanmızın altında da modem tren raylan, arap saçına dönmüş o sessiz demir yollar uzayıp gidiyordu. O gece ışıkların solgun ve düzenli bir havası vardı. Her şey bir örnek griydi. Ve bütün renkler uykuya dalmış olduğundan manzaraya hareket getiren tek şey dokuya ilişkin bir şeylerdi: Yanmış kurabiyelere benzeyen tuğlalar, kaldırımlardan fışkıran yabani otların parlaklığı, duvardaki yosunların ince kürkü... Gece sakin, ılık ve rüzgârsızdı. Sokak ikimize kalmıştı. Kız, çekingen selamıma karşılık vermek için yolu geçti; arkasındaki onu çevreleyen fon öylesine yoğun ve anlam yüklüydü ki her şey aynntılı, huysuz bir havaya bürünmüştü. Sanki eski bir gravürün çerçevesinin içine dalmış gibiydik; hani herhangi bir XVII. yüzyıl İtalyan kasabasımn virane kenar mahallelerini, kuşlar, ağaçlar, bir dere ve bir kule yıkıntısı ile tekmili birden resmeden şu pitoresk gravürlerden... Tam ortada duran yegâne çift de bizdik, onunla ben, gümüşi renkte bir ışığın aydınlattığı bir dinlenme ânım gösteren bir pozda.

Bazı arkadaşlarıyla buluşmaya gittiğini söyledi, ama biraz durup benimle sohbet etmekten de oldukça memnun olurmuş. Kısa bir süre konuştuk, birbirimize neler yaptığımızı anlattık Her zamanki gibi sevecen ve güzeldi. Doktora burslarına müracaat edeceğini, tezinde Afrika müzelerini inceleyeceğini, Afrikalıların kültürel miraslarına ilişkin fikirlerini çeşitli açılardan ele alacağım anlattı. Batı'nm da l»ı alanda, geçmişte ve bugün ne gibi müdahaleleri olduğunu incelemek istiyordu.

Onu tekrar görmek, sesini yemden duymak rahatsız edici bir deneyimdi; aylardır devam eden nekahet dönemini bir hamlede yerle bir etme tehlikesi

vardı. Ve sıra bana gelip de kendi hayatımı anlatmaya başladığımda, ne kadar uğraşırsam uğraşayım ağzımdan çıkan her cümlede sanki marazi bir takıntı vardı. Öyle ki her sözün arkasında ona hafiften de olsa, ikimizin arasında çok sayıda ortak nokta varmış ve birleşmemiz kaderlerimizde yazılıymış fikrini iletmeye çalışıyor gibiydim. Birdenbire beynimin içindeki güvenlik kamerasinda kendimin bir resmini gördüm; karanlık gecelerde kadınlan taciz eden adamlardan birinin resmiydi bu; donmuş bir kare içinde kendimin, kadınlan izleyen bir tacizci olarak portremdi. Ancak Chariotte'un gözlerinde bu imgenin aksi yansımıyordu, her zamanki gibi doğal ve rahattı, kendine güvenen zarif bir kadının kusursuz bir resmiydi o. Sohbetimiz devam ederken, artık bu hayal oyunları ile hem onu hem de kendimi huzursuz etmek istemediğimi anladım ve kafamı sakinleştirmek amacıyla bir iki sıradan soru sordum ona.

Ne gariptir ki, her söylediği kelimeye takılıp kalıyor, bu sohbeti bir tür kriz ânı gibi algılıyordum ama aynı zamanda onun için tüm bunların sadece pub' a giden yolda karşılaştığı geçici bir oyalanma olduğunun da pekâlâ faikındaydım.

Sorularıma gönülden cevaplar verdi. Evet, erkek arkadaşı ile çok mutluydular. Uzun bir zamandan beri beraberdiler. Onunla benim aramda ileride bir beraberliğin olup olamayacağı konusundaki soruma sadece: "Pek mümkün görünmüyor," dedi ve, "ama beni beğenmen beni çok memnun etti yine de" diye ekledi. Biraz daha ondan bundan konuştuk ve sonra nazik ve kesin bir tavırla, "Bana müsaade, artık gitmek zorundayım, fakat seni bir kez daha görmek iyi oldu," dedi.

Benim kristal kentin titremeye başlaması pek gecikmişti ama Charlotte, üzerimdeki büyüyü öylesine nazik bir biçimde kaldırmıştı ki kendimi hepten de perişan hissetmedim. Kız, bir şekilde, yalnızca Brick Lane'in pitoresk çevresinde yaşamayı seçmek suretiyle, bana gelecek için saklamak üzere bir sürü çok güzel fragman bırakmıştı. Tepemde bir kule gibi yükselen ve artık kullanılmayan demiryolu köprüsüne baktım. Bazı insanlar hep yıkıntıları yeniden inşa etmek ister, diğerleriyse onları tamamen yıkıp yok etmeyi. Fakat o anda benim açımdan bu köprü kemeri, bütün kusurlarına rağmen, belki .de bundan dolayı, kesinlikle kusursuzdu. Her nasılsa köprü, yitirdiklerimi hoş görmemi, hatta yitirme olgusunu hoş bir

şey gibi görmemi sağlayan bir araç oldu; isteklerimi gerçekleştirememiş olmayı estetik bir form haline getirmeyi başardı. Charlotte, benim sürekli devam eden ü-gime karşı sabırlı davranmak suretiyle bana belirli bir inşam kendine hedef seçerek semadan onun erişilmez olduğunu keş**fetmenin** dünyanın en kötü, en olumsuz deneyimi olması gerekmediğini öğretmişti. Bilakis bu tür bir deneyim, insana, o kişiyi elde etmek veya kaybetmek gibi bir durumda asla öğrenemeyeceği şeyleri, örneğin mesafenin -ve uzaklarda saklanan düşlerin- anlamı ve değeri gibi bir şeyi öğretebilirdi. Bu son sohbetimizden bana kalan bu oldu işte. Ancak bunun ona ne ifade ettiğini nasd bilebilirim? Belki de bu kadar az tanıdığı bir kimsenin ona böyle tuhaf ve resmi bir biçimde ilam aşk etmesini çok garip karşılamıştır. Belki de bu her zaman başına gelen bir olaydır. Biiyiik **olasılıkla** bu karşılaşmanın üzerinde bir an bile düşünmedi. Ah! Benim için ne tatlı bir azat edilme duygusuydu o. En sonunda her şeyin bittiğini hissettim.